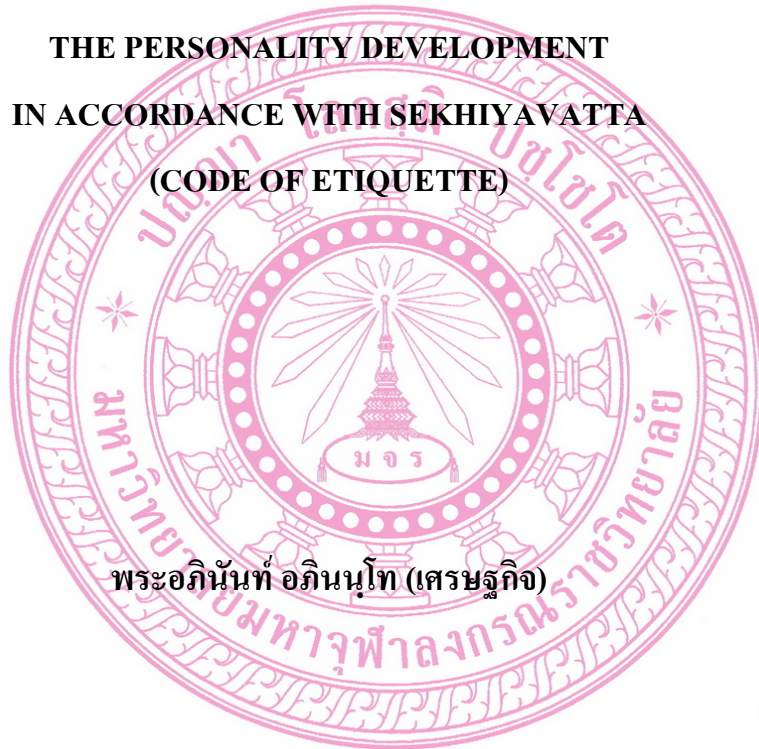




การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตถ์

THE PERSONALITY DEVELOPMENT
IN ACCORDANCE WITH SEKHIYAVATTA
(CODE OF ETIQUETTE)



พระอภิรักษ์ อภินนุโท (เศรษฐกิจ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖



การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



**THE PERSONALITY DEVELOPMENT
IN ACCORDANCE WITH SEKHIYAVATTA
(CODE OF ETIQUETTE)**

PhraAphinanAphinandho (Satthakit)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts

(Social Development)

Graduate School

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Bangkok, Thailand

C.E. 2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)



บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การพัฒนาบุคลากรตามหลักเสขียวัตร” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม



(พระสุธีธรรมานูวัตร, ผศ.ดร.)


คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์



ประธานกรรมการ

(พระมหาอำนาจ อัสการี,ดร.)



กรรมการ

(รศ.ดร.เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง)



กรรมการ

(ผศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง)



กรรมการ

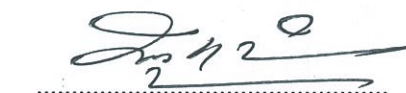
(อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ผศ.ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง ประธานกรรมการ

อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย



(พระอภิวัฒน์ อภินนุโท)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตถ
ผู้วิจัย	: พระอภินันท์ อภินนุโท (เศรษฐกิจ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิภูฏ์ ศรีทอง ป.ธ.๗, พ.ม., พธ.บ., M.A., Ph.D. (Sociology) : อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี ป.ธ.๗, พ.ม., พธ.บ., ศศ.บ., M.Lib.Sc., PGDLS, พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีตะวันตก (๒) เพื่อศึกษาเสขียวัตถในพระวินัยปิฎก (๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตถ

ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

บุคลิกภาพ หมายถึงคุณลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคล และนับว่ามีความสำคัญเป็นอันมากทั้งในกิจการงานชีวิตภายในบ้านและชีวิตในสังคมโดยทั่วไป บุคลิกภาพย่อมแบ่งออกได้เป็นชนิดต่าง ๆ มากมาย เช่นความยินดีร่าเริง ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความฉลาด ความสุภาพอ่อนโยน เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในบุคคลมากน้อยผิดกัน บุคลิกภาพจะแสดงออกในรูปของมารยาทผู้ดี หรือมารยาทสังคม ซึ่งในสังคมไทยจะเรียกว่าสมบัติของผู้ดี ซึ่งรวมอยู่ในหัวข้อสำคัญของสัปปริสธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

เสขียวัตถ หมายถึงข้อปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ตามหลักพระวินัยบัญญัติ มี ๑๕ ข้อ จัดเป็น ๗ หมวด คือหมวดที่ ๑ – ๖ หมวดละ ๑๐ ข้อ หมวดที่ ๗ ชุดท้ายมี ๑๕ ข้อ สงเคราะห์ลงเป็น ๔ หมวดคือ หมวดสารูป เกี่ยวกับการนุ่งห่มและการเคลื่อนไหวอริยาบถ หมวดโภชนาปฏิบัติสังยุต เกี่ยวกับการฉันหรือรับประทานอาหาร หมวดธัมมเทศนาปฏิบัติสังยุต เกี่ยวกับการแสดงธรรมหรือพูดจาในที่ชุมนุมชน และหมวดปกิณณะ เกี่ยวกับการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ การบ้วนน้ำลายลงในที่สาธารณะ เสขียวัตถแม้จะเป็นวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ แต่ก็สามารถนำมาปรับใช้ใน

Thesis Title : The Personality Development in Accordance with Sekhiyavatta (Code of Etiquette)

Researcher : PhraAphinanAphinando (Setthakit)

Degree : Master of Arts (Social Development)

Thesis Supervisors : Ass. Prof. Dr. KonitSritong, Pali VII, Dip. Ed., B.A., M.A., Ph.D. (Sociology)

: Dr. SongvitKaeosri, Pali VII, Dip .Ed.,B.Bsm., B.A., M.Lib.Sc., PGDLS, Ph.D. (Buddhist Studies)

Date of Graduation:28 March, 2014.

ABSTRACT

The thesis entitled “The Personality Development in Accordance with Sekhiyavatta (Code of Etiquette)” is of three objectives ; i.e. , (1) to study concept of personality development according to Western theories ; (2) to study Sekhiyavatta (Code of etiquette) in VinayaPitaka ; and (3) to apply the method of personality development in accordance with Sekhiyavatta to Thai society.

Results of the research are as following :

Personality indicates holistic characteristics of a person’s behavior which is important in life style both in daily and working life. Personality may manifest in the mode of pleasure, trustfulness, wisdom, and hospitality, etc. , more or less in any individual. Actually, personality would manifest in the posture of good manner, good social etiquette, the so-called “Good Social Etiquette” or “Good Characteristics” in Thai society, conforming to Sappurisadhamma – the Seven Virtures of a Gentleman.

Sekhiyavatta Code of Etiquette is monks’ disciplinary observation or practice laid down by Buddha. It comprises of seven groups, the first six groups are of ten items in number while the last seventh group is of fifteen items, thus in totality are seventy – five. When synthesized, they are formed into four groups, i.e. a group on dressing and postures, a group on

taking food, a group on preaching and speaking, and a group on presentation of oneself in public place. Though Sekhiyavatta is meant for Buddhist monks yet it could be applied to Thai society. It is obvious that Chao Phraya PhrasadetSurenradhibodi, the late Minister of Education had written a book entitle “A Good Man’s Qualities” to suggest people especially children and youths to improve their personality. Later time, PhakavadeeUttamot wrote a book entitled “Good Social Etiquettes” for the young and students to observe. It is to be stated that Sekhiyavatta is suitable social etiquette or good personality in Thai society.



กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ “การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร” นี้ สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของ ผศ.ดร. โคนิภูมู ศรีทอง และอาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ มาตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสอบป้องกันวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณ กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ภายนอกอีก ๒ ท่าน คือท่านพระมหาอำนาจอัสสุการี ดร. และ ร.ศ.ดร.เอี่ยมทิพย์ ศรีทอง ที่ได้กรุณาแนะนำแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่อง ทำให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาทุกท่าน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ที่ได้ช่วยเหลือด้านการประสานงาน ต่าง ๆ รวมทั้งอาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะและวิธีการดำเนินการวิจัยมาตลอดจนกระทั่ง สำเร็จการศึกษา

ขอเจริญพรขอบพระคุณญาติโยมทั้งหลายที่มีส่วนอุปถัมภ์บำรุงด้วยปัจจัยสี่ มีอาหาร บิณฑบาต เป็นต้น ขอขอบใจ นางสาวราชวดี สวัสดิ์สรรค์ และ นางสาวผาณิตา จันโทลี นักเรียน โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ช่วยเหลือในการพิมพ์ ต้นฉบับ และขอเจริญพรขอบพระคุณอาจารย์ ชลธีร์ธรรมวรานุกร และอาจารย์ ดร.นवलวรรณพูนวสุ พลฉัตร ที่กรุณาดำเนินการจัดพิมพ์ และจัดรูปแบบวิทยานิพนธ์จนสำเร็จเรียบร้อย ทั้งนี้ โดยการควบคุมอย่างใกล้ชิดของ อาจารย์ ดร.ทรงวิทย์ แก้วศรี

สุดท้ายนี้ ขอมอบความสำเร็จครั้งนี้ แด่คุณพ่อบุญเพ็ง เศรษฐกิจ และแม่อวย อินทร์อยู่ ที่ให้กำเนิดชีวิต และอุทิศร่างกาย แรงใจ เพื่อบุตรชายคนนี้อย่างโดยตลอด จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษา และเหนือสิ่งอื่นใด ขอขอบพระคุณอย่างสูงยิ่ง คือความเป็นมนุษย์และเกิด มาพบพระพุทธศาสนาอันเป็นที่พึ่งพาของชาวโลกทั้งหลาย ขอน้อมเป็นที่พึ่ง เป็นที่ระลึก ตราบเท่า ชีวิตจะหาไม่

พระภิกษุณัฏ อภินนุ โท (เศรษฐกิจ)

๒๘ มีนาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ช)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ทำการวิจัย	๕
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕
๑.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๕
๑.๘ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	๑๕
บทที่ ๒ การพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีตะวันตก	๑๖
๒.๑ ความหมายของบุคลิกภาพ	๑๖
๒.๒ การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดตะวันตก	๑๕
๒.๒.๑ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ ซิกมันด์ฟรอยด์	๑๕
๒.๒.๒ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ อีริกเอช.อีริกสัน	๒๒
๒.๒.๓ ทฤษฎีบุคลิกภาพของ คาร์ล กุสตาฟ Jung	๒๔

บทที่ ๓ การศึกษาเสขียวัตรในพระวินัยปิฎก	๒๓
๓.๑ ความเป็นมาของพระวินัยปิฎก	๒๓
๓.๒ เสขียวัตร	๓๐
บทที่ ๔ การพัฒนาบุคลิกภาพตามเสขียวัตร	๔๒
๔.๑ แบบอย่างของเสขียวัตรในสังคมไทย	๔๒
๔.๒ การพัฒนาบุคลิกภาพตามเสขียวัตร	๕๒
๔.๒.๑ ทักษะของผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายบรรพชิต	๕๒
๔.๒.๒ ทักษะของผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายคฤหัสถ์	๕๓
๔.๓ ตัวอย่างการประยุกต์	๖๔
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๗๖
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๗๖
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๘๐
บรรณานุกรม	๘๑
ภาคผนวก	๘๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๐๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ใช้อ้างอิงพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพ.ศ. ๒๕๓๕เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก			
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธ์วรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท	(ภาษาไทย)
วิ.ม.อ. (บาลี)	=	วินัยปิฎก สมณุตปาสาทิกามหาวคคอกุฎฐกถา	(ภาษาบาลี)
วิ.ม.อ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก สมณุตปาสาทิกามหาวรรคอรรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.มหา.อ.(ไทย)	=	วินัยปิฎก สมณุตปาสาทิกามหาวิภังคอรรรถกถา	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี.อ.(ไทย)	=	วินัยปิฎก สมณุตปาสาทิกากิกขุณีวิภังคอรรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ปา.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.ติก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนินบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก.(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย สัตตกนินบาต	(ภาษาไทย)

คำชี้แจงในการใช้หมายเลขในคัมภีร์พระไตรปิฎก

การใช้หมายเลขอักษรย่อในคัมภีร์พระไตรปิฎกในงานวิจัยฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพ.ศ. ๒๕๓๕เป็นหลักการอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีใช้ระบบระบุเล่ม/ชื่อ/หน้าพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุเล่ม / ชื่อ / หน้า/ เช่นที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๘/๒๘๐.หมายความว่าระบุถึงสุตตันตปิฎกทีฆนิกายปาฎีกวรรคฉบับภาษาไทยพระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ชื่อที่ ๓๐๘ หน้า ๒๘๐ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความแตกต่างระหว่างบุคคลนอกจากในเรื่องความสามารถแล้ว ยังมีในเรื่องอื่นอีกที่น่าสนใจมากแม้จะวัดได้ลำบากก็คือ อุปนิสัย (character) และบุคลิกภาพ (Personality) อุปนิสัยนั้นส่งผลถึงความประพฤติที่ดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด หรือเป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมวางไว้มากน้อยเพียงไร ส่วนบุคลิกภาพหมายถึงพฤติกรรมซึ่งแม้จะไม่จำเป็นต้องดีหรือไม่ดี ผิดหรือถูก แต่ว่าอาจเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจของผู้อื่นหรือมีผลต่อความคิดเห็นที่สังคมมีอยู่ต่อเราได้ เวลาเพื่อนของเราไปสมัครงานและอ้างซึ่งเราเป็นผู้รับรอง ผู้รับรองได้ถามเกี่ยวกับความสามารถ ความชำนาญและบุคลิกภาพของผู้สมัคร เราอาจบรรยายบุคลิกภาพของเพื่อนเราได้สารพัดอย่าง เช่นเป็นคนขยันขันแข็ง อดทน รั้งแรง ไว้ใจได้ ไม่เห็นแก่ตัว มีการสมาคมดี คุณสมบัติเหล่านี้แสดงว่าบุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างไร บางคนแสดงพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจ บางคนแสดงพฤติกรรมชวนให้โกรธ บางคนแสดงพฤติกรรมแข็งแรงบางคนก็เรื่องหยอขบขันบุคลิกภาพจึงไม่ได้หมายถึงตัวพฤติกรรมต่างๆ แต่หมายถึง คุณลักษณะของพฤติกรรมเหล่านั้น แม้พฤติกรรมเพียงเล็กน้อยก็อาจแสดงให้เห็นบุคลิกภาพได้จากแบบฉบับการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้น ดังนั้นบุคลิกภาพจึงหมายถึง คุณลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคล และนับว่ามีความสำคัญเป็นอันมากทั้งในกิจการงาน ชีวิตภายในบ้าน และชีวิตในสังคมโดยทั่วไป

บุคลิกภาพเป็นสภาวะเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมซึ่งกล่าวไว้ ๒ ประการ คือ

๑. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขกาย เพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสุข สะดวกสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ ได้แก่สิ่งที่จำเป็นเป็นเบื้องต้นในชีวิต ๔ อย่าง และสิ่งอื่นๆ เช่นเครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัว ก็สงครามที่เข้าอยู่ในประเภทนี้ได้

๒. วัฒนธรรมทางจิตใจ ในที่นี้หมายถึงรวมถึงสิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา เช่น ศาสนาและจรรยา

ดร.กมล เกฬพิจิตร, จิตวิทยาฉบับสมบูรณ์, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๐๒), หน้า ๔๔๔.

ศิลปะและวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึกทางจิตใจให้งอกงามหรือสบายใจ^๒

เนื้อหาของวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น ๔ อย่าง คือ

๑. คติธรรม คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจและได้มาจากทางศาสนา

๒. เนติธรรม คือวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือว่ามีความสำคัญพอๆกับกฎหมาย

๓. วัตถุธรรม คือวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น ที่เกี่ยวกับการกินที่อยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือนและอื่นๆ

๔. สหธรรม คือวัฒนธรรมทางสังคม นอกจากหมายถึงคุณธรรมต่างๆที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันเป็นผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบมารยาทที่ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสังคมทุกชนิด^๓

จะเห็นได้ว่าเรื่องบุคลิกภาพเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแบบเป็นเรื่องของบุคคลวางไว้ให้ปรากฏในสังคมบุคลิกภาพเป็นสิ่งที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพสังคมมนุษย์ ซึ่งก็เป็นเรื่องปรับปรุงตามจิตวิทยาด้วยอย่างไรก็ตาม หลักการทางจิตวิทยาคำนี้ถึงผลของการปรับพฤติกรรม การพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลรวมทั้งการแก้ปัญหาทุกระดับในตัวบุคคลจะได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพสูงจะต้องมาจากตัวบุคคลนั่นเองซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเมื่อเข้าใจตนเองถึงที่สุดก็สามารถปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นที่ไปในทางบวก เช่น เปลี่ยนจากผู้ที่มีลักษณะการแสดงออกที่ก้าวร้าว โมโหร้าย กลับมาเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสามารถควบคุมตนเองได้ ดังนั้นการพัฒนาบุคลิกภาพในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นการปรับปรุง ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพในส่วนรวมทั้งหมดของบุคคลหนึ่ง ที่นำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของตน ให้เป็นที่ไปในทางที่ดียิ่งขึ้น จนถึงบุคลิกภาพที่ดีที่สุดคือ ความหมดสิ้นความ โกรธ ความ โลภ ความ หลง บุคลิกภาพส่วนมากแล้วหมายถึงลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคลในทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านกายภาพ คือบุคลิกรูปร่างหน้าตา รูปลักษณะ และอุปนิสัยที่ใช้ในการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทั่วไป แต่ลักษณะเด่นๆของแต่ละบุคคลมักจะถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาพิเศษ และยอมรับในลักษณะที่เด่นในตัวบุคคลนั้นเป็นบุคลิกภาพเฉพาะตัวของบุคคลผู้นั้น

^๒ พระยาอนุমানราชชน, เรื่องวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: กองวัฒนธรรม กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๔๕๖), หน้า ๑๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๐.

คำว่าบุคลิกภาพนี้มีผู้ให้ความหมายอยู่เป็นจำนวนมาก เช่นบุคลิกภาพประกอบด้วย ลักษณะของบุคคลในส่วนรวมทั้งหมด คือทั้งรูปลักษณะทางร่างกาย การแสดงออกทาง พฤติกรรมที่ให้เห็นในรูปแบบของอารมณ์ ซึ่งผลรวมที่ประกอบเป็นบุคลิกภาพนี้ย่อมทำให้ บุคคลมีความแตกต่างกัน การพัฒนาบุคลิกภาพ เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนอย่างมาก เพราะการพัฒนานั้นจะเป็นตัวที่ทำให้สิ่งต่างๆ มีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีเป็นที่ยอมรับ ของสังคม ดังนั้น เมื่อมนุษย์มีการพัฒนาบุคลิกภาพย่อมหมายความว่าบุคลิกภาพของมนุษย์นั้น ย่อมได้รับการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนให้ดียิ่งขึ้นนั่นเอง^๔

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีสี่อสงไขยกว่าไรแสนกัป และในที่สุดได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพุทธเจ้าทรงถึงพร้อมด้วยมหาปรีสลักษณะ ๓๒ ประการ ซึ่งก็หมายถึงสัญลักษณ์แห่งพระบุคลิกภาพของพระพุทธเจ้านั่นเอง^๕

หลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องปรับปรุงเครื่องมือในการ พัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลได้เป็นอย่างดี ดังกรณีของนางวิสาขาในสมัยพุทธกาล ประกอบด้วยความงามตามแบบอย่างเบญจกัลยาณี ก็คือมีความงามมีบุคลิกภาพดีพร้อม^๖

แม้ในประวัติตามชาติไทยก็มีผู้ปกครองประเทศทรงมีบุคลิกภาพผู้ถึงพร้อม เป็น พระมหากษัตริย์ในแบบอย่างของพระองค์ตามหลักพระพุทธศาสนา ยกตัวอย่าง เช่น พระนางจาม เทวีปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญชัย ทรงเป็นวีรสตรีทรงพระสิริโฉมงามเป็นที่เรื่องลือมีพระรูป เลอโฉม ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามากในอดีตกาล พระนางได้ครองเมืองหริภุญชัยด้วย พระเมตตา และเป็นธรรมสร้างสรรคประโยชน์สุข แก่ชาวเมืองหริภุญชัยอย่างมากมาย ข้อสำคัญ คือทรงเป็นชาวพุทธที่เคร่งครัดและเข้มแข็ง มีพระราชประวัติปรากฏอยู่ในหนังสือจามเทวีวงศ์^๗

อนึ่ง ในรัชสมัยสุโขทัยธรรมราชา พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) ทรงทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง โดยพระองค์ทรงผนวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดป่ามะม่วง และยัง ทรงพระราชนิพนธ์ไตรภูมิพระร่วง หรือไตรภูมิภูมิกถา ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และนับว่าเป็นวรรณคดีเรื่องแรกของไทย^๘

^๔ที.สี. (ไทย) ๕/๒๕๘/๘๕-๘๐;ม.ม. (ไทย)/๓/๑๘๖/๓๖๘-๓๗๐.

^๕สถิต วงศ์สุวรรณค์, การพัฒนาบุคลิกภาพ,กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรวิทยา, ๒๕๔๐), หน้า๓.

^๖จุ.ธ.(ไทย) ๒/๔๐/๓๖๓.

^๗ศรีล้านนา,ยอดกษัตริย์จามเทวี,(กรุงเทพมหานคร: บริษัทไทยควอลิตี้บุ๊คส์ (2006) จำกัด, ๒๕๕๒).

^๘สมเด็จพระมหาธรรมราชาลิไทย,ไตรภูมิภูมิกถา,(กรุงเทพมหานคร: โครงการวรรณกรรมอาเซียน, ๒๕๓๐),หน้า ๖ - ๑๐.

อนึ่ง แม้ในสมัยอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์มหาราชก็ทรงมีพระบุคลิกภาพโดดเด่นในการปกครองและนักรบและนักพัฒนาประเทศ สมัยต่อมาในปัจจุบันได้มีการจัดงานที่ระลึกวันพระนารายณ์มหาราช มีการจุดประทีปโคมไฟให้เหมือนราตรีแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชในอดีตมีการประกวด รวมทั้ง ส่งเสริมให้ชาวลพบุรีแต่งกายย้อนยุคทั้งเมืองซึ่งมีผู้ให้ความสนใจและร่วมงานทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากมายทำให้ชาวไทยเราโดดเด่นและสง่างาม^๕

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญเรื่องบุคลิกภาพของบุคคลเป็นอย่างมากเริ่มตั้งแต่การคิดเรื่องบุคคลที่สมควรเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา ดังในพระไตรปิฎกมหาวรรค เรื่องปีพาสเซตัพวัตติงสวาร บุคคลไม่ควรควรให้บรรพชา ๑๒ จำพวก ซึ่งเป็นบุคคลที่ไม่สมบูรณ์ เป็นต้น^๖ และเพื่อเป็นการสมควรแก่บุคลิกภาพแล้ว ก็ทรงมีพระพุทธบัญญัติตามพระวินัยชื่อ เสขียกัณฑ์รวม ๗ หมวด ได้ ๗๕ ข้อ คือเสขียวัตร เพื่อควบคุมอาจารย์ของภิกษุสงฆ์ อันเป็นเรื่องบุคลิกภาพโดยตรง^๗

เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร เพื่อสังเคราะห์นำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีตะวันตก
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเสขียวัตรในพระวินัยปิฎก
- ๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนวการพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารด้านการพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีตะวันตก ศึกษาเสขียวัตรในพระวินัยปิฎก ศึกษารูปแบบการพัฒนาบุคลิกภาพตามกรอบแนวคิดของเสขียวัตร ทั้งนี้จะมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ รวม ๗ ท่าน ประกอบการวิจัยครั้งนี้ด้วย

^๕ชมนาด เสวิกุล,สมเด็จพระนารายณ์มหาราช,กรุงเทพมหานคร:บริษัทอักษรพิพม์ จำกัด, ๒๕๓๘), หน้า ๕ - ๗.

^๖วิ.ม.อ. (ไทย) ๔/๑๑๕/๑๘๔-๑๘๕.

^๗วิ.ม.อ. (ไทย) ๒/๕๓๖-๖๕๔/๖๔๕-๗๓๕.

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๔.๑ ทราบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีตะวันตกเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๒ ทราบเสขียวัตร์ในพระวินัยปิฎกเป็นอย่างไร
- ๑.๔.๓ ทราบแนวปฏิบัติการพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร์เป็นอย่างไร

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือ การทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า สภาพเก่า ในที่นี้หมายถึงการปรับปรุงบุคลิกภาพให้ดีขึ้นตามหลักเสขียวัตร์

บุคลิกภาพ หมายถึง บุคลิกลักษณะที่เป็นลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แสดงออกมาให้ปรากฏต่อหน้าบุคคลอื่น

สมบัติของผู้ดี หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลที่แสดงออกทางไตรทวารคือ กาย วาจา ใจ ด้วยความสุภาพและอ่อนโยนทั้งในทางส่วนตัว และต่อหน้าบุคคลอื่น ๆ ซึ่งหมายถึง มรรยาทผู้ดีนั่นเอง

มรรยาทผู้ดี หมายถึง กิริยาวาจาที่สุภาพเรียบร้อย ที่ถือว่าถูกกาลเทศะ อันเป็นการแสดงออกของบุคลิกภาพที่ดี

เสขียวัตร์ หมายถึง หลักปฏิบัติเกี่ยวกับกิริยมรรยาทของภิกษุสามเณรตามที่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติในพระวินัยปิฎก

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

นพมาศ ชีรเวคิน ได้กล่าวถึงทฤษฎีบุคลิกภาพในเชิงของศาสนาพุทธ พอกกล่าวสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาแบ่งบุคคลออกเป็น ๔ จำพวก คือ (๑) อุกมฤตัญญู (ผู้เข้าใจได้ นับพลัน) (๒) วิปจิตัญญู (ผู้เข้าใจต่อเมื่อขยายความ) (๓) เนยยะ (ผู้ที่พอจะแนะนำได้) (๔) ปทปรมะ (ผู้ที่สอนให้รู้ได้เพียงตัวบทหรือพยัญชนะ) และพระพุทธองค์ทรงเปรียบมนุษย์ ๔ จำพวก ในความพร้อมของอุปนิสัยทางศีลธรรมเหมือนดอกบัวสี่เหล่า ที่พร้อมจะบานในโอกาสต่าง ๆ กัน ไปศักยภาพของมนุษย์มีความไม่เท่าเทียมกันในระดับสติปัญญา ระดับการเรียนรู้ ระดับการอบรมสั่งสอน และพัฒนา แต่พระพุทธองค์ให้หลักการว่า คนทุกคนมีโอกาสบรรลุธรรมได้เท่าเทียมกัน หากได้รับโอกาสการฝึกฝนที่เหมาะสมซึ่งขึ้นอยู่กับบุญ วาสนา บารมี และ

การสั่งสมอบรมแต่ละบุคคล จิต คือแกนกลางของชีวิต เพราะเป็นแหล่งเกิดของสิ่งต่าง ๆ อย่างมากมาย สภาวะทางจิตเกิดจากทั้งตัวแปรทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อม อัดตา คือต้นเหตุของปัญหาทั้งหลายทั้งปวง การละอัดตาได้จะเข้าถึงความว่างเปล่า ซึ่งเป็นภาวะที่น้อยคนจะเข้าใจได้ นอกจากบุคคลที่เข้าถึงแล้วจึงจะเข้าใจได้ พระพุทธศาสนาเน้นเรื่องของกรรม หมายถึงพฤติกรรมนั้นเกิดจากการจงใจหรือการกระตุ้นภายในที่ขับออกมาของสภาวะของจิต ดังนั้นผู้ที่กระทำความไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว เมื่อทำกรรมใดลงไปจึงต้องครบผิชอบในผลของกรรมที่ตนเองกระทำ และการอโหสิกรรมคือ การให้อภัยต่อผู้ผู้ผิดแก้ตัวได้เป็นการลดกรรมที่มีต่อกัน ทำให้จิตใจอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีคุณธรรม การกระทำดี และอโหสิกรรมเป็นการทำดีที่ได้รับผลดี ทำให้บุคคลที่กระทำเกิดความภาคภูมิใจ มีกำลังใจ ในการทำความดีต่อไป^{๒๒}

สิงห์ทน คำขาว อ่างใน ศรีเรือน แก้วกังวาน ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลิกภาพตามทัศนะแห่งพระพุทธศาสนา พอกล่าวสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาถือว่าจิตใจมีความสำคัญกว่าร่างกาย อย่างไรก็ตามสำหรับคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสกับพุทธบริษัทผู้มุ่งฝึกเพื่อบรรลุจุดหมายอันสูงสุดคือพระนิพพาน พระองค์ทรงแนะนำให้แสวงหาสัปปายะทั้งร่างกายและจิตใจ พระพุทธศาสนาสอนว่า ชีวิตคือขันธห้า ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ขันธจะรวมตัวกันเป็นชีวิตโดยอาศัยกฎแห่งวัฏฏะ ซึ่งประกอบด้วยหลัก ๓ ประการคือ กิเลส กรรม และวิบาก สิ่งที่ควรระวังคือ นิวรณ์ ๕ ได้แก่ พอใจในกามคุณ คิดร้ายต่อผู้อื่น ความง่วงซึมเซา ความฟุ้งซ่าน และความดั่งเลงสัย ซึ่งเป็นสิ่งกั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี การฝึกกรรมฐานมี ๒ แบบคือ สมถกรรมฐาน เป็นการฝึกจิตให้มั่นคง มีสมาธิ เพื่อเป็นฐานให้เกิดปัญญา และวิปัสสนากรรมฐาน เป็นการเจริญปัญญาอันเห็นชัดเจนในอริยสัจ ๔ การพัฒนาบุคลิกภาพเป็นสิ่งจำเป็นและจำเป็นที่จะต้องรู้พื้นฐานทางจิตใจ คือจริต ๖ ได้แก่ ราคจริต โทสจริต โมหจริต สัทธาจริต พุทธิจริต และวิตกจริต ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของแต่ละบุคคล หลักกรรมมงคล ๓๘ ประการ ถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพที่เป็นระเบียบ เป็นกระบวนการที่สมบูรณ์ มีการเรียงลำดับจากการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนาตนเอง นำไปสู่การพัฒนาตนเองในลำดับกลางและลำดับสูง คือความดับทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิงที่สุด บุคคลที่ได้ปฏิบัติและเกิดผลถึงที่สุด จะปรากฏชัดได้จากบทสรรเสริญสังฆคุณที่ว่า สุปฏิปันโน (พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี) จนถึง อนุตตรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ (เป็นนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่านี้)^{๒๓}

^{๒๒}นพมาศ ธีรเวคิน, ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๔๐ - ๔๑

^{๒๓}ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๕), หน้า ๒๕ - ๒๖

แสงสุริย์ สำอางกุล ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา พอก้าวสรุปได้ว่า คัมภีร์อภิธรรมเป็นตำราทางวิชาการในพระพุทธศาสนาที่สำคัญ โดยแสดงถึงสภาวะธรรม จิต เจตสิก รูป นิพพาน ที่เกี่ยวกับร่างกายและจิตใจอย่างละเอียดเป็นสำคัญ และจัดเป็นทฤษฎีบุคลิกภาพโลกตะวันตก วิธีการพื้นฐานของพระอภิธรรม ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของจิตที่มีองค์ประกอบหลายด้านนี้ คือการสำรวจตนเองหรือวิธีการพิจารณา สภาวะธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของตนเองอย่างมีระบบ กระบวนการสำรวจตนเองเข้ามาภายในจิตใจ จะสามารถพัฒนาจิตใจให้มีคุณธรรมที่ดีได้ และนอกจากนี้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของการมีสุขภาพจิตที่ไม่ดี คือความหลงผิดหรือโมหะ และการมีสุขภาพจิตที่ดี เช่น การมีสติสัมปชัญญะ มีhiriและโศตคัมปะ และกล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติสมาธิ คือการทำจิตใจให้สงบนิ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน เป็นพื้นฐานเริ่มต้นแห่งการเจริญวิปัสสนา หมายถึง ความเห็นแจ้ง ความรู้แจ้งที่ตรงตามความเป็นจริงของสภาวะธรรมทั้งปวง การปฏิบัติในศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหนทางนำไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพ และทำให้บุคคลที่ปฏิบัติได้รับผลแห่งการพัฒนา คือการเป็นผู้มีสุขภาพทางกายและสุขภาพทางใจดี อยู่ในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข^๔

ก่องแก้ว เจริญอักษร ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพุทธ พอก้าวสรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายในการพัฒนาบุคลิกภาพ หมายถึงจิตใจที่มีอิสระและหลุดพ้นจากโลกธรรม ๘ เป็นอิสระอย่างที่สุด กฎแห่งไตรลักษณ์เป็นสภาวะธรรมที่มีอยู่จริง และมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ภายใต้กฎธรรมชาตินี้ การพัฒนาตนเองมีความสำคัญต่อบุคลิกภาพที่แสดงออกมา และบุคลิกภาพที่แสดงออกมามีขึ้นอยู่กับจริตของแต่ละบุคคล ซึ่งเรียกว่าจริต ๖ แนวทางการพัฒนาและแก้ปัญหาให้กับตนเองในการปฏิบัติตนดังกล่าว ควรศึกษาเรื่องอริยสัจ ๔ เพื่อให้รู้ทุกข์คืออะไร สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์คืออะไร ความดับทุกข์เป็นอย่างไร และการปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ควร จะปฏิบัติอย่างไร เมื่อศึกษาและทำความเข้าใจจึงนำมาปฏิบัติ และการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ ต้องดำเนินในทางสายกลางคือ มรรคมิถองค์ ๘ ซึ่งเริ่มจาก สัมมาทิฐิ จนถึงสัมมาสมาธิ หมายถึงความตั้งใจมั่นชอบ เมื่อได้ปฏิบัติตามขั้นตอนนี้แล้ว ผลที่สุดแห่งการปฏิบัติคือ จิตใจมีความเป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ที่สุด^๕

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการพัฒนาชีวิตตามแนวพุทธธรรม พอสรุบย่อได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการกระทำ (กรรมวาทและกิริยาวัต) เป็นศาสนา

^๔แสงสุริย์ สำอางกุล, จิตวิทยาบุคลิกภาพ, (เชียงใหม่ : ภาควิชาวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๘). หน้า ๔๔ - ๔๕

^๕ก่องแก้ว เจริญอักษร, การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕). หน้า ๒๒ - ๒๓

แห่งความเพียรพยายาม (วิริยวาท) ซึ่งเน้นการปฏิบัติ การบำเพ็ญเพียร ไม่ใช่เป็นศาสนาแห่งการ อ้อนวอนเพื่อขอพรจากสิ่งเหนือการพิสูจน์ อริยสัจ ๔ เป็นหลักธรรมสำคัญและทำความเข้าใจ หลักการปฏิบัติที่อาศัยความเพียรพยายามด้วยตนเอง ได้แก่การปฏิบัติตามมรรคมีองค์ ๘ ไม่ว่าจะ เป็นชนชั้นใดสามารถที่จะประพฤติปฏิบัติตามและเกิดผลกับตนเองได้ การที่จะพัฒนาหรือ แก้ปัญหาชีวิตตนเอง ต้องรู้จักปัญหาและสิ่งที่เป็นที่ต้งแห่งปัญหาในชีวิตตนเองเสียก่อน เมื่อรู้ ปัญหาแล้วจึงสามารถค้นหาสาเหตุของปัญหา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแนวทางการแก้ไข ปัญหา และขจัดปัญหาในชีวิตให้สิ้นไป ชีวิตจึงอยู่ในสภาพปัจจุบันที่ไม่มีปัญหา เพราะดับ ปัญหาต่าง ๆ ได้ในที่สุด พุทธธรรมแสดงความเป็นไปได้ของชีวิตตั้งแต่เบื้องต้นที่สรุปว่า ชีวิต ประกอบขึ้นมาด้วยขั้นห้า การดำเนินชีวิตที่อยู่ภายใต้กฎพระไตรลักษณ์และกฎปฏิจสมุปบาท ชีวิตควรมีการพัฒนาจนถึงที่สุดแห่งกองทุกข์ และชีวิตในปัจจุบันควรดำเนินตามทางสายกลางที่ เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” และผู้ที่ต้องฝึกฝนอบรมตนเอง ผู้ที่รู้เท่าทันในชีวิตของตนเอง โดย มุ่งสู่ความสำเร็จคือ ความสงบสุข ความเป็นอิสระของจิตใจจากกิเลสทั้งปวง ที่สามารถรู้เห็นได้ ในชีวิตปัจจุบัน^{๖๖}

๖.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระพิรุณ วุฑฒิชรมุโม (ตะเนาว่า) ศึกษาเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา คือการปรับปรุงบุคลิกภาพภายในเพื่อส่งเสริมบุคลิกภาพภายนอกให้ดีขึ้น และเน้นปรับปรุง บุคลิกภาพภายในเพื่อนำไปสู่การบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในพระพุทธศาสนา คือ พระนิพพาน การพัฒนาบุคลิกภาพทางจิตวิทยามีความสอดคล้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดทาง พระพุทธศาสนา คือ เป็นการปรับปรุงบุคลิกภาพและบุคลิกลักษณะที่ปรากฏภายนอกและภายใน ให้เปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์^{๖๗}

นายแพทย์ธรรมรัฐ วัฒนาเศรษฐ์ ศึกษาเรื่องการศึกษาและเปรียบเทียบ ๗๕ ลิกขาบทของเสขียวัตถุ พระวินัยบาลีกับเสขียวัตถุของนิกายต่าง ๆ เพื่อตอบคำถาม ภายใต้ สมมุติฐานที่ว่า เสขียวัตถุเป็นลิกขาบทเล็กน้อย สภาวะสังคมในปัจจุบัน ในเรื่องอาหาร การใส่ บาตร และสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปมากเมื่อเทียบกับครั้งพุทธกาล ตัวอย่างเช่น ลิกขาบทว่าด้วยเรื่อง ไม่ควรรับอาหารจนล้นขอบบาตร ซึ่งในปัจจุบันบรรจุภัณฑ์อาหารบางอย่างมีรูปลักษณะยาวเมื่อ

^{๖๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒.

^{๖๗}พระพิรุณ วุฑฒิชรมุโม (ตะเนาว่า), **การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์ “พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต”**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

ใส่ไปแล้วอาจเลขาขอบบาตรออกมา หรือกรณีมีญาติโยมศรัทธามากใส่อาหารจนล้นบาตร แต่หากพระภิกษุมีผู้ช่วยหรือมีเด็กวัดติดตามมา ก็สามารถถ่ายเทของจากบาตรลงในภาชนะที่เตรียมไว้เพื่อทำบาตรให้ว่าง เตรียมรับอาหารจากศรัทธาของญาติโยมที่มีจำนวนมาก เป็นต้น^{๔๔}

ดวงหทัย เลหาเกษมวงศ์ศึกษาเรื่องบุคลิกภาพของคนไทยวัยผู้ใหญ่ อายุ ๒๐ – ๒๔ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร การศึกษาลักษณะบุคลิกภาพของคนไทยตามแนวคิดตะวันตก มีวัตถุประสงค์เพื่อจำแนกคุณลักษณะบุคคลตามเกณฑ์จิต ๖ ของผู้ใหญ่ อายุ ๒๐ ถึง ๒๔ ปี ที่ศึกษาหรือทำงานอยู่ในเขตปทุมวัน เขตพระนคร เขตบางเขน เขตบางมด และเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นได้จำนวน ๓๘๔ คน เป็นเพศชาย ๒๐๐ คน เพศหญิง ๑๘๔ คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดบุคลิกภาพของคนไทยที่สร้างขึ้นโดย กนกรัตน์ สุชะตุงคะ และคณะ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การแจกแจงความถี่ จำนวนโดยใช้ค่าร้อยละ ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของแบบวัดบุคลิกภาพโดยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา วิเคราะห์องค์ประกอบ และค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน รวมทั้งค่าสถิติพื้นฐาน (Maximum, Minimum, Mean, Standard deviation) เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนบุคลิกภาพระหว่างเพศชายและเพศหญิง โดยใช้ t-test มีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะบุคลิกภาพโดยรวมของวัยนี้และบุคลิกภาพเด่น ๆ ในแต่ละเพศ ซึ่งสามารถยืนยันได้ว่าแบบทดสอบบุคลิกภาพที่มีพื้นฐานความคิดมาจากวัฒนธรรมไทยสามารถเข้าถึงความเป็นคนไทยได้มากกว่าแบบทดสอบจากตะวันตก^{๔๕}

รวิวรรณ กิตติวงษ์นิชศึกษาเรื่องบุคลิกภาพของวัยรุ่น บุคลิกภาพของวัยรุ่นไทยอายุ ๑๕ – ๑๙ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดและวิถีชีวิตของตะวันตก ที่ใช้ในการอธิบายบุคลิกภาพคือ จิต ๖ ได้แก่ ราคะจิต, โทสะจิต, โมหะจิต, สัทธาจิต, วิตะกจิต และพุทธจิต ผลการวิจัยสามารถอธิบายลักษณะเด่นในบุคลิกภาพของวัยรุ่นได้ว่า วัยรุ่นไทยมีความคิดริเริ่มและจินตนาการ แต่ค่อนข้างจริงจังและแสดงออกตรงไปตรงมา คล่องแคล่ว ชอบทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่ม ขอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ และมีเอกลักษณ์ในตนเอง สิ่งที่ค้นพบเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ปกครองและผู้ทำงานเกี่ยวข้องเกิดความเข้าใจลักษณะบุคลิกภาพของวัยรุ่นได้ดียิ่งขึ้น อันจะ

^{๔๔} นายแพทย์ธรรมรัฐ วัฒนาเศรษฐ์, “ศึกษาและเปรียบเทียบ ๑๕ ลักษณะของเสขิยวัตรพระวินัยบาลีกับเสขิยวัตรของนิกายต่าง ๆ เพื่อตอบคำถาม ภายใต้สมมุติฐานที่ว่า เสขิยวัตรเป็นลักษณะที่เล็กน้อย”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก): (มหาวิทยาลัยมหิดล, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๗).

^{๔๕} ดวงหทัย เลหาเกษมวงศ์, “บุคลิกภาพของคนไทยวัยผู้ใหญ่ อายุ ๒๐-๒๔ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตวิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก): (มหาวิทยาลัยมหิดล, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

เป็นประโยชน์ในการพัฒนาและแนะแนวทางให้วัยรุ่นเข้าใจตนเองและใช้ความสามารถของตนในทางที่เหมาะสมกับตนมากที่สุด และจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไปในฐานะที่เยาวชนเป็นฐานพลังที่สำคัญที่สุด^{๑๐}

สุภาพรรณ ตันติภาสวสิน ศึกษาเรื่องบุคลิกภาพของคนไทยวัยสูงอายุ อายุ ๕๕ ปีขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร ลักษณะบุคลิกภาพของคนไทยวัยสูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป โดยพิจารณาจากแนวคิดการจำแนกคุณลักษณะบุคคลตามเกณฑ์จริต ๖ ตลอดจนสร้างเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบบุคลิกภาพคนไทยในกลุ่มอายุนี้ จากกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานและอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ จำนวน ๓๘๔ คน เป็นชาย ๑๖๓ คน หญิง ๒๒๑ คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ หาค่าความเชื่อมั่นแบบ Cronbach's coefficient alpha พบว่ามีค่าเป็น ๐.๕๗๘๔ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างเพศชาย และเพศหญิงใน ๒๒ ลักษณะบุคลิกภาพ พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติบางลักษณะ โดยผู้หญิงมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศชายในลักษณะ I, MO และ GD ขณะที่เพศชายมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าเพศหญิงในลักษณะ M การค้นพบนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะของผู้สูงอายุอันจะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในวัยดังกล่าว ผลที่ได้เป็นการยืนยันว่าแบบทดสอบบุคลิกภาพ ซึ่งมีพื้นฐานจากแนวคิดทางวัฒนธรรมไทย สามารถประเมินบุคลิกภาพของคนไทยได้ดีกว่าแบบทดสอบที่สร้างจากแนวคิดทางตะวันตก อย่างไรก็ตามการศึกษาความเที่ยงตรงแบบ inter-test จะทำให้แบบทดสอบมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น^{๑๑}

ธิตยา จันทพลาบูรณ์ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและพฤติกรรมการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและแบบพฤติกรรมการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๐๖ คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจบุคลิกภาพ EPPS (Edwards Personal Preference Schedule) ซึ่งแปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทย โดย รศ.ดร. พรรณราย ทรัพย์ประภา และแบบสำรวจแบบพฤติกรรมการตัดสินใจสั่งการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

^{๑๐}รวิวรรณ กิตติวงษ์วนิช. (๒๕๔๗), “บุคลิกภาพของวัยรุ่นไทยอายุ ๑๕-๑๘ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก) (มหาวิทยาลัยมหิดล, บัณฑิตวิทยาลัย).

^{๑๑}สุภาพรรณ ตันติภาสวสิน, “บุคลิกภาพของคนไทยวัยสูงอายุ อายุ ๕๕ ปีขึ้นไป ในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก): (มหาวิทยาลัยมหิดล, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๖).

ผลการวิจัยแสดงว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร มีบุคลิกภาพ ด้านความต้องการเข้าใจตนเองและผู้อื่น และความต้องการเป็นผู้นำอยู่ในระดับสูง มีแบบพฤติกรรม การตัดสินใจสั่งการมากที่สุดในแบบที่ ๕ คือ ผู้บริหารประชุมปรึกษาหารืออภิปรายปัญหา ประเมินทางเลือกพร้อมกับกลุ่มผู้ใต้บังคับบัญชา แล้วทำการตัดสินใจร่วมกัน แบบพฤติกรรม การตัดสินใจสั่งการนั้นมีแนวโน้มไม่สัมพันธ์กับระดับบุคลิกภาพของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร^{๒๒}

ขวัญเรือน แสงเงินศึกษา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและความตั้งใจทางกายภาพกับสถานภาพทางสังคม วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ และความตั้งใจทางกายภาพกับสถานภาพทางสังคม ผู้ร่วมการวิจัยเป็นพนักงานธนาคาร ๑๖ หน่วยงาน จำนวนทั้งสิ้น ๒๕๕ คน ตอบแบบวัดบุคลิกภาพและประเมินผู้ร่วมงานในหน่วยงานเกี่ยวกับความโดดเด่นและการเป็นที่รู้จัก จากนั้นให้ผู้ตัดสินใจ ๒ คน ประเมินความตั้งใจทางกายภาพจากรูปภาพของผู้ร่วมการวิจัยทุกคน ผลการวิจัยพบว่า ๑. ลักษณะบุคลิกภาพด้านการแสดงออกมีมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับสถานภาพทางสังคม ๒. ลักษณะบุคลิกภาพด้านความมีจิตสำนึกไม่มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับสถานภาพทางสังคม แต่มีสหสัมพันธ์ทางลบกับสถานภาพทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๓. ลักษณะบุคลิกภาพด้านเปิดรับประสบการณ์ไม่มีสหสัมพันธ์ทางบวกกับสถานภาพทางสังคม ๔. ความตั้งใจทางกายภาพมีสหสัมพันธ์ทางบวกกับสถานภาพทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๒๓}

ณัฐพร ลัทธยาพรศึกษา เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพกับความพึงพอใจในงานของพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพความต้องการ ๑๕ ด้าน กับความพึงพอใจในงานของพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ๑. ลักษณะบุคลิกภาพความต้องการด้านการมีระเบียบและความต้องการด้านการมีอำนาจเหนือผู้อื่น มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($r = .117$ และ $.09$)

^{๒๒}ธิดิยา จันทพลาบูรณ์, “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและพฤติกรรมตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ครุศาสตร์ (บริหารการศึกษา): (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๖๖).

^{๒๓}ขวัญเรือน แสงเงิน, “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและความตั้งใจทางกายภาพกับสถานภาพทางสังคม”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, ศิลปศาสตร์ (จิตวิทยาสังคม) : (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ตามลำดับ) ลักษณะบุคลิกภาพความต้องการเปลี่ยนแปลงมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = 104$) ๒. ลักษณะบุคลิกภาพความต้องการด้านการมีระเบียบและความต้องการมีอำนาจเหนือผู้อื่น สามารถร่วมกันทำนายความพึงพอใจในงานได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($R^2 = .027$) และมีสมการในรูปคะแนนมาตรฐาน (Z) ดังนี้ ความพึงพอใจในงาน = .1404 (การเป็นระเบียบ) + .1179 (การมีอำนาจเหนือผู้อื่น)^{๒๔}

มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ การศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพตามแบบวัดบุคลิกภาพของไมเยอร์ บริกจ์ (MBTI) แบบวัดบุคลิกภาพ MBTI (Myers-Briggs Type Indicator) เป็นแบบวัดที่ใช้ในการจัดประเภทและอธิบายลักษณะบุคลิกภาพของบุคคล สร้างและพัฒนาขึ้นโดย Isabel Briggs Myers (1896-1980) และ Katharine Cook Briggs (1875-1968) สองแม่ลูกที่มีความสนใจและพยายามทำความเข้าใจบุคลิกภาพของบุคคลตามแนวคิดของ Carl G. Jung (1875-1961) จิตแพทย์และนักจิตวิเคราะห์ชาวสวิสเจ้าของทฤษฎี Perception and Judgment ซึ่งเป็นทฤษฎีบุคลิกภาพแบบจัดประเภท (Psychological Type) Isabel B. Myers และ Katharine C. Briggs (Center For Applications of Psychological Type: CAPT) เริ่มสนใจทฤษฎีบุคลิกภาพจากความปรารถนาที่จะทำความเข้าใจพฤติกรรมและความแตกต่างของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะหลังจากที่ Isabel ได้แต่งงานกับสามีที่มีบุคลิกภาพแตกต่างจากเธอ^{๒๕}

ฮิลการ์ด (Hillgard) ว่าบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะส่วนรวมของบุคคลแต่ละคน อันเป็นแนวทางในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งแต่ละคนจะมีรูปแบบของการแสดงออกทางพฤติกรรมต่างๆบุคลิกภาพ ของแต่ละคนจะเป็นสิ่งประจำตัวของคนคนนั้น ที่ทำให้แตกต่างจากคนอื่น และมีหลายสิ่งหลายอย่าง ที่จะประกอบกัน ทำให้คนแต่ละคนมี บุคลิกภาพ เป็นของตัวเอง ซึ่งเป็นผลมาจาก การทำงานประสานกันของ สมอง ที่ขึ้นอยู่กับพันธุกรรม และประสบการณ์ ที่ได้รับจาก สิ่งแวดล้อมบุคลิกภาพ มีความสำคัญต่อชีวิตเราอย่างยิ่ง ทำให้เรารู้สึกถึงความสำคัญของตัวเอง เราจะไม่มีทางรู้ได้เลยว่า ชีวิตของเราจะเป็นอย่างไร ถ้าเราไม่รู้ว่าขณะนี้ตัวเราเป็นคนอย่างไร และเราจะไม่มีทางเข้าใจว่าขณะนี้เราเป็นคนอย่างไร ถ้าไม่รู้ว่าเราควรจะเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้น สิ่งสำคัญที่สุด เราจะต้องค้นพบตัวเอง และเป็นตัวของตัวเอง^{๒๖}

^{๒๔} ธีรพร ลัทธยาพร, “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและความตั้งใจทางกายภาพกับสถานภาพทางสังคม”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ศิลปะศาสตร์ (จิตวิทยาสังคม), (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๓๔).

^{๒๕} มนัสนันท์ หัตถศักดิ์, “การศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตามแบบวัดบุคลิกภาพของไมเยอร์ บริกจ์ (MBTI)”, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

^{๒๖} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

รัช (Ruch) กล่าวว่า บุคลิกภาพของคนประกอบด้วย ลักษณะภายนอกพฤติกรรมที่แสดงออกในสังคมของเขาและความรู้สึกของบุคคลนั้นต่อตนเอง^{๒๗}

มอร์แกน (Morgan) ว่าบุคลิกภาพ คือ คุณสมบัติและคุณลักษณะเด่นของบุคคล รวมทั้งการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ^{๒๘}

เออร์เนสต์.ฮิลการ์ด(Hilgard) กล่าวว่า บุคลิกภาพ เป็นลักษณะส่วนรวมของบุคคล และการแสดงออกของพฤติกรรม ซึ่งชี้ให้เห็นความเป็นปัจเจกบุคคล ในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงลักษณะที่ส่งผลต่อการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ได้แก่ ความรู้สึกนับถือตนเอง ความสามารถ แรงจูงใจ ปฏิบัติการในการเกิดอารมณ์ และลักษณะนิสัยที่สะสมจากประสบการณ์ชีวิต^{๒๙}

ฟิลลิป จี.ซิมบาร์โด และฟลอยด์ แอล. รัช (Zimbardo and Ruch)อธิบายว่า บุคลิกภาพ เป็นผลรวมของลักษณะเชิงจิตวิทยาของบุคคลแต่ละคน มีผลต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมหลากหลายของบุคคลนั้น ทั้งส่วนที่เป็นลักษณะภายนอก ที่สังเกตง่ายและพฤติกรรมภายในที่สังเกตได้ยาก ลักษณะที่หลากหลายดังกล่าว ส่งผลให้บุคคลแสดงออกต่างกันในแต่ละสถานการณ์และช่วงเวลา^{๓๐}

ริชาร์ด ซี.บูทซิน (Bootzin and others)ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพ เป็นลักษณะนิสัยและรูปแบบของความคิด ความรู้สึก และการประพฤติปฏิบัติของบุคคลแต่ละคน^{๓๑}

อัญชลี แจ่มเจริญให้ความหมายว่า บุคลิกภาพ หมายถึงลักษณะส่วนรวมของบุคคลทั้งหมด ที่แสดงออกมาปรากฏให้คนอื่นได้รู้ได้เห็น ซึ่งแตกต่างกันเพราะภาวะสิ่งแวดล้อมที่สร้างตัวบุคคลนั้นแตกต่างกันประการหนึ่ง และพันธุกรรมที่แต่ละบุคคลได้มาก็แตกต่างกันไป อีก และความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ลักษณะดังกล่าวมีที่มาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมของแต่ละคน ส่งผลต่อความสามารถในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม และความแตกต่างระหว่างบุคคล^{๓๒}

^{๒๗} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

^{๒๘} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

^{๒๙} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

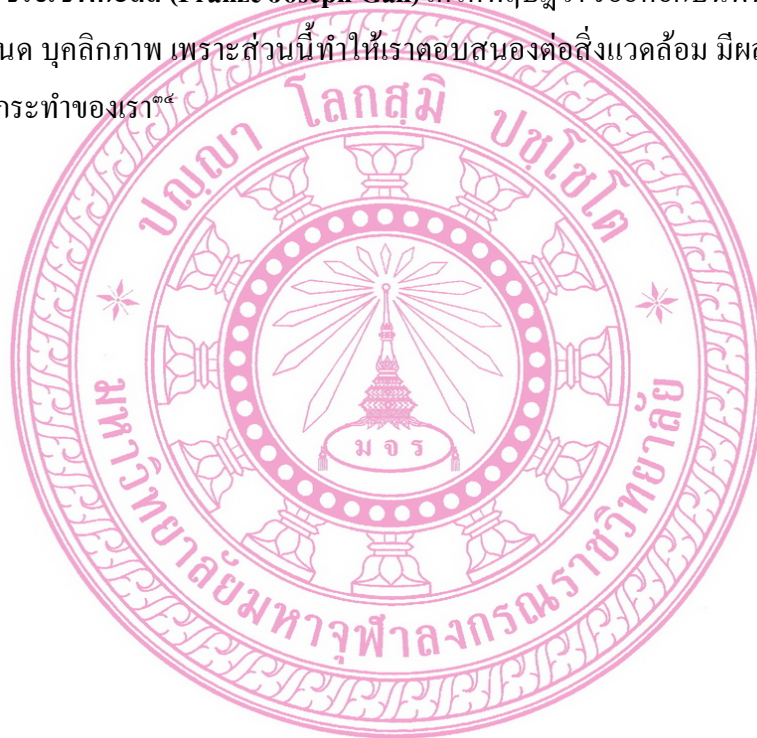
^{๓๐} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

^{๓๑} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

^{๓๒} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

ซิกมันด์ فروยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงมาก ได้อธิบายถึงความหมายของคำว่า "อีโก้ (Ego)" ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของ บุคลิกภาพ ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ แต่การตัดสินใจขึ้นอยู่กับอำนาจภายในร่างกาย หรือความต้องการ ความปรารถนาของคนคนนั้น ซึ่งอาจจะเป็นความเห็นแก่ตัว (id) กับความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ความจริงจากสิ่งแวดล้อมภายนอก จริยธรรม ความเป็นเหตุเป็นผล (superego) และเมื่อมีการชั่งน้ำหนักระหว่างปัจจัย ๒ ปัจจัยนี้แล้ว ก็จะเกิดการตัดสินใจขึ้นคำถามคือ บุคลิกภาพ เกิดจากอะไร มาจากไหน^{๓๓}

ฟรานซ์ โจเซฟ กอลล์ (Franz Joseph Gall) ได้ให้ทฤษฎีว่า รอยหยักบนพื้นผิวสมอง นั้นเองเป็นตัวกำหนด บุคลิกภาพ เพราะส่วนนี้ทำให้เราตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม มีผลต่อวิถีคิด ความรู้สึกและการกระทำของเรา^{๓๔}

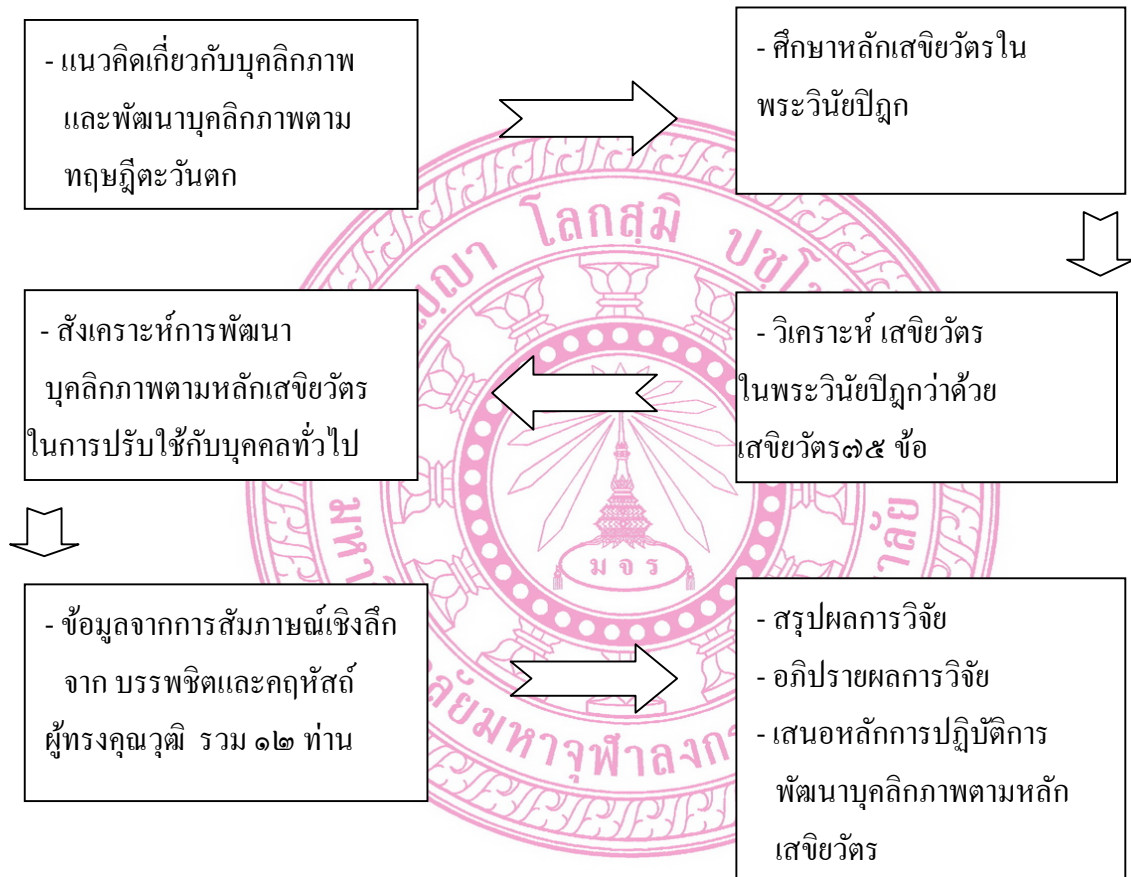


^{๓๓} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

^{๓๔} Reamore: <http://www.novabizz.com/NovaAce/Personality>.

๑.๓ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย



แผนภูมิภาพที่ ๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๔ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

- ๑.๔.๑ ทำให้ทราบแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีตะวันตก
- ๑.๔.๒ ทำให้ทราบเสขียวัตรในพระวินัยปิฎก
- ๑.๔.๓ ทำให้ทราบแนวการพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร

บทที่ ๒

การพัฒนาบุคลิกภาพตามทฤษฎีตะวันตก

นักจิตวิทยาตะวันตก ศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพ และการพัฒนาบุคลิกภาพมาเป็นระยะเวลายาวนาน ซึ่งสามารถรวบรวมผลการศึกษาและผลการวิจัยสรุปออกมาในรูปแบบตำราหรือทฤษฎีทางบุคลิกภาพต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ฟรอยด์ ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล กุสตาฟ Jung เป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของนักจิตวิทยาในปัจจุบัน ผู้วิจัยค้นคว้าและสรุปแนวการศึกษาทางด้านการพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดตะวันตกในหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑ ความหมายของบุคลิกภาพ

๒.๒ การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดตะวันตก

ผู้วิจัยจะ ได้ยกมาอธิบายเป็นลำดับไป

๒.๑ ความหมายของบุคลิกภาพ

คำว่า “บุคลิกภาพ” ในภาษาอังกฤษ คือ “Personality” มาจากคำในภาษาละตินว่า “Persona” ซึ่งหมายถึง “Mask” ที่แปลว่า “หน้ากาก” สำหรับตัวละครของกรีกในสมัยโบราณที่ใช้สวมใส่หน้าเวลาออกแสดงโดยปกติจะแสดงกลางแจ้งเพื่อที่จะแสดงบทบาทตามที่ถูกกำหนด ตัวละครเมื่อสวมหน้ากากหรือหัวโขนต่าง ๆ เป็นรูปแบบใดแล้ว ก็จะต้องแสดงท่าทางประกอบให้เหมือนกับหน้ากาก หรือหัวโขนที่ตนสวมอยู่ เช่น สวมหน้ากากเป็นสัตว์ ก็ต้องแสดงท่าทางประกอบให้เหมือนกับหน้ากากสัตว์ที่สวมอยู่ด้วย จากคำในภาษาละติน “Personal” จึงหมายถึงลักษณะตัวละครในนวนิยายบทละคร ดังนั้นคำว่า “Personality” จึงคิดกันว่าจากความหมายเดิมนั้น จึงถูกโยงนำมาสู่ความเข้าใจที่ว่า บุคลิกภาพของคนนั้นก็เหมือนกับหน้ากากของตัวละคร และลักษณะของตัวละครที่ต้องแสดงออกตามหน้ากากที่สวมอยู่เพราะในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลจะต้องมีการแสดงออกในพฤติกรรมต่าง ๆ ในแต่ละสถานการณ์ที่แตกต่างกันไป เช่น บางครั้งจะแสดงความดีใจ ชอบใจ ร่าเริง เมื่อประสบกับสถานการณ์ที่เป็น

^๑So Sethaputra, *New Model English-Thai Dictionary*, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘), หน้า ๑๐๕๘.

ความสุขของบุคคลนั้น และในบางครั้งจะแสดงอาการเศร้าเสียใจ โกรธ เกลียด เมื่อประสบกับสถานการณ์ที่นำมาซึ่งความทุกข์ของบุคคลนั้น

นักจิตวิทยาให้คำจำกัดความหรือความหมายของคำว่า “บุคลิกภาพ” แตกต่างกันไป ตามทัศนะของกลุ่มของตนและความหมายของบุคลิกภาพจึงมีมากมายและแตกต่างกันทางด้านมุมมองในการพิจารณา ในที่นี้จึงขอนำทัศนะเรื่องบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาบางท่านมาประกอบ ดังนี้

จาก Longman Dictionary ให้ความหมายของ “Personality” ว่า หมายถึง นิสัย ลักษณะ ท่าทาง ของบุคคลบางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หมายถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมของบุคคลนั้นต่อบุคคลอื่น^๒

อบ ไชยวสุ ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพ หมายถึง สภาพนิสัยจำเพาะคน^๓

ฮิลการ์ด และแอทกินสัน (Hilgard and Atkinson) กล่าวว่า บุคลิกภาพเป็นรูปแบบต่าง ๆ ของพฤติกรรมและวิถีคิด ซึ่งกำหนดแนวทางการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อม

วอลเตอร์ มิเชล(Walter Michel)กล่าวว่าบุคลิกภาพ คือ แบบแผนของพฤติกรรม (รวมทั้งความคิด และอารมณ์ต่าง ๆ) ที่จะทำให้บุคคลแต่ละคนสามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้^๔

อัลพอร์ต(Allport)ให้คำจำกัดความเกี่ยวกับความหมายของบุคลิกภาพ ไว้ในปี ค.ศ. ๑๕๓๗ แม้ว่าจะเป็นคำจำกัดความที่เก่าแก่ แต่ก็ยังเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับว่า

“บุคลิกภาพเป็นหน่วยรวมที่ทรงพลังของระบบทางกายและจิตภายในตัวบุคคล ซึ่งกำหนดลักษณะการปรับตัวเป็นแบบเฉพาะของบุคคลนั้นต่อสิ่งแวดล้อมของเขา”^๕

^๒Longman, Dictionary of Contemporary English, (England : Clays Ltd. 1995), p.1053.

^๓อบ ไชยวสุ, สะกดให้ถูกตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร : เจริญอักษรการพิมพ์, ๒๕๒๒), หน้า ๔๘๑.

^๔วิภากร มาพบสุข, จิตวิทยาทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖๘.

^๕เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘.

^๖รศ.นิภา นิธยาชน, การปรับตัวและบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๕.

รัช (Ruch) กล่าวว่า บุคลิกภาพของคนประกอบด้วย ลักษณะภายนอก พฤติกรรมที่แสดงออกในสังคมของเขา และความรู้สึกของบุคคลนั้นต่อตนเอง^๖

มอร์แกน (Morgan)^๗ กล่าวว่า บุคลิกภาพ คือคุณสมบัติและคุณลักษณะเด่นของบุคคล รวมทั้งการปรับตัวของบุคคลต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

จรรยา สุวรรณทัต และดวงกมล เวชบรรยงรัตน์ กล่าวว่า บุคลิกภาพ หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปเป็นลักษณะรวมของบุคคลนั้น อันประกอบด้วยพฤติกรรมที่แสดงออกและลักษณะเฉพาะภายในของบุคคล ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความแตกต่างจากบุคคลทั่วไป^๘

ศรีเรือน แก้วกังวาน ได้นิยามสรุปความหมายของบุคลิกภาพไว้ว่า “บุคลิกภาพ คือ ลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลในด้านต่าง ๆ ทั้งส่วนภายนอกและส่วนภายใน . . . บุคลิกภาพของบุคคลมีทั้งส่วนร่วมซึ่งเป็นลักษณะสากลของมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา และมีส่วนซึ่งเป็นลักษณะที่เรียกกันว่า เฉพาะตัว”^๙

Allport ได้นำคำจำกัดความของบุคลิกภาพที่นักจิตวิทยาให้ไว้ต่าง ๆ กันมาจัดรวบรวมเป็นหมวดหมู่ได้ ๔ ประเภท ดังนี้^{๑๐}

๑) คำนิยามที่แสดงถึงชีวภาพทางสังคม (biosocial definition) คำนิยามประเภทนี้ให้ความหมายว่า บุคลิกภาพคือค่านิยมที่เป็นสิ่งเร้าทางสังคมของบุคคล บุคลิกภาพของบุคคลใดก็คือปฏิกิริยาโต้ตอบของบุคคลนั้นกับผู้อื่น

๒) คำนิยามทางสรีรภาพ (biophysical definition) พิจารณาว่าบุคลิกภาพมี ๒ ด้านคือ คุณสมบัติต่าง ๆ ทางด้านสรีระ และอีกด้านหนึ่งคือคุณสมบัติที่เกิดจากการรับรู้ของบุคคลอื่น

^๖ สติต วงศ์สุวรรณค์, การพัฒนาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรพิทยา, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑.

^๘ กัญญา สุวรรณแสง, บุคลิกภาพ และการปรับตัว, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, อักษรพิทยา, ๒๕๓๖), หน้า ๑.

^๙ ศรีเรือน แก้วกังวาน, ทฤษฎีจิตวิทยาบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๕), หน้า ๕.

^{๑๐} นवलลออ สุภาพล, ทฤษฎีบุคลิกภาพ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, ๒๕๔๑), หน้า ๔.

๓) คำนิยามลักษณะรวมๆ โดยทั่วไป (omnibus definition) ให้ความหมายว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวกับบุคคลซึ่งโดยทั่วไป นักทฤษฎีบุคลิกภาพจะมีแนวคิดพิจารณา เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกก่อนรายละเอียดต่าง ๆ ของบุคคล

๔) คำนิยามที่ระบุน้ำที่ของบุคลิกภาพ (integrative หรือ organization function of personality) คือเป็นหมวดหมู่หรือแบบแผนพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล นักทฤษฎีอีกหลายคน ได้ให้ความหมายโดยเน้นการทำหน้าที่ของบุคลิกภาพในเรื่องการปรับตัว

๒.๒ การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดตะวันตก

จากทัศนะของนักจิตวิทยาหลายท่านที่ให้คำจำกัดความและความหมายของคำว่า บุคลิกภาพ สรุปได้ว่า บุคลิกภาพมี ๒ ประการ คือบุคลิกภาพที่เป็นลักษณะที่ปรากฏภายนอก ได้แก่สภาพนิสัยจำเพาะ หรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลหนึ่ง ที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรม ทางกาย วาจา ต่อบุคคลอื่น หรือต่อสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของบุคคลนั้น และบุคลิกภาพที่เป็น ลักษณะที่ปรากฏภายใน ได้แก่สภาพลักษณะนิสัย การพัฒนาบุคลิกภาพ หมายถึง การปรับปรุง บุคลิกภาพที่เป็นลักษณะที่ปรากฏภายนอก และบุคลิกภาพที่เป็นลักษณะภายใน ให้เปลี่ยนแปลง ไปในทางที่เหมาะสม

บุคลิกภาพมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของมนุษย์เพราะเป็นวิธีการใน การเข้าใจบุคคลอื่นรวมทั้งตนเอง การที่เราจะรู้ว่าบุคลิกภาพของเราเป็นอย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่เรา ได้รับทราบบุคลิกภาพของเราผ่านจากบุคคลอื่น การศึกษาเรื่องบุคลิกภาพจึงเป็นที่ควรสนใจของ บุคคลทั่วไปทุกอาชีพนักจิตวิทยาศึกษาค้นคว้า และสรุปออกมาเป็นทฤษฎีบุคลิกภาพ^{๑๒} ซึ่งผู้วิจัย นำมาประกอบในงานวิจัยนี้มี ๓ ทฤษฎี ได้แก่ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ฟรอยด์ ทฤษฎีจิต วิเคราะห์ของอีริกเอช.อีริกสัน และทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล กุสตาฟุง

๒.๒.๑ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ฟรอยด์^{๑๓}

ฟรอยด์ เน้นความสำคัญของประสบการณ์ในวัยเด็ก และแรงจูงใจ ซึ่งอยู่ในจิตไร้สำนึกว่ามีบทบาทต่อการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีจิตวิเคราะห์จึงอธิบาย บุคลิกภาพของบุคคลไปในแนวทางของการอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กที่มีขึ้นพัฒนาการของบุคลิกภาพ แต่ระดับแตกต่างกัน ฟรอยด์ให้ความสำคัญพัฒนาการในวัยเด็กมาก เพราะเขาเชื่อว่า บุคลิกภาพ

^{๑๒}วิภาพร มาพบสุข, จิตวิทยาทั่วไป, ทฤษฎีบุคลิกภาพ หมายถึงแนวทางการอธิบายลักษณะ โครงสร้าง กระบวนการ เนื้อหาและหลักการพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อให้เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล, หน้า ๑๗๑.

^{๑๓}ศรีเรือน แก้วกังวาน, จิตวิทยาบุคลิกภาพ, หน้า ๑๘๗-๒๐. (รวมความ).

ของผู้ใหญ่ที่เด็กเห็นในตอนวัยทารกและวัยเด็กคือแบบอย่างที่เขาจะมีหรือเป็นในอนาคต พัฒนาการในวัยผู้ใหญ่เป็นการเสริมต่อจากพัฒนาการในวัยทารก และเขายังเชื่ออีกว่าบุคลิกภาพของมนุษย์ถ่ายทอดมาโดยทางกรรมพันธุ์ ฟรอยด์ได้แบ่งขั้นตอนพัฒนาการออกเป็น ๕ ตอนคือ

๑) ขั้นแสวงหาความสุขจากปาก (Oral stage) ช่วงนี้จะอยู่ระหว่างตั้งแต่คลอดออกมาจนถึง ๑๘ เดือน ทารกจะมีความสุขในวัยนี้โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยทางปากเป็นส่วนใหญ่ คือการรับประทาน เช่น การดูด การเคี้ยว การกัด เป็นต้น ผู้ที่มีพัฒนาการในช่วงวัยนี้ที่ไม่สมบูรณ์ เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีบุคลิกภาพจากวัยทารกนี้ติดตามอยู่ เช่น กินจุบจิบ ชอบพูดคุย ชอบนิทาน ชอบเลียขี้ปากฝรั่ง ชอบสูบบุหรี่ เป็นต้น

๒) ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะทวารหนัก (Anal stage) ช่วงนี้จะอยู่ระหว่าง ๑๘ เดือนจนถึงประมาณ ๓ ขวบ ทารกในวัยนี้ จะมีความสุขโดยทำกิจกรรมที่ใช้ทวารหนักคือ การขับถ่าย และสิ่งสำคัญที่เด็กต้องเรียนรู้คือการรอคอย และหากช่วงเวลานี้พัฒนาการไม่สมบูรณ์ เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะมีบุคลิกภาพเป็นคนจู้จุกจิก โหดเหี้ยม เจ้าอารมณ์ ไม่มีระเบียบ แต่ถ้าพัฒนาการในช่วงนี้สมบูรณ์ เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะมีบุคลิกภาพเป็นคนเจ้าระเบียบ รักความสะอาด เป็นต้น

๓) ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะสืบพันธุ์ขั้นแรก (Phallic stage) ช่วงนี้จะอยู่ระหว่าง ๓ ขวบ ถึง ๖ ปี เด็กจะมีความสุขในการทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยอวัยวะเพศ เช่น เล่นกับอวัยวะเพศของตน กิจกรรมนี้อาจทำให้พ่อแม่ตกใจ และควรทำความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กวัยนี้ และเมื่อเลยวัยนี้ไปเด็กก็จะเลิกเล่น การเล่นอวัยวะเพศของตนของเด็กในวัยนี้มีผลต่อพัฒนาการด้านอื่นของเด็กด้วย เช่นการเริ่มรู้จักเพศของตนเองว่าเป็นเพศชายหรือหญิง ต่อไปก็เริ่มเลียนแบบบาททางเพศโดยในระยะนี้เด็กจะเลียนแบบผู้ใหญ่ที่เป็นเพศเดียวกับตนเอง ซึ่งตนรู้สึกรักใกล้ชิดสนิทสนม อนึ่งในระยะนี้จะเกิดปมขึ้นอย่างหนึ่งในจิตใจของเด็กชายและเด็กหญิงก็คือถ้าแบบนั้นเป็นพ่อแม่ของเด็กเอง ถ้าเป็นเด็กชายจะเกิดปมที่เรียกว่า “Oedipus Complex” คือจะติดและหวงแหนแม่อย่างมาก และในทางกลับกัน ถ้าเป็นเด็กหญิงจะเกิดปมที่เรียกว่า “Critical period) สำหรับเลียนแบบบาททางเพศให้คล้ายตามเพศของตนเอง เด็กชายและเด็กหญิงที่ได้รับตัวอย่างการ ได้แบบที่เลียนแบบผิดในช่วงเวลานี้ เช่น การวางคนของพ่อแม่ในทางที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นเพศ เมื่อเจริญเติบโตขึ้นจะนิยมบาททางเพศตรงข้ามกับเพศจริงทางกายของตนเอง

๔) ขั้นแสวงหาความสุขจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว (Latency stage) ช่วงนี้อยู่ระหว่าง ๖ ถึง ๑๑ ปี ซึ่งเป็นระยะเวลาที่พัฒนาการส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเป็นไปอย่างเชื่องช้าเมื่อ

เทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมา ระยะนี้เด็กเริ่มพัฒนาชีวิตสังคมภายนอกครอบครัว แสวงหาความพอใจโดยการติดต่อกับบุคคลภายนอกครอบครัว หรือเพื่อนร่วมวัย เช่น ทำกิจกรรมการเล่น หรือเรียนร่วมกัน เป็นต้น

๕) ขั้นแสวงหาความสุขจากแรงกระตุ้นทางเพศ (Genital stage) ช่วงนี้อยู่ระหว่าง ๑๒ ถึง ๒๐ ปี เริ่มอย่างเข้าสู่วัยรุ่น และเริ่มเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในช่วงนี้พัฒนาการทางร่างกายสมบูรณ์และทำงานอย่างเต็มที่ เช่น เด็กหญิงมีประจำเดือน เด็กชายถึงวัยมีน้ำสุจิ ในระยะนี้จะมี ความพอใจในเพศตรงข้าม คือเปลี่ยนจากรักตัวเองมารักผู้อื่น เช่น การมีครอบครัว และในระยะปลายนี้คนจะเปลี่ยนจากการรักสนุกมาเป็นคนจริงจังกับชีวิตเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ฟรอยด์ ยังได้แบ่งกระบวนการทำงานตามธรรมชาติของจิตมนุษย์ไว้เป็น ๓ ระดับ^{๑๔} คือ

๑) จิตสำนึก (Conscious Mind) คือสภาพที่มีสติรู้ตัวว่ากำลังทำอะไรอยู่ หรือกำลังจะทำอะไร พฤติกรรมที่แสดงออกไปตามหลักเหตุผล สอดคล้องกับหลักแห่งความเป็นจริง

๒) จิตใต้สำนึก (Subconscious Mind) คือ จิตที่รู้สำนึก เป็นสภาพไม่รู้ตัว บางขณะ ซึ่งเป็นผลที่เกิดจากการเรียนรู้ของประสบการณ์ที่บุคคลเก็บไว้ภายใน แต่อาจลืมไปเนื่องจากกาลเวลาที่ผ่านไปและมีเหตุการณ์อื่น ๆ ผ่านเข้ามา การเรียนรู้ที่เก็บไว้ในจิตใต้สำนึกจะมีผลที่อาจแสดงออกได้ทางกิริยาอาการของบุคคลนั้น เช่น เราอาจพบคนบางคนมีอารมณ์ดีในการแก้ปัญหา อาจมักชอบยิ้มอยู่เสมอ การแสดงกิริยาทำทางผิวปาก กระดิกเท้าโดยไม่รู้ตัว ยิ้มคนเดียว บางคนอาจเก็บความทุกข์ในอดีตไว้ และเมื่อเจอปัญหาจะแสดงพฤติกรรมออกมา

๓) จิตไร้สำนึก (Unconscious Mind) คือ ส่วนของพฤติกรรมภายในที่ไม่รู้สึกตัวเลย อาจเนื่องจากเจ้าตัวพยายามเก็บกดไว้ หรือพยายามจะลืม สิ่งที่เก็บไว้มักเป็นเรื่องที่ตนคิดว่าน่าอับอายหรือเป็นความคิดที่ต้องซ่อนเร้น ในที่สุดก็ลืม ๆ ไป และดูเหมือนจะลืมไปได้หมด แต่ที่จริงแล้ว สิ่งเหล่านี้ไม่ได้หายไปไหน ยังอยู่ในรูปจิตไร้สำนึก และมีการแสดงออกมาในรูปของความฝัน การละเมอ การเปลอพูดออกมา

ฟรอยด์ ได้อธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลว่าจะมีการแสดงออกมาในด้านใด หรือลักษณะใดนั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้างบุคลิกภาพภายในจิต ๓ ประเภท คือ

^{๑๔}พ่องพรรณ ปัทมชานนท์ และประพัฒน์ โปธิกลางคอน, จิตวิทยาและพุทธศาสตร์, (เชียงใหม่ : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่), หน้า ๑.

๑) Id เป็นความอยาก หรือค้นหา ความอยากได้ปัจจัยต่าง ๆ เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่พิศอาสย ความปรารถนาทางเพศ ซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด

๒) Ego หรือ Self คือ ตัวตน เป็นตัวกระตุ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของ ความอยาก เพื่อให้สมปรารถนา และพยายามประนีประนอมระหว่าง Id ซึ่งเป็นอำนาจฝ่ายต่ำ กับ Super-Ego ซึ่งเป็นอำนาจฝ่ายสูง ให้มีการแสดงตัวออกมาอย่างเหมาะสม

๓) Super-Ego เป็นอำนาจฝ่ายสูงหรือมโนธรรม เกิดจากการอบรมขัดเกลา เป็นผลจากการเรียนรู้และสะสมรวมกันเข้าเป็นอุดมคติ สามารถควบคุมตนเองได้ เป็นพลังส่วน ที่ควบคุมหรือบัญชาให้บุคคลแสดงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความเป็นจริง ทำให้ปรับตัวได้ เหมาะสม

๒.๒.๒ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ อีริกเอช. อีริกสัน^๕

อีริกสันได้อธิบายพัฒนาการทางบุคลิกภาพคล้ายกับ فروยด์ ในเรื่องของการแบ่งเป็น ขั้นตอน แต่เขาได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น ๘ ขั้นตอน โดยอธิบายเน้นถึงสภาพความสัมพันธ์ทาง ร่างกาย และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และเขาย้ำให้เห็นถึงอิทธิพลของสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่สามารถจะสร้างคุณลักษณะที่ดี หรือที่ไม่ดีต่อคนเราได้ ในแต่ละช่วงเวลาแห่งพัฒนาการ พัฒนาการทั้ง ๘ ขั้นตอนของอีริกสัน คือ

ช่วงที่หนึ่ง ความไว้วางใจกับความไม่ไว้วางใจ (Trust VS. Mistrust) คือช่วงทารกวัย ตอนต้นตั้งแต่แรกเกิดขึ้นไปจนประมาณ ๑ ขวบ (เทียบได้กับขั้น Oral Stage ของ فروยด์) เขา เชื่อว่าในช่วงนี้ถ้ามารดารักใคร่อุ้มชูและตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างดี ย่อมสร้าง ความรู้สึกไว้วางใจในโลกและสิ่งแวดล้อมขึ้นในใจของเด็กได้ แต่ตรงกันข้าม ถ้าเด็กถูกเลี้ยงดู อย่างปล่อยปละละเลยทอดทิ้ง และขาดความรัก ยามหิวก็ร้องไห้ทุรนทุรายเป็นเวลานาน ๆ กว่า จะได้รับการตอบสนอง ไม่มีผู้หยอกล้อเล่นหัวและอุ้มชูรักใคร่ หรือการที่เด็กต้องถูกบังคับให้ หย่านมเร็วเกินไป หรือด้วยวิธีหักโหมรุนแรงเหล่านี้ ย่อมทำให้เด็กรู้สึกไม่ไว้วางใจในโลกที่ตน อยู่รวมทั้งผู้คนรอบตัวด้วย ความคิดที่บุคคลได้เรียนรู้ จึงติดอยู่กับประสบการณ์จากการเลี้ยงดูใน วัยเด็กว่าสร้างให้ได้รับความไว้วางใจ หรือความไม่ไว้วางใจ

ช่วงที่สอง ความเป็นตัวของตัวเองกับความละอายและความไม่แน่ใจ (Autonomy VS. Shame and Doubt) คือ ช่วงวัยทารกตอนปลายระหว่างอายุ ๑-๓ ขวบ (เทียบได้กับขั้น Anal Stage ของ فروยด์) ในช่วงนี้เด็กเริ่มรู้สึกความเป็นตัวของตัวเองแยกจากบิดามารดา แต่ก็ยังพึ่ง

^๕นิภา นิธิขายน, การปรับตัวและบุคลิกภาพ, หน้า ๔๗-๔๘.

บิดามารดาอยู่ เด็กที่ได้รับการดูแลสนับสนุนให้ช่วยตนเองพอสมควร สร้างนิสัยความเชื่อมั่นเป็นตนเอง แต่เด็กบางคนตรงกันข้ามอาจรู้สึกไม่มั่นใจ ขลาดอายและสงสัยตนเอง การเรียนรู้ทักษะเบื้องต้น เช่น การเดิน การพูด ได้ช้าทำให้หมดความเชื่อมั่น ขาดความเป็นตนเองและรู้สึกละอายใจและต้องซ่อนจุดอ่อนเหล่านี้

ช่วงที่สาม ความคิดริเริ่มกับความสำนึกผิด (Initiative VS. Guilt) คือ ช่วงวัยเด็กตอนต้นระหว่างอายุประมาณ ๔-๕ ขวบ (เทียบได้กับขั้น Genital Stage ของ فروยด์) ในช่วงนี้เด็กจะมีจินตนาการกว้างขวางเรียนรู้และเข้าใจสภาพความจริงมากขึ้น ชอบเลียนแบบผู้ใหญ่และเริ่มเรียนรู้บทบาทหน้าที่ ในทางตรงกันข้ามเด็กบางคนอาจขาดความริเริ่ม และมีความรู้สึกอิจฉาพ่อตามลักษณะปม Oedipus ในทฤษฎีของ فروยด์ จึงเกิดความกลัวที่เรียกว่า “Gastration Anxiety” คือการกลัวถูกตัดอวัยวะเพศ อีกทั้งมีความรู้สึกหวาดระแวงและรู้สึกผิดในใจ ชอบหลีกเลี่ยงสถานการณ์และไม่ยอมรับบทบาทของตน

ช่วงที่สี่ การขยันทำงานกับการมีปมด้อย (Industry VS. Inferiority) คือ ช่วงวัยเด็กตอนกลางระหว่างอายุประมาณ ๖-๑๑ ปี ก่อนเข้าสู่วัยรุ่น (เทียบได้กับขั้น Latency Period ของ فروยด์) คุณลักษณะทางสังคมในช่วงนี้ คือ การเป็นผู้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบและมีความพยายามเพื่อแสวงหาความสำเร็จ การพัฒนาความสามารถทางการเรียนและการสังคม การรู้จักทำงานหนักอย่างจริงจัง และการเรียนรู้หน้าที่การงานต่าง ๆ ช่วงนี้เป็นการเตรียมตัวเพื่อรับบทบาททางสังคมของช่วงถัดไป คุณลักษณะที่ตรงกันข้ามคือ การมีปมด้อยนับเนื่องจากการทำงานที่ไม่ดี เช่น ความเกียจคร้านหรือชอบหนีการแข่งขันที่ต้องอาศัยความสามารถ ฉะนั้นจึงทำให้เด็กไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และเกิดความรู้สึกหดหู่และท้อแท้ใจเพราะความหย่อนสมรรถภาพของตนเอง

ช่วงที่ห้า ความมีเอกลักษณ์ของตนกับความสับสนในบทบาทของตน (Ego Identity VS. Role Confusion) คือ ช่วงวัยที่ผ่านเข้าสู่วัยรุ่นและเติบโตเป็นเด็กหนุ่มเด็กสาว ระหว่างอายุประมาณ ๑๒-๒๐ ปี ในช่วงนี้ปม Oedipus ได้ไพล่ขึ้นมาอีกและเป็นช่วงที่พัฒนาการทางเพศถึงความเจริญสูงสุด ฉะนั้นวัยนี้เด็กหนุ่มสาวจึงพยายามสร้างลักษณะประจำตัว เช่น การมีทัศนคติต่อโลกและชีวิตในแง่ลึกซึ้งและเข้าใจมากขึ้น การประกอบการทำงานตามหน้าที่และบทบาทของตน การรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตาม การสร้างอุดมการณ์ประจำใจ การมีความมั่นคงแน่นอนและการรู้จักคบเพื่อนต่างเพศ คุณลักษณะที่ตรงกันข้าม คือ ความรู้สึกที่ว่าวนและสับสนเกี่ยวกับตัวเองแทบทุกด้าน เช่น ในด้านการทำงาน ด้านบทบาททางเพศของตน ด้านระเบียบกฎเกณฑ์และค่านิยมต่าง ๆ เป็นต้น

ช่วงที่หก ความสนิทสนมกับการแยกตัวไปอยู่คนเดียว (Intimacy VS. Isolation) คือ ช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งคุณลักษณะที่ควรสร้างขึ้น ได้แก่ การรู้จักผูกพันกับผู้อื่น การมีความรัก และการครองชีวิตคู่ในที่สุด คุณลักษณะที่ตรงกันข้าม คือการขาดเพื่อนและหลีกเลี่ยงการมีความรักผูกพันกับผู้อื่น เป็นผู้มีปัญหาในด้านลักษณะนิสัย มีพฤติกรรมที่สับสน ไม่ชอบคบผู้คน ชอบแยกตัวตามลำพัง

ช่วงที่เจ็ด ความเป็นผู้ให้กับความพะวงตนเอง (Generativity VS. Stagnation) คือ ช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง ซึ่งเป็นวัยที่สร้างครอบครัวโดยมีบุตรสืบสกุล มีความภูมิใจและความสุขในฐานะเป็นบิดามารดา ความเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวและรู้จักใช้ชีวิตและมีความสามารถในการอบรมและแนวทางบุตรหลานได้ คุณลักษณะที่ตรงกันข้าม คือ ความเหนื่อยหน่ายต่อชีวิต รู้สึกตัวว่าไร้ค่าถือตนเองเป็นใหญ่ ไม่สร้างครอบครัว รักและสนใจตนเองมากเกินไป รู้สึกตัวต่ำต้อยและทำอะไรตามตัวเองเสมอ

ช่วงที่แปด ความมั่นคงทางใจกับความสิ้นหวัง (Integrity VS. Despair) คือ ช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย ซึ่งคุณลักษณะที่ดีของคนในวัยนี้ควรเป็นดังนี้ คือ การมีบุรณภาพแห่งชีวิต พอใจกับชีวิตของตนทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ยอมรับวัฏจักรแห่งชีวิตและแบบแผนชีวิตของตน และพร้อมที่จะรับสภาพสุดท้ายแห่งชีวิต คือความตายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ผู้ใหญ่วัยนี้บางคนมีความรู้สึกตรงข้าม กล่าวคือ เริ่มรู้สึกว่าช่วงเวลาที่เหลือของชีวิตสั้นเกินไป เพราะตนเองยังไม่รู้เลยว่า การดำเนินชีวิตเท่าที่ผ่านมา มีความหมายแก่ตน รู้สึกหมดศรัทธาทั้งในตนเองและผู้อื่น ทำให้อยากมีโอกาสอีกครั้งในการดำเนินชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ดีกว่าที่เป็นอยู่ และรู้สึกกลัวความตายที่จะมาถึง

๒.๒.๓ ทฤษฎีบุคลิกภาพของคาร์ล กุสตาฟ จุง^{๑๖}

จุงได้อธิบายถึงชาติกำเนิดเป็นจุดเริ่มต้นของบุคลิกภาพ และพัฒนาการของบุคลิกภาพ เริ่มจากการปฏิสนธิไปตลอดชีวิต สำหรับความรู้สึกทางเพศจะมีบทบาทสำคัญก่อนอายุ ๕ ขวบ และจะมีบทบาทสำคัญสูงสุดในช่วงวัยรุ่น บุคลิกภาพในช่วงวัยรุ่นจะพัฒนาไปในด้านความกระตือรือร้น ความรัก มีชีวิตจิตใจ สุขสดชื่น ส่วนวัยผู้ใหญ่บุคลิกภาพจะพัฒนาไปในแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป และจุงยังได้แบ่งลักษณะของบุคลเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ลักษณะของบุคลิกภาพแบบเก็บตัว (Introvert) เป็นลักษณะไม่สนใจในสิ่งแวดลอมรอบตนเอง สนใจแต่ตนเอง ชอบทำงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง ไม่ชอบในการเข้าสังคม

^{๑๖} ลักขณา ศรีวัฒน์, สุขวิทยาจิตและการปรับตัว, (กรุงเทพฯมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๑-๕๒.

หากบุคคลมีลักษณะดังกล่าวจะมีโอกาสเกิดความผิดปกติทางสภาพทางอารมณ์ สภาพทางจิตใจ และมีผลกระทบต่อบุคลิกภาพอย่างมาก

๒) ลักษณะบุคลิกภาพแบบเปิดเผย (Extrovert) เป็นลักษณะตรงกันข้ามกับพวกเก็บตัว สนใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตนเอง ชอบการคบค้าสมาคมเข้าสังคม ชอบการมีเพื่อนมากไม่ค่อยเก็บเรื่องราวใด ๆ ไว้ในใจ สนใจเหตุการณ์บ้านเมืองหรือสนใจโลกภายนอกมากกว่าสนใจตนเอง

จึงได้อธิบายว่า ลักษณะบุคลิกภาพทั้ง ๒ แบบที่กล่าวมานั้น ไม่สามารถจะแยกกันได้เด็ดขาด เพราะคนส่วนมากมีลักษณะบุคลิกภาพแบบกลาง ๆ คือทั้งเป็นแบบเก็บตัว และแบบเปิดเผยตามสถานการณ์ เรียกว่า แบบกลาง (Ambivert) ซึ่งเป็นบุคลิกภาพที่พอเหมาะสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี และจึงเห็นว่า การพัฒนาบุคลิกภาพมีเป้าหมายสูงสุด คือ ให้บุคคลเข้าใจตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

๒.๒ การวิเคราะห์ การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวคิดตะวันตก

สรุปความได้ว่านักจิตวิทยาหลายคนมีแนวคิดการพัฒนาบุคลิกภาพที่มุ่งให้ความสำคัญถึงการพัฒนาบุคลิกภาพตามช่วงวัย ผู้วิจัยนำแนวคิดการพัฒนาบุคลิกภาพตามช่วงวัยของนักจิตวิทยา ๓ คน คือชิกมันด์ฟรอยด์ อีริกเอช. อีริกสัน และกุสตาฟุง สรุปได้ดังนี้

ชิกมันด์ฟรอยด์เป็นนักจิตวิทยาที่ให้ความสำคัญถึง การพัฒนาบุคลิกภาพในวัยทารก และวัยเด็กเป็นอย่างมาก ฟรอยด์แบ่งการพัฒนาบุคลิกภาพในวัยทารกและวัยเด็กออกเป็น ๕ ขั้นตอน คือ ขั้นแสวงหาความสุขจากปาก ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะทวารหนัก ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะสืบพันธุ์ ขั้นแสวงหาความสุขจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว และขั้นแสวงหาความสุขจากแรงกระตุ้นทางเพศ บุคลิกภาพในวัยทารกและวัยเด็กที่ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์ จะส่งผลให้เป็นบุคลิกภาพที่ดีในวัยผู้ใหญ่ต่อไป เช่น เด็กที่ได้รับการอบรมให้มีความอดทน ไม่แสดงอาการกิริยาที่ไม่ดีออกมาเมื่อไม่ได้ตามความพอใจของตน หรือเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูและอบรมสั่งสอนในทางที่ถูกต้องอย่างใกล้ชิด เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะมีบุคลิกภาพที่สุขุมเยือกเย็น มีความอดทนสูง และบุคลิกภาพในวัยทารกหรือวัยเด็กที่ได้รับการพัฒนาที่ไม่สมบูรณ์ จะส่งผลเป็นบุคลิกภาพที่ไม่ดีในวัยผู้ใหญ่ต่อไป เช่น เด็กที่ไม่มีความอดทน มีอารมณ์ ไม่ดี มีการแสดงอาการกิริยาเรียกร้องความสนใจจากมารดาบิดาตามอารมณ์ของตน หรือได้รับการเลี้ยงดูในทางที่ผิด เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะกลายเป็นคนใจร้อน เจ้าอารมณ์ โมโหง่าย และจุกจิก การพัฒนาบุคลิกภาพทั้ง ๕ ขั้นตอนในวัยทารกและวัยเด็กที่ฟรอยด์ได้จัดแบ่งไว้ ซึ่งให้เห็นว่าฟรอยด์ให้ความสำคัญของการพัฒนาบุคลิกภาพในวัยนี้เป็นอย่างมาก

อิริคเอช. อิริกสัน นอกจากพรอยด์ที่แบ่งการพัฒนาบุคลิกภาพออกเป็น ๕ ขั้นตอนตามช่วงวัยของมนุษย์แล้ว ยังมีนักจิตวิทยาอีกหลายคนที่ทำให้ความสนใจ และแบ่งการพัฒนาบุคลิกภาพตามช่วงวัยของมนุษย์ออกเป็นหลายขั้นตอน อิริก เอช อิริกสัน เป็นนักจิตวิทยาคนหนึ่งซึ่งแบ่งการพัฒนาบุคลิกภาพตามช่วงวัยของมนุษย์ออกเป็น ๘ ขั้นตอน โดยเขาได้แบ่งการพัฒนาบุคลิกภาพ ๔ ขั้นตอนแรกให้เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพในช่วงวัยที่ยังเป็นทารก เป็นเด็ก และเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ขั้นตอนที่ ๕ เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพในช่วงวัยรุ่นหรือวัยหนุ่มสาว และขั้นตอนที่ ๖ ถึง ๘ เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย อิริกสันชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสภาพความสัมพันธ์ทางร่างกาย และสิ่งแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ และให้ความสำคัญการพัฒนาบุคลิกภาพเน้นที่ขั้นตอนที่ ๕ คือช่วงวัยรุ่น เพราะช่วงวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ในระยะรอยต่อระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ เป็นวัยที่จะถูกชักจูงไปในทางที่ผิดง่าย การพัฒนาบุคลิกภาพในวัยรุ่นจึงมีความสำคัญ และจำเป็นที่จะต้องดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เพราะจะส่งผลไปถึงการมีบุคลิกภาพที่ดีหรือไม่ดีในวัยผู้ใหญ่ต่อไป

คาร์ล กุสตาฟุง จะอธิบายถึงชาติกำเนิดเป็นจุดเริ่มต้นและพัฒนาของบุคลิกภาพ แสดงออกว่าเป็นคนชอบเก็บตัวหรือเปิดเผย ส่วนอิริคเอช. อิริกสัน ได้อธิบายในลักษณะเดียวกันคือบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงวัยของบุคคล การจะพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลจึงควรเริ่มแต่วัยเด็ก และปรับปรุงไปตามวัยแต่ละวัย

บทที่ ๓

การศึกษาเสขียวัตรในพระไตรปิฎก

๓.๑ ความเป็นมาของพระวินัยปิฎก

พระวินัยปิฎก คือ ประมวลพุทธบัญญัติเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการต่างๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พระวินัยซึ่งเป็นพุทธบัญญัตินี้ แบ่งออกเป็นสองส่วน คือ อาทิพรหมจริยการศึกษาและอภิสมจาริกการศึกษา

อาทิพรหมจริยการศึกษา หมายถึง หลักการศึกษอบรมในฝ่ายบัพญญัติหรือข้อปฏิบัติอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณัติ เพื่อป้องกันความประพฤติเสียหายและวางโทษแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด โดยปรับอาบัติหนักบ้าง เบาบ้าง พระสงฆ์สวดทุกกึ่งเดือน เรียกว่า พระปาติโมกข์ ส่วนอภิสมจาริกการศึกษา หมายถึง หลักการศึกษอบรมในฝ่ายขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับมารยาทและความเป็นอยู่ที่ดีงามสำหรับชักนำความประพฤติ ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์ให้ดีงาม มีคุณค่า น่าเลื่อมใสศรัทธายิ่งขึ้นไป

พระวินัยนั้น พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า ต่อเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามประพฤติเช่นนั้นอีก ดังจะเห็นได้ว่า ในตอนต้นพุทธกาล คือตั้งแต่พรรษาที่ ๑ ถึงพรรษาที่ ๑๑ พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แน่นอน เพราะภิกษุสงฆ์ล้วนมีวัตรปฏิบัติดีงาม ศิลของภิกษุสงฆ์เรียกว่า “ปาติโมกขสังวรศีล” จัดเป็นจาริตศีล คือ ระเบียบปฏิบัติตามแบบอย่างพระพุทธเจ้าทรงประพฤติปฏิบัติมา ในระยะที่ยังไม่มีพุทธาณัติให้ภิกษุสงฆ์สวดพระปาติโมกข์ทุกกึ่งเดือนใน ๒๐ พรรษาแรกนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์เองทุกกึ่งเดือน

ในพรรษาที่ ๑๒ ขณะประทับอยู่ ณ เมืองเวรัญชา พระสารีบุตรกราบทูลอาราธนาให้ทรงบัญญัติสิกขาบท ดังปรากฏในเวรัญชกัณฑ์ คัมภีร์มหาวิงค์ พระวินัยเล่ม ๑ ว่า ถึงเวลาแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบท ทรงยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่พระสาวกอันจะเป็นเหตุให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่ได้ยืนนาน” พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงบัญญัติสิกขาบท เพราะในระยะนั้นภิกษุสงฆ์ส่วนใหญ่ เป็นพระอรិยบุคคล ดังที่พระองค์ตรัสตอบพระสารีบุตรว่า “จงรอไปก่อนเถิดสารีบุตร ตถาคตรู้เวลาในเรื่องที่จะบัญญัติสิกขาบทนั้น ศาสดาจะยังไม่บัญญัติสิกขาบทแก่สาวก ไม่ยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงตลอดเวลาที่ยังไม่เกิดอสาวิฏฐานิยธรรมในหมู่สงฆ์

เมื่อเกิดอาสวัญฐานิยธรรมบางอย่างขึ้นในหมู่สงฆ์ ตถาคตจึงจะบัญญัติสิกขาบท จะยกปาติโมกข์ขึ้นแสดงแก่สาวกเพื่อขจัดกรรมเหล่านั้น สาริบุตรก็ภิกษุสงฆ์ยังไม่มีเสนียด ไม่มีโทษ ไม่มีสิ่งมัวหมอง บริสุทธิ์ผุดผ่อง ดำรงอยู่ในสารคุณ แท้จริง ในภิกษุ ๕๐๐ รูปนี้ ผู้มีคุณธรรมอย่างต่ำก็ขึ้นโสดาบัน”^๑

ต่อมาหลังจากออกพรรษาที่ ๒๐ แล้วพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติปาราชิกสิกขาบทที่ ๑ ห้ามภิกษุเสพเมถุน โดยปรารถนาเหตุการณ์มัวหมองในคณะสงฆ์อันเนื่องมาจากการที่พระสุทินเสพเมถุนกับอดีตภรรยาที่ป่ามหาวัน กรุงเวสาลีการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกและทรงบัญญัติเรื่อยมาทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ไม่ดั่งงามขึ้นในคณะสงฆ์^๒

ในการบัญญัติสิกขาบทแต่ละครั้งมีขึ้นตอนดังนี้ คือ เมื่อเกิดเรื่องมัวหมองขึ้นภายในคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ ตรัสถามภิกษุผู้ก่อเหตุให้ถูกรับแล้ว ทรงชี้โทษแห่งการประพฤตินั้น และตรัสอานิสงส์แห่งความสำรวมระวังแล้วจึงทรงตั้งบัญญัติห้ามมิให้ภิกษุทำอย่างนั้นอีกต่อไป ทรงกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดเรียกว่า ปรีบอบัติ

คำว่า อบัติ แปลว่า การต้อง การล่วงละเมิด คำนี้เป็นชื่อเรียกภิกษุที่ล่วงละเมิดสิกขาบทนั้นๆ และเป็นชื่อเรียกโทษหรือความผิดที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบท เช่น ภิกษุกกล่าวอวดอุตริมนุสสรธรรมที่ไม่มีในตนต้องอบัติปาราชิก

อบัติมี ๗ กอง คือ ปาราชิก สังฆาทิเสส อุลลัจจัย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ ทพภาสิต อบัติปาราชิกมีโทษหนัก ทำให้ผู้ล่วงละเมิดขาดจากความเป็นภิกษุ อบัติสังฆาทิเสสมิโทษปานกลาง ผู้ล่วงละเมิดต้องอยู่กรรม คือ ประพฤติวัตรอย่างหนึ่งจึงจะพ้นจากอบัติ ส่วนอบัติ ๕ กองที่เหลือมีโทษเบา ผู้ล่วงละเมิดต้องประกาศสารภาพผิดต่อหน้าภิกษุด้วยกันดังที่เรียกว่า ปลงอบัติจึงจะพ้นจากอบัติเหล่านี้

บทบัญญัติในพระวินัยแต่ละข้อหรือมาตราเรียกว่า สิกขาบท แปลว่า ข้อที่ต้องศึกษา นั่นคือ บทบัญญัติสำหรับภิกษุมี ๒๒๗ สิกขาบท บทบัญญัติสำหรับภิกษุณี มี ๑๑๑ สิกขาบท สิกขาบทเหล่านี้มาในพระปาติโมกข์ พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้สาวกในที่ประชุมสงฆ์ทุกกิ่งเดือน

บทบัญญัติสำหรับภิกษุสงฆ์ ๒๒๗ สิกขาบทที่มาในพระปาติโมกข์แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้ ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนียต ๒ นิสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๕๒ ปาฏิเทสนียะ ๔ เสาขียะ ๗๕ และอธิกรณสมณะ ๗

^๑ วิ.มหา.(ไทย), ๑/๒๑/๑๓-๑๔.

^๒ วิ.อ.(ไทย) ๑/๓๑/๒๑๖.

สิกขาบทที่สามในพระปาฏิโมกข์นั้นปรับอาบัติแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิดไว้ครบทุกอาบัติคือระบอบาบัติโดยตรง ๔ กอง ได้แก่ ปาราชิก สังฆาทิเสส ปาจิตตีย์ทั้งที่เป็นนิสัสถกียปาจิตตีย์และสุทธกียปาจิตตีย์ และปาฏิเทสนียะ มีอาบัติที่ไม่ได้ระบุไว้โดยตรงอีก ๓ กอง ได้แก่ ถุลลัจจัย ทุกกฏทุกภาสิต

สิกขาบทที่สามในพระปาฏิโมกข์เหล่านี้ยกเว้นเสขิยะจัดเป็นอาทิพรหมจรรย์การศึกษา ส่วนเสขิยะและสิกขาบทจำนวนมากที่มานอกพระปาฏิโมกข์ล้วนเป็นอภิสมาจาริกาสิกขาอาทิพรหมจรรย์การศึกษาและอภิสมาจาริกาสิกขาทั้ง ๒ ส่วนรวมกันเรียกว่าพระวินัย

พระวินัยเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับฝึกหัดอบรมกุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาเพราะผู้เข้ามาบวชนั้นมาจากต่างตระกูล ต่างชนชั้น ต่างอหิชาสัยต่างจิตต่างใจ หากไม่มีพระวินัยควบคุมความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ก็จะเป็นหมู่อภิกษุที่สับสนวุ่นวายไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใสศรัทธา ถ้าภิกษุทุกรูปประพฤติตามพระวินัย ก็จะเป็นหมู่อภิกษุสงฆ์ที่งดงาม นำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาและทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ยืนนาน เปรียบเหมือนดอกไม้มีนานาชนิดถูกร้อยไว้ด้วยด้ายจึงไม่แตกแยกกระจัดกระจาย ทั้งยังกุมกันเข้าเป็นพวงมาลัยที่สวยงามดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในเวรัญชกัณฑ์ว่า

พระพุทธเจ้ากุกสันธะ พระพุทธเจ้าโกนาคมนะ และพระพุทธเจ้ากัสสปะ ไม่ทรงผ่อนคลายที่จะแสดงธรรมโดยพิสดารแก่สาวก สุตตะ เคยยะ เวทีลละของพระพุทธเจ้า ๓ พระองค์จึงมีมาก ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แก่สาวก มีการแสดงปาฏิโมกข์ เมื่อสิ้นพระพุทธเจ้าและสาวกผู้ตรัสรู้ตามแล้ว สาวกชั้นหลัง ๆ ต่างเชื่อต่างโคตร ต่างชาติวรรณะ ได้เข้ามาบวชจากตระกูล เธอเหล่านั้นพาให้พรหมจรรย์ดำรงอยู่นาน เหมือนดอกไม้มีนานาพรรณกองอยู่บนแผ่นดินกระดาษาเอาด้ายร้อยไว้ย่อมไม่ถูกลมพัดกระจัดกระจายไป เพราะเหตุไร เพราะอาศัยด้ายร้อยไว้”

ข้อนี้แสดงว่า การบัญญัติพระวินัยเป็นเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้นาน ดังจะเห็นได้ว่า พระมหากัสสปเถระผู้เป็นประธานสงฆ์ในการจัดทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ได้ตกลงกับพระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายว่า จะสังคายนาวินัยก่อน ทั้งนี้เพราะท่านเห็นว่า พระวินัยเป็นอายุของพระพุทธศาสนา ดังที่สมันตปาสาทิกา อรรถกถาวินัยปิฎกบันทึกว่า พระวินัยจัดว่าเป็นอายุของพระพุทธศาสนา เมื่อพระวินัยดำรงอยู่ พระศาสนาก็เชื่อว่ายังดำรงอยู่ดังนั้น จึงขอสังคายนาพระวินัยก่อน

^๓ วิ.มทา. (ไทย) ๑/๒๑/๑๒.

คัมภีร์สมันตปาสาทิกา อธิบายความหมายของคำว่า วินัยปิฎกไว้ดังนี้คำว่า วินัย (วิ + นัย) มี ๓ ความหมายได้แก่

๑. วินัย หมายถึง นัยต่างๆ (วิวิธ + นัย) เพราะมีปาติโมกข์ ๒ คือ ภิกขุปาติโมกข์ และ ภิกขุณีปาติโมกข์ มีวิภังค์ ๒ คือ ภิกขุวิภังค์และภิกขุณีวิภังค์ มี อาบัติ ๗ กองเป็นต้น

๒. วินัย หมายถึง นัยพิเศษ (วิเสส + นัย) เพราะมีอนุบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อทำให้ สิกขาบทรัดกุมยิ่งขึ้นหรือผ่อนผันให้เพลาความเข้มงวดลง

๓. วินัย หมายถึง กฎสำหรับฝึกรูปรมกายวาจา (วินยโนโต เจว กายวาจาณิ) เพราะเป็น เครื่องป้องกันความประพฤตินี้ที่ไม่เหมาะสมทางกายและทางวาจา

คำว่า ปิฎก มี ๒ ความหมาย ได้แก่

๑. ปิฎก หมายถึง ปริยัติ เช่น ในข้อความว่า “มา ปิฎกสมปทานเนน อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างปริยัติ”

๒. ปิฎก หมายถึง ภาชนะ เช่น ในข้อความว่า “อถ ปุริโสอากาศุญเษยกุฑูทาลปิฎกมา ทาย บุรุษถึ้อจบและกระบุงเดินมา”

เมื่อรวมคำว่า วินัยเข้ากับคำว่าปิฎก ก็เป็นวินัยปิฎก คำว่า วินัยปิฎก หมายถึงคัมภีร์ที่ ประมวลกฎสำหรับฝึกรูปรมทางกายวาจา หรือภาชนะที่รวบรวมกฎสำหรับฝึกรูปรมทางกาย วาจา^๔

๓.๒ เสด็จวัตร

คำว่า เสด็จยะ แปลว่า ข้อปฏิบัติอันเป็นสมบัติของท่านผู้ยังต้องศึกษา^๕ ธรรมเนียม เกี่ยวกับมารยาทที่ภิกษุพึงสำเหนียก หรือพึงฝึกฝนปฏิบัติเป็นชื่อสิกขาบทที่ว่าด้วยมารยาทผู้ดี เป็นวิธีการวางกิริยาทางกายและวาจาที่เหมาะสมของภิกษุ ไม่ได้เป็นชื่ออาบัติ ภิกษุไม่ปฏิบัติตาม บทบัญญัติแห่งเสด็จยะทั้งหลาย ต้องอาบัติทุกกฏทุกสิกขาบทมีข้อควรทราบ คือ สิกขาบทหมวด เสด็จยะนี้ ในหมวดพระวินัยปิฎกรวมกฏในหมวดเสด็จกัณฑ์ เมื่อหมวดข้อปฏิบัติของภิกษุสงฆ์ เรียกว่า เสด็จวัตร สิกขาบทในเสด็จกัณฑ์นี้เป็นบทบัญญัติที่น่าสนใจ เพราะว่าด้วยเรื่อง กิริยามารยาทที่เป็นธรรมเนียมของภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ เสด็จสิกขาบททั้ง ๗ วรรค แบ่งเป็น ๔ กลุ่ม ตามสาระสำคัญดังนี้

^๔ วิ.อ. (ไทย) ๑/๑๘/๒๐.

^๕ วิ.อ. (ไทย) ๓/๓๓๕/๔๘๖.

กลุ่มที่ ๑ ว่าด้วยธรรมเนียมควรประพฤติในเวลาเข้าหมู่บ้าน เริ่มตั้งแต่การนุ่งห่ม เรียบร้อยในขณะที่อยู่ชุมชน การตำรวมระว่างอิริยาบถ การพูดคุยกันให้อยู่ในลักษณะที่เหมาะสม เมื่ออยู่ในชุมชน

กลุ่มที่ ๒ ว่าด้วยธรรมเนียมในการรับบิณฑบาต เริ่มตั้งแต่อิริยาบถในการรับ บิณฑบาต การขบขันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

กลุ่มที่ ๓ ว่าด้วยธรรมเนียมในการแสดงธรรม เริ่มตั้งแต่การแสดงธรรมอย่างถูก กาลเทศะ ไม่แสดงธรรมแก่บุคคลผู้อยู่ในอาการไม่เคารพธรรม

กลุ่มที่ ๔ ว่าด้วยธรรมเนียมในการถ่ายทอดจาระ ปัสสาวะ และป่วนน้ำลาย การที่พระ ผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสิกขาบทเหล่านี้ขึ้น สะท้อนให้เห็นภาพของวัฒนธรรมของคนถิ่นนั้นใน สมัยพุทธกาล วัฒนธรรมด้านการขนส่ง การรับทานอาหาร การใช้คำพูดอาจมีลักษณะที่ไม่ เรียบร้อย เมื่อคนเหล่านั้นมาบวชในสังคมสงฆ์แห่งพระพุทธศาสนา พระผู้มีพระภาคจึงทรง บัญญัติเสขยสิกขาบทขึ้นมาเพื่อเป็นหลักปฏิบัติของเหล่าสาวก

แนวคิดที่น่าสนใจในเสขยกัณฑ์อีกอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นพุทธทัศนะที่มีต่อการ อนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ คือบทบัญญัติที่ว่า “ภิกษุพึงสำเหนียกว่าเราไม่ใช่จักไม่ ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือป่วนน้ำลายรดลงบนพืชเขียวสดตามความในสิกขาบทที่ ๑๔ แห่ง ปาฐกถาวรรค “ภิกษุพึงสำเหนียกว่า เราไม่ใช่จักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือป่วนน้ำลายลง ในน้ำ” ตามความในสิกขาบทที่ ๑๕ แห่งปาฐกถาวรรค

เสขยกัณฑ์ แบ่งเป็น ๗ พรรค คือ

๑. ปริมัททวารวรรค	หมวดว่าด้วยการนุ่งห่มเรียบร้อย	มี	๑๐	สิกขาบท
๒. อุชชัคฆีวารวรรค	หมวดว่าด้วยการหัวเราะ	มี	๑๐	สิกขาบท
๓. ขัมภตถวารวรรค	หมวดว่าด้วยการทำวสะเอว	มี	๑๐	สิกขาบท
๔. สุกกัจจวรรค	หมวดว่าด้วยความเอื้อเฟื้อ	มี	๑๐	สิกขาบท
๕. กพพวารวรรค	หมวดว่าด้วยคำข้าว	มี	๑๐	สิกขาบท
๖. สุรสุรวรรค	หมวดว่าด้วยการฉันทังชู้ต ๆ	มี	๑๐	สิกขาบท
๗. ปาฐกถาวรรค	หมวดว่าด้วยเชิงเท้า	มี	๑๕	สิกขาบท
		รวม	๗๕	สิกขาบท ^๖

^๖ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) ๑/๕๗๖ - ๖๕๔/๖๕๕ - ๗๓๕.

๑. ปริมัทลวรรค ๑๐ สิกขาบท

ภิกษุพึงสำเหนียกว่า “จักนุ่งสบง ห่มจีวรให้เรียบร้อยในทุกเวลาและสถานที่จักสำรวมระวังอิริยาบถ คือ การเดิน การนั่ง การเหยียดมือ การนุ่งห่ม ขณะที่เดินและนั่งอยู่ในละแวกบ้าน”

๒. อุชัคคิมิวรรค ๑๐ สิกขาบท

ภิกษุพึงสำเหนียกว่า “ในขณะที่เดินหรือนั่งอยู่ในละแวกบ้าน จักสำรวมระวังอิริยาบถ คือ ไม่ห้าวระเห ไม่พูดเสียงดัง ไม่โคลงกาย ไม่แกว่งแขน ไม่โคลงศีรษะ

๓. ชัมภตกวรรค ๑๐ สิกขาบท

ภิกษุพึงสำเหนียกว่า “ในขณะที่เดินหรือนั่งอยู่ในละแวกบ้าน จักสำรวมระวังอิริยาบถ คือ ไม่ทำสะเอว ไม่คลุมศีรษะ ไม่เดินกระโห่ย ไม่รัศรีดเขา”

พึงสำเหนียกว่า “จักรับบิณฑบาตโดยเคารพ จักให้ความสำคัญหมายหมายรู้ในใจ ขณะที่รับบิณฑบาต จักรับแกงให้พอเหมาะกับข้าว จักรับข้าวให้เสมอขอบปากบาตร

๔. สุกกัจจวรรค ๑๐ สิกขาบท

ภิกษุพึงสำเหนียกในขณะที่ฉันข้าวว่า “จักฉันข้าวโดยเคารพ จักให้ความสำคัญในบาตรขณะฉันข้าว จักฉันข้าวไปตามลำดับ จักฉันข้าวให้พอเหมาะกันกับแกง จักไม่ฉันขยุ่มข้าวลงมาแต่ยอด จักไม่เอาข้าวสุกกลบแกงหรือกับข้าวเพื่อให้ได้มาก จักไม่ออกปากขอแกงหรือข้าวสุกมาฉันเองในเมื่อไม่เป็นไข้ จักไม่มองดูบาตรของภิกษุอื่น โดยมุ่งจะตำหนิ จักไม่ทำคำข้าวใหญ่ นัก จักทำคำข้าวให้พอดีกับปาก”

๕. กพพวรรค ๑๐ สิกขาบท

ภิกษุพึงสำเหนียกว่า “ในขณะที่ฉันภัตตาหาร จักไม่อ้าปากรอคำข้าว ไม่สอดมือเข้าในปาก ไม่พูดคุยกัน ไม่โยนคำข้าวเข้าปาก ไม่กัดคำข้าว ไม่ทำกระพุ้ง แก้มตุ่ย ไม่สัดมือ ไม่โปรยเมล็ดข้าว ไม่แลบลิ้น ไม่ทำเสียงจ๊ับๆ”

๖. สุรสุรวรรค ๑๐ สิกขาบท

ภิกษุพึงสำเหนียกว่า “ในขณะที่ฉันภัตตาหาร จักไม่ฉันทำเสียงดังซู่ๆ ไม่เลียมือ ไม่ขอบาตร ไม่เลียริมฝีปาก ไม่จับภาชนะที่มีมือเปื้อน ไม่เทน้ำล้างบาตรที่มีเมล็ดข้าวปนลงในละแวกบ้าน” พึงสำเหนียกว่า “จักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่เป็นไข้ผู้ยู่อกับภิกษุเหล่านี้ คือ กัณร่วมอยู่ ถือไม้พลอง ถือศัตรา ถืออาวุธ”

๗. ปาฐกถาบรรค ๑๕ สิกขาบท

ภิกษุพึงสำเหนียกว่า “จักไม่แสดงธรรมแก่คนที่ไม่ใช่ผู้อยู่ในอากัปกิริยาเหล่านี้ คือ ผู้สวมเขียงเท้า ผู้สวมรองเท้า ผู้อยู่ในยานพาหนะ ผู้อยู่บนที่นอน ผู้นั่งรัดเข่า ผู้โปกศิริยะ ผู้นั่งบนอาสนะ”

พึงสำเหนียกว่า “จักไม่แสดงธรรมในขณะที่ตัวเองและคนไม่ใช่ผู้อยู่ในอากัปกิริยาเหล่านี้ คือ ผู้ที่นั่งอยู่บนอาสนะสูงกว่าตน ผู้ที่นั่งอยู่ในขณะที่ตัวเองยืนผู้ฟังเดินไปข้างหลัง ผู้ฟังเดินอยู่ในทางขณะที่ตัวเองอยู่นอกทาง” ภิกษุผู้ละเมิดสิกขาบทเหล่านี้ต้องอาบัติทุกกฏ

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงจัดเสขียวัตร ๗ หมวด ๑๕ ข้อนี้ เป็น ๔ หมวดคือ หมวดสารูป มี ๒๖ ข้อ หมวดโกชนปฏิสังขต มี ๓๐ ข้อ หมวดธัมมเทศนา ปฏิสังขต มี ๑๖ ข้อ และหมวดปกิณณกะ มี ๓ ข้อ”

หมวดที่ ๑ หมวดสารูป

สารูป แปลว่า เหมาะ, เหมาะสม สมควร, สารูปเป็นหมวดหนึ่งของสิกขาบทของเสขียวัตรเป็นหมวดที่ว่าด้วยมารยาทในการนั่งห่มมารยาทในการเข้าไปในหมู่บ้าน

๑. พึงทำศึกษาว่า “เราจักนุ่งเป็นปริมณฑล”
๒. พึงทำศึกษาว่า “เราจักห่มเป็นปริมณฑล”
๓. พึงทำศึกษาว่า “เราจักปกปิดกายดีไปในละแวกบ้าน”
๔. พึงทำศึกษาว่า “เราจักปกปิดกายดีนั่งในละแวกบ้าน”
๕. พึงทำศึกษาว่า “เราจักสำรวจดีไปในละแวกบ้าน”
๖. พึงทำศึกษาว่า “เราจักสำรวจดีนั่งในละแวกบ้าน”
๗. พึงทำศึกษาว่า “เราจักมีตาทอดลงไปในละแวกบ้าน”
๘. พึงทำศึกษาว่า “เราจักมีตาทอดลงนั่งในละแวกบ้าน”
๙. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่ไปในละแวกบ้าน ด้วยทั้งวิกผ้า”
๑๐. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่นั่งในละแวกบ้านด้วยทั้งวิกผ้า”
๑๑. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่ไปในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความ หัวเราะลั่น”
๑๒. พึงทำศึกษาว่า “เราจักไม่นั่งในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความ หัวเราะลั่น”

“สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท, พิมพ์ครั้งที่ ๔๒, (กรุงเทพมหานคร:มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๒๑ - ๒๖.

๑๓. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักมีเสียงน้อยไปในละแวกบ้าน”
๑๔. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักมีเสียงน้อยนั่งในละแวกบ้าน”
๑๕. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่โยกกายไปในละแวกบ้าน”
๑๖. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่โยกคายนั่งในละแวกบ้าน”
๑๗. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่ไกวแขนไปในละแวกบ้าน”
๑๘. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่ไกวแขนนั่งในละแวกบ้าน”
๑๙. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่โคลงศีรษะไปในละแวกบ้าน”
๒๐. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่โคลงศีรษะนั่งในละแวกบ้าน”
๒๑. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่ทำความค้ำไปในละแวกบ้าน”
๒๒. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่ทำความค้ำนั่งในละแวกบ้าน”
๒๓. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่คลุม (ศีรษะ) ไปในละแวกบ้าน”
๒๔. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่คลุม (ศีรษะ) นั่งในละแวกบ้าน”
๒๕. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่ไปในในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความกระโหรง”
๒๖. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่นั่งในในละแวกบ้าน ด้วยทั้งความรัดเข่า”

หมวด ๒ โภชนปฏิบัติ ว่าด้วยมารยาทในการรับบิณฑบาตและการฉันอาหาร มี
๓๐ ข้อดังต่อไปนี้

๑. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักรับบิณฑบาต โดยเอื้อเฟื้อ”
๒. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักจ้องดูอยู่ในบาตรรับบิณฑบาต”
๓. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักรับบิณฑบาตมีสุปะเสมอกัน”
๔. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักรับบิณฑบาตเสมอชอบ”
๕. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักฉันบิณฑบาต โดยเอื้อเฟื้อ”
๖. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักจ้องดูอยู่ในบาตรฉันบิณฑบาต”
๗. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักฉันบิณฑบาตไม่แหง”
๘. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักฉันบิณฑบาตมีสุปะเสมอกัน”
๙. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่ขยุมลงแต่ยอดฉันบิณฑบาต”
๑๐. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่กลบแกงก็ดี กับข้าวก็ดี ด้วยข้าวสุก อาศัยความอยากได้
มาก”
๑๑. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธ จักไม่ขอสุปะก็ดี ข้าวสุกก็ดี เพื่อประโยชน์แก่ตน
ฉัน”
๑๒. ฟังทำศึกษาว่า “เราจักไม่เฟ่งโพนทนาแลดูบาตรของผู้อื่น”

๑๓. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่นัก”
๑๔. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักทำคำข้าวให้กลมกล่อม”
๑๕. ฟังทำศีกษาว่า “เมื่อคำข้าวยังไม่นำมาถึง เราจักไม่อ้าช่องปาก”
๑๖. ฟังทำศีกษาว่า “เราฉันอยู่ จักไม่สอดมือทั้งนั้นเข้าในปาก”
๑๗. ฟังทำศีกษาว่า “ปากยังมีคำข้าวเราจักไม่พุด”
๑๘. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันเดาะ คำข้าว”
๑๙. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันกัดคำข้าว”
๒๐. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันทำให้ตู่ย”
๒๑. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันสลัดมือ”
๒๒. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันทำเมล็ดข้าวตก”
๒๓. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันแลบลิ้น”
๒๔. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันทำเสียงจับๆ”
๒๕. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันทำเสียงชูดๆ”
๒๖. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันเลียมือ”
๒๗. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันขอคบาตร”
๒๘. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่ฉันเลียริมฝีปาก”
๒๙. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่รับโอน้ำด้วยมือเป็นอนามิส”
๓๐. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่เทน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวในละแวกบ้าน”

หมวดที่ ๓ ชัมมเทสนาปฏิลังยุควาด้วยมารยาทในการแสดงธรรม มี ๑๖ ข้อดังต่อไปนี้

๑. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ มีรมในมือ”
๒. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้มีไม้พลองในมือ”
๓. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้มีศีศตราในมือ”
๔. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้มีอาวุธในมือ”
๕. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้สวมเจียงเท้า”
๖. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้สวมรองเท้า.”
๗. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ไปในยาน”
๘. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้อยู่บนที่นอน”
๙. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้นั่งรดเช่า”
๑๐. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้พันศึระะ”
๑๑. ฟังทำศีกษาว่า “เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้คลุมศึระะ”

๑๒. ฟังทำศึกษาว่า “เรานั่งอยู่ที่แผ่นดินจกไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งบนอาสนะ”

๑๓. ฟังทำศึกษาว่า “เรานั่งบนอาสนะต่ำจกไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งบนอาสนะสูง”

๑๔. ฟังทำศึกษาว่า “เรายืนอยู่จกไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้นั่งอยู่”

๑๕. ฟังทำศึกษาว่า “เราเดินไปข้างหลังจกไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้เดินไปข้างหน้า”

๑๖. ฟังทำศึกษาว่า “เราเดินไปนอกทางจกไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เจ็บไข้ ผู้ไปอยู่ในทาง”

หมวดที่ ๔ ปกณณะว่าด้วยหมวดเบ็ดเตล็ด มี ๓ ข้อดังต่อไปนี้

๑. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธ จกไม่ยื่นถ้ายอุจจาระหรือปัสสาวะ”

๒. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธ จกไม่ถ้ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนขะพะ บนของสดเขียว”

๓. ฟังทำศึกษาว่า “เราไม่อาพาธ จกไม่ถ้ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนขะพะในน้ำ”

สิกขาบทแต่ละสิกขาบทที่ภิกษุจะได้ชื่อว่าล่วงละเมิดแล้วนี้ประกอบด้วยหลายบท

สิกขาบททั้งหมดทั้งของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ โดย สรุปีมี ๒ ประเภท คือ โลกวัชชะและปณณัติวัชชะ^๘ แม้อาบัติที่เกิดจากการล่วงละเมิดสิกขาบทนั้นๆ ว่าโดยโทษ ก็มี ๒ ประเภทเช่นกัน คือ โลกวัชชะและปณณัติวัชชะ^๙

“วัชชะ” ในคำว่า “โลกวัชชะและปณณัติวัชชะ” นั้นแปลว่า โทษ ความผิด (วาทยนุติ ตมิตติ วชชวทวงเน, โณย “วชชกรูโก” ตยาทีสุ โทเส, - อภิธา.^{๑๐} ฎีกา

“โลกวัชชะ” แปลว่า โทษทางโลก ความผิดแก่ชาวโลก หมายถึง อุกุศลกรรมบถ ทางที่นำไปสู่ความชั่ว สิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะนั้น ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เมื่อล่วงละเมิดแล้วย่อมมีความผิดทั้งสิ้น เพราะเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมทั่วไป เกิดจากจิตที่เป็นอกุศล เช่น การพูดเท็จ การดื่มสุราเมรัย การทำลายชีวิต พระชินาสพทั้งหลายย่อมจะไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่เป็นโลกวัชชะ

^๘ วิ.อ. (ไทย) ๑/๔๒/๒๓๕.

^๙ กงขา.อ. ๑๓๗.

^{๑๐} ฎีกาเถาถา/๔๒, อภิธา.สุจิ.๑๔๒.

“**ปณัตติวัชชะ**” แปลว่า โทษทางพระบัญญัติ ความผิดตามพระบัญญัติลิกขาบทที่เป็นปณัตติวัชชะนั้น พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ปรับโทษแก่สงฆ์ผู้ล่วงละเมิด ไม่ปรับโทษแก่คฤหัสถ์ เช่น การฉันอาหารในเวลาวิกาล การพราศุคตคาม การเล่นน้ำ ปรับโทษแก่ภิกษุเท่านั้น แต่ไม่ปรับโทษแก่คฤหัสถ์ พระจินาสพเมื่อไม่รู้อาจล่วงละเมิดลิกขาบทที่เป็นปณัตติวัชชะได้^{๑๑}

การที่พระพุทธเจ้าทรงให้นำหนักในเรื่องโลกวัชชะเป็นสาเหตุหนึ่งในการบัญญัติพระวินัย ก็เพราะกิริยามารยาทเป็นที่มาแห่งความเลื่อมใสศรัทธาของบุคคลอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากเหตุแห่งพระบัญญัติพระวินัย เพื่อประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ

๑. เพื่อความเรียบร้อยแห่งสงฆ์
๒. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
๓. เพื่อข่มบรูุษผู้เก้อยาก
๔. เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งหมู่ภิกษุสงฆ์มีศีลดีงาม
๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะพึงเกิดในอนาคต
๗. เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว
๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งสังฆธรรม
๑๐. เพื่อเอื้อเพื่อพระวินัย^{๑๒}

จะเห็นได้ว่ากฎเกณฑ์รับผู้ที่จะเข้ามาบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา เมื่อบรรพชาอุปสมบทแล้วต้องประพฤติปฏิบัติตามพระวินัยมากมายเพื่อควบคุมความงามในการปฏิบัติ เพื่อความสมบูรณ์และเพื่อให้เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธาแก่มหาชนด้วยหากจะมองให้ชัดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับสมณสาธูปดังจะเห็นได้ว่าบุคลิกภาพ ดังเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งบุคลิกภาพ กล่าวคือกิริยามารยาทของบุคคลนั่นเอง ขอให้ฝึกกิริยาทุกขณะที่ ยืน เดิน นั่ง นอน ให้เรียบร้อย จะเชื่อว่าเป็นผู้มีบุคลิกภาพดีได้อย่างไร

แท้จริงแล้ว เสด็จวัตรมีทั้งหมด ๓๕ ข้อ เป็นเหมือนบทบัญญัติที่มาในพระปาติโมกข์นี้ แต่ที่เป็นสงฆ์เรียกว่า อภิสมาจารมีนัยภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นเรื่องของบุคลิกภาพทั้งสิ้น อยากรู้ดี ในเรื่อง จำกัด เป็นเรื่องเสด็จวัตรเท่านั้น

^{๑๑} มิตินท. ๒๑๓-๒๑๔.

^{๑๒} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๕/๒๘-๒๙

เสขียวัตถ์ เป็นสาธารณบัญญัติทั้งภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ถ้ามีการล่วงละเมิดมีโทษปรับอบัติก็เพียงทุกกฎ ซึ่งคนทั่วไปอาจคิดว่าเป็นอบัติเล็กน้อย แต่เมื่อเป็นโลกวัชชะ ความผิดที่ชาวโลกติเตียน ก็ถือเป็นความประพฤติชั่ว เพราะคำว่าทุกกฎแปลว่า “กระทำชั่ว” ทั้งนี้ขอให้ดูตัวอย่างปริมณฑลวรรค หมวดว่าด้วยการนุ่งห่มเรียบร้อย สิกขาบทที่ ๑ เรื่อง ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ มีความดังนี้

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ครองอันตราวาสกย่อนข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้าง พวกชาวบ้านพากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุณีทั้งหลายจึงครองอันตราวาสกย่อนข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกยามเล่า”

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณี ผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงครองอันตราวาสกย่อนข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างเล่า” ครั้นแล้ว ภิกษุณีเหล่านั้น ได้นำเรื่องนี้ไปบอกภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ครองอันตราวาสก ย่อนข้างหน้าบ้างข้างหลังบ้าง จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริงพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำหนิว่า “ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงครองอันตราวาสกย่อนข้างหน้าบ้าง ข้างหลังบ้างเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย ฯลฯ แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุณีทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พึงทำความสำเหนียกว่า เราจักครองอันตราวาสกให้เรียบร้อย^{๑๑}

อีกเรื่องหนึ่ง ปรากฏในปาตุมวรรค หมวดว่าด้วยรองเท้า สิกขาบทที่ ๑ เรื่องภิกษุณีฉัพพัคคีย์ ถ่ายอุจจาระปัสสาวะ และบ้วนน้ำลายลงในน้ำ ซึ่งชาวบ้านพากันติเตียน ดังข้อความว่า

สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ครั้งนั้น พวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์ถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง ลงในน้ำ พวกชาวบ้านจึงตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนภิกษุทั้งหลายจึงถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้างลงในน้ำเหมือนหญิงคฤหัสถ์ผู้บริโศกยามเล่า”

ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินพวกชาวบ้านตำหนิ ประณาม โพนทะนา บรรดาภิกษุณี ผู้มักน้อย ฯลฯ พากันตำหนิ ประณาม โพนทะนาว่า “ไฉนพวกภิกษุณีฉัพพัคคีย์จึงถ่ายอุจจาระบ้าง

^{๑๑}วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๑๒๔๐/๓๕๕-๓๕๖.

ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงในน้ำเล่า” ครั้นแล้วภิกษุเหล่านี้ได้นำเรื่องนี้ไปบอกให้ภิกษุทั้งหลายให้ทราบ พวกภิกษุจึงนำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาครับสั่งให้ประชุมสงฆ์เพราะเรื่องนี้เป็นต้นเหตุ ทรงสอบถามภิกษุทั้งหลาย “ภิกษุทั้งหลาย ทราบว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้างลงในน้ำ จริงหรือ” ภิกษุทั้งหลายทูลรับว่า “จริงพระพุทธเจ้าข้า” พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าทรงดำนิว่า “ ฯลฯ ภิกษุทั้งหลาย โฉนพวกภิกษุฉัพพัคคีย์จึงถ่ายอุจจาระบ้าง ปัสสาวะบ้าง บ้วนน้ำลายบ้าง ลงในน้ำเล่า ภิกษุทั้งหลาย การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสขึ้นได้เลย ฯลฯ” แล้วจึงรับสั่งให้ภิกษุทั้งหลายยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงดังนี้

พระบัญญัติ

พึงสำเหนียกว่า เราจักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือบ้วนน้ำลายลงในน้ำ สิกขาบทนี้พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติไว้แก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้^{๑๔}

๓.๓. เสดยวัตรในทางเสริมสร้างบุคลิกภาพ

เสดยวัตร เมื่อว่า โดยหลัก คือ การจัดหมวด จะมี ๗ หมวด คือ

๑. ปริมณฑลวรรค หมวดว่าด้วยการนุ่งห่มเรียบร้อย
๒. อุชชกัณฐวรรค หมวดว่าด้วยการหัวเราะ
๓. ชัมภตถวรรค หมวดว่าด้วยการท้าวสะเอว
๔. สุกกัจจวรรค หมวดว่าด้วยความเอื้อเฟื้อ
๕. กพพวรรค หมวดว่าด้วยคำขำ
๖. สุรสุรวรรค หมวดว่าด้วยการนั่งตั้งซู้ดๆ
๗. ปาทุกาวรรค หมวดว่าด้วยเชิงเท้า

อนึ่ง เสดยวัตรเมื่อว่า โดยสาระสำคัญ แบ่งออกเป็น ๔ กลุ่มดังนี้

๑. ธรรมเนียมควรประพฤติในการเข้าหมู่บ้านเริ่มแต่การนุ่งห่มเรียบร้อย ในการเป็นอยู่ในชุมชน การสำรวมระวังอิริยาบถ
๒. ธรรมเนียมการรับบิณฑบาต เริ่มแต่อิริยาบถในการรับบิณฑบาต
๓. ธรรมเนียมการแสดงธรรมเริ่มแต่การแสดงธรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่แสดงธรรมแก่บุคคลที่ไม่อยู่ในอาการที่ไม่เคารพ

^{๑๔} วิ.ภิก. (ไทย) ๓/๑๒๔๑/๓๕๗-๓๕๘.

๔. ธรรมเนียมในการถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะและบ้วนน้ำลาย

เพราะฉะนั้น เมื่อสรุปประเด็นสำคัญของเสขียวัตร สามารถสังเคราะห์เป็นเรื่องใหญ่ๆ ได้ดังนี้

๑. การนุ่งห่ม (การแต่งกาย)
๒. การสำรวมระวังอิริยาบถ
๓. การรับบิณฑบาต และการฉันอาหาร
๔. การแสดงธรรม (การพูดในที่ชุมชน)
๕. การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ และบ้วนน้ำลาย

ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าภิกษุก็ดี ภิกษุณีก็ดี หรือแม้แต่สามเณรและสามเณรี ต้องสำเนียงศึกษาภิยามรรยาบทเหล่านี้ให้จงหนัก เพราะเป็นการแสดงออกทางกายและวาจาให้ปรากฏแก่ชาวบ้าน ทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา เพราะภิกษุสงฆ์มีความสำรวมในมรรยาทเหล่านี้ เป็นกิริยาอาการที่ทำให้เป็นที่ประทับใจของบุคคลอื่น จัดได้ว่าเป็นบุคลิกภาพที่เสริมสร้างกันได้ ดังนั้น เสขียวัตรจึงเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคลซึ่งไม่เฉพาะแก่ภิกษุ ภิกษุณี สามเณร สามเณรีตามพระวินัยบัญญัติเท่านั้น แต่กับพุทธบริษัทอื่น ๆ และบุคคลทั่วไปได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า เสขียวัตร ๗๕ ข้อที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ส่วนเกิดจากมูลเหตุของภิกษุฉัพพัคคีย์ คือกลุ่มภิกษุ ๖ รูปด้วยกัน นี่เป็นส่วนของภิกษุวิภังค์ ในส่วนภิกษุณีวิภังค์ คือข้อบัญญัติสำหรับนางภิกษุณี ซึ่งก็ล้วนเกิดจากมูลเหตุของภิกษุณีฉัพพัคคีย์ คือกลุ่มภิกษุณี ๖ รูปด้วยกัน ทุกเรื่องเกิดในขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันารามมหาวิหาร ในกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล ซึ่ง ณ พระอารามแห่งนี้พระพุทธเจ้าประทับอยู่นานที่สุดถึง ๑๕ พรรษา ในจำนวน ๔๕ พรรษาแห่งการบำเพ็ญพุทธกิจ

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า พระพุทธเจ้าจะทรงบัญญัติสิกขาบทก็ต่อเมื่อมีมูลเหตุเกิดขึ้น และเป็นเรื่องเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา และเรื่องหนึ่งคือเรื่องโลกวัชชะ คือสิ่งที่ชาวโลกติเตียน เป็นที่ไม่น่าเลื่อมใสศรัทธาของประชาชนทั่วไป ปัญหาอาจมีว่า ยังมีเรื่องมรรยาทสงฆ์อีกมากมายที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติพระวินัย เพราะไม่มีมูลเหตุเกิดขึ้น พระพุทธเจ้าก็ได้ทรงวางกฎเกณฑ์ไว้ เรียกว่า “มหาปเทศ” คือหลักอ้างอิงเพื่อให้สงฆ์เทียบเคียงว่าอะไรควรไม่ควรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ซึ่งมี ๔ ประการคือ

๑. สิ่งใดที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๒. สิ่งใดที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ห้ามไว้ว่า “สิ่งนี้ไม่ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร

๓. สิ่งใดที่พระพุทธเจ้าไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ไม่ควร ขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร

๔. สิ่งใดที่พระพุทธเจ้าไม่ได้อนุญาตไว้ว่า “สิ่งนี้ควร” ถ้าสิ่งนั้นอนุโลมเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร^๕

สรุปความว่า เสด็จวัตรในฐานะเครื่องเสริมสร้างบุคลิกภาพของบุคคล จัดลงเป็นหัวข้อตามหมวดหมู่ได้ ๕ ประการคือ

๑. การแต่งกาย (หมวดสารูป)
 ๒. การสำรวมอิริยาบถ (หมวดสารูป)
 ๓. การรับประทานอาหาร (หมวดโภชนสังยุต)
 ๔. การพูดในที่ชุมนุมชน (หมวดธัมมเทศนาสังยุต)
 ๕. การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ และบ้วนน้ำลายในที่สาธารณะ (หมวดปภินณะ)
- ทั้งนี้จะได้นำไปตั้งเคราะห์ประยุกต์ใช้กับสังคมไทยในบทต่อไป

^๕ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๐๕/๑๓๕-๑๔๐.

บทที่ ๔

การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตถ์

๔.๑ แบบอย่างของเสขียวัตถ์ในสังคมไทย

บุคลิกภาพนั้นมีการแสดงออกมาเป็นกิริยา วาจาซึ่งเรียกว่า มารยาท ผู้มีบุคลิกภาพดี ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้มีมารยาทดี และผู้มีกิริยาวาจาดีแม้ว่าจะเป็นกิริยาทางกายและวาจา ก็ย่อมแสดงถึงความเป็นผู้จิตใจดี ทางกายวาจาเป็นหน้าต่างของจิตใจ ดังพระพุทธพจน์ในเรื่องจกขุपालเถรวัตถุ ว่า

ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า
มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ
ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย
เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป
เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น^๑

อนึ่ง ยังมีพระพุทธพจน์ตรัสในเรื่อง มีกฐณกฐณพที กล่าวไว้ว่า

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า
มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ
ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย
เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป
เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น^๒

ในบทที่ ๓ ได้กล่าวถึงเสขียวัตถ์ในฐานะเครื่องเสริมสร้างบุคลิกภาพหรือมารยาท ใน ๕ หัวข้อคือ

๑. การแต่งกาย (หมวดสารูป)
๒. การสำรวมอริยาบถ(หมวดสารูป)
๓. การรับประทานอาหาร(หมวดโภชนสังขยุด)

^๑พ.ร.บ.(ไทย)๒๕/๑/๒๓.

^๒พ.ร.บ.(ไทย)๒๕/๒/๒๔.

๔. การพูดในที่ชุมนุมชน(สัมมเทศนาปฏิบัติ)
๕. การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ และบ้วนน้ำลายลงในที่สาธารณะ (หมวดปกิณณะ)

เสขียวัตรมีอิทธิพลมากในการกำหนดมรรยาทของสังคัมไทย เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

ประการแรก เพราะพระสงฆ์เป็นผู้นำของบุคคลในชุมชนต่าง ๆ พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย จึงได้นำหลักความประพฤติจากพระวินัยและหลักการปฏิบัติมาสังเคราะห์ใช้ในหมู่ประชาชน หรือหากจะนับย้อนหลังไปถึงสมัยกรุงสุโขทัย ซึ่งพระมหากษัตริย์และราษฎร นับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท จึงได้รับอิทธิพลแบบอย่างของพระวินัย หมวดเสขียวัตร มาด้วย

ประการที่สอง พระพุทธศาสนาสอนให้คนมีคุณธรรม มีความอ่อนน้อม ถ่อมตน และที่เห็นได้ชัด คือ เสขียวัตรเป็นเครื่องสื่อความเป็นผู้มีมรรยาทดี ซึ่งก็หมายถึงความเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี นั่นเอง

ในเรื่องนี้ อาจกล่าวได้ว่า หลักเสขียวัตรเป็นแบบจรรยาได้ทีเดียว ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมองเห็นความสำคัญ ถึงกับจัดคู่มือครูแบบสอนจรรยาเรื่อง “สมบัติของผู้ดี” ไว้เพื่อให้ครูสั่งสอนอบรมกิริยามรรยาทของนักเรียน ผู้แต่งหนังสือเรื่องนี้ คือเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล)^๓ หนังสือ “สมบัติของผู้ดี” แบ่งออกเป็น ๑๐ ภาค แต่ละภาคกล่าวถึงกายจรรยา คือมรรยาททางกาย วาจจรรยา คือมรรยาททางวาจาหรือการพูด และมโนจรรยา คือมรรยาททางใจ ซึ่งจะแสดงออกมาทางบุคลิกภาพ เป็นความยิ้มแย้มแจ่มใส จิตใจเบิกบาน ไม่ขุ่นมัว และเป็นมิตรกัน ซึ่งผู้วิจัยคัดลงไว้ ดังนี้

สมบัติของผู้ดี

ภาคหนึ่ง ผู้ดี ย่อมรักษา ความเรียบร้อย

กายจรรยา คือ

๑. ย่อมไม่ใช้กิริยา อันข้ำมกราชบุคคล
๒. ย่อมไม่อาจเอื้อมในที่ต่ำสูง

^๓เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) เคยพระอภิบาลสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ในรัชกาลที่ ๕ หลายพระองค์ ขณะทรงศึกษาอยู่ในยุโรป เป็นผู้ร่างแผนการศึกษาแห่งชาติถวายรัชกาลที่ ๕ รวมทั้งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วย เคยดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงธรรมการ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ) ท่านเป็นบิดาของ ม.ล.ปิ่น มาลากุล อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการหลายสมัย.

๓. ย่อมไม่ล่วงเกินถูกต้องผู้อื่นซึ่งไม่ใช่ช่อกันฐานเพื่อน
๔. ย่อมไม่เสียดสีกระทบกระทั่งกายบุคคล
๕. ย่อมไม่ลุกนั่งเดินเหินให้พรวดพราดโดนผู้อื่นหรือสิ่งของแตกเสีย
๖. ย่อมไม่ส่งของให้ผู้อื่น ด้วยกิริยาอันเลือกไสพลักโยน
๗. ย่อมไม่ผ่านหน้าหรือบังตาผู้อื่น เมื่อเขาดูสิ่งใดอยู่ เว้นแต่เป็นที่เฉพาะไป
๘. ย่อมไม่เอิกอิ่งเมื่อเวลาผู้อื่นทำกิจ
๙. ย่อมไม่อื้ออิ่งในเวลาประชุมสดับรับฟัง
๑๐. ย่อมไม่แสดงกิริยาตึงตัง หรือพูดจาอีกทีในบ้านแขก

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่สอดสวนวาทาหรือแย้งชิงพูด
๒. ย่อมไม่พูดด้วยเสียงอันดังเหลือเกิน
๓. ย่อมไม่ใช้เสียงตวาดหรือพูดจากระโชกกระชาก
๔. ย่อมไม่ใช้วาจาอันหักหาญตึงตัน
๕. ย่อมไม่ใช้ถ้อยคำอันหยาบคาย

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านกำเริบหยิ่งโยโส
๒. ย่อมไม่บันดาลโทสะให้เสียกิริยา

ภาคสอง ผู้ดี ย่อมไม่ทำอุจาดลามก

กายจริยา คือ

๑. ย่อมใช้เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวอันสะอาด และแต่งโดยเรียบร้อยเสมอ
๒. ย่อมไม่แต่งตัวในที่แจ้ง
๓. ย่อมไม่จิ้มควักล้างแคะแกะเการ่างกาย ในที่ประชุมชน
๔. ย่อมไม่กระทำการที่ควร จะทำในที่ลับ ในที่แจ้ง
๕. ย่อมไม่หาเวรให้ปรากฏในที่ประชุมชน
๖. ย่อมไม่จามด้วยเสียงอันดังและโดยไม่ป้องกัน
๗. ย่อมไม่บ้วนซากด้วยเสียงอันดังหรือให้เประเปื้อน ให้เป็นที่รังเกียจ
๘. ย่อมไม่ลุกถนเลอะเทอะมูมมามในการบริโภค
๙. ย่อมไม่ถูกต้องหรือหียบยื่นสิ่งที่ผู้อื่นจะบริโภคด้วยมือตน

๑๐. ย่อมไม่ล่วงล้ำ ข้ามหีบ ของบริโศกผ่านหน้าผู้อื่น ซึ่งควรขอโทษและขอให้เขาส่งได้
๑๑. ย่อมไม่ละลาบละลั้งเอาของผู้อื่นมาใช้ในการบริโศก เช่น ถ้วยน้ำ และผ้าเช็ดมือ เป็นต้น
๑๒. ย่อมไม่เอาเครื่องใช้ในตน เช่น ซ้อนส้อม ไปล้างตักสิ่งบริโศกซึ่งเป็นของกลาง
๑๓. ย่อมระวัง ไม่พูดจา ตรงหน้าผู้อื่น ให้ใกล้ชิดเหลือเกิน

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่กล่าวถึงสิ่งโสโครกพึงรังเกียจในท่ามกลางประชุมชน
๒. ย่อมไม่กล่าวถึงสิ่งควรปิดบังในท่ามกลางประชุมชน

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมพึงใจที่จะรักษาความสะอาด

ภาค สาม ผู้ดี ย่อมมีสัมมาคารวะ

กายจริยา คือ

๑. ย่อมนั่งด้วยกิริยาอันสุภาพเฉพาะหน้าผู้ใหญ่
๒. ย่อมไม่ขึ้นหน้าผ่านผู้ใหญ่
๓. ย่อมไม่หันหลังให้ผู้ใหญ่
๔. ย่อมแหวกที่หรือให้นั่งอันสมควรแก่ผู้ใหญ่หรือผู้หญิง
๕. ย่อมไม่ทัดหรือคาบบุหรี คาบกล้อง และสูบไฟให้ควันไปรมผู้อื่น
๖. ย่อมเปิดหมวกเมื่อเข้าชานคาบ้านผู้อื่น
๗. ย่อมเปิดหมวกในที่เคารพ เช่น โบสถ์ วิหาร ไม่ว่าศาสนาใด
๘. ผู้น้อยย่อมเคารพผู้ใหญ่ก่อน
๙. ผู้ชายย่อมเคารพผู้หญิงก่อน
๑๐. ผู้ลาย่อมเป็นผู้เคารพก่อน
๑๑. ผู้เห็นก่อน โดยมากย่อมเคารพก่อน
๑๒. แม้ผู้ใดเคารพตนก่อน ย่อมต้องตอบเขาทุกคน ไม่เฉยเสีย

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่พูดจาล้อเลียนหลอกลวงผู้ใหญ่
๒. ย่อมไม่กล่าวร้ายถึงญาติมิตรที่รักใคร่ นับถือ ของผู้ฟังแก่ผู้ฟัง

๓. ย่อมไม่กล่าววาจาอันติเตียนสิ่งเคารพหรือที่เคารพของผู้อื่นแก่ตัวเขา
๔. เมื่อจะขอทำล่วงเกินแก่ผู้ใด ย่อมต้องขออนุญาตตัวเขาก่อน
๕. เมื่อตนทำพลาดพลั้งสิ่งใด แก่บุคคลผู้ใดควรออกวาจาขอโทษเสมอ
๖. เมื่อผู้ใดได้แสดงคุณต่อตนอย่างไร ควรออกวาจาขอบคุณเขาเสมอ

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมเคารพยำเกรง บิดามารดา และอาจารย์
๒. ย่อมนับถือนอบน้อมต่อผู้ใหญ่
๓. ย่อมมีความอ่อนหวานแก่ผู้น้อย

ภาค สี่ ผู้ดี ย่อมมีกิริยาเป็นที่รัก

กายจริยา คือ

๑. ย่อมไม่ฝ่าฝืนเวลานิยม คือ ไม่ไปใช้กิริยาอื่นเมื่อเขานั่งกับพื้น และไม่ไปนั่งกับพื้นเมื่อเวลาเขานั่งเดินกัน
๒. ย่อมไม่ไปนั่งนานเกินสมควรในบ้านของผู้อื่น
๓. ย่อมไม่ทำกิริยารื่นเริงเมื่อเขามีทุกข์
๔. ย่อมไม่ทำกิริยาโสภะสร้าเหี้ยมแห่งในที่ประชุมรื่นเริง
๕. เมื่อไปสู่ที่ประชุมการรื่นเริงย่อม ช่วยสนุกขึ้นบาน ให้สมเรื่อง
๖. เมื่อเป็นเพื่อนเที่ยว ย่อมต้องกลมเกลียวและร่วมลำบากร่วมสนุก
๗. เมื่อตนเป็นเจ้าของบ้านย่อมต้องต้อนรับและเชื้อเชิญแขกไม่เพิกเฉย
๘. ย่อมไม่ทำกิริยาบึกบึนต่อแขก
๙. ย่อมต้องไม่ให้แขกต้องคอยนานเมื่อเขามาหา
๑๐. ย่อมไม่จ้องดูนาฬิกาในเวลาที่ยังนั่งอยู่
๑๑. ย่อมไม่ใช้กิริยาอันนุ้ยไปหรือกระซิบกระซาบกับผู้ใด ในเวลาเมื่อตนอยู่เฉพาะหน้าผู้หนึ่ง
๑๒. ย่อมไม่ใช้กิริยาอัน โกรธเคือง หรือดูคั่นผู้อื่นบ่าวไพร่ต่อหน้าแขก
๑๓. ย่อมไม่จ้องดูบุคคลโดยเพ่งพิศเหลือเกิน
๑๔. ย่อมต้องรับส่งแขกไปมา ในระยะอันสมควร

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่เที่ยวติเตียนสิ่งของที่เขา ตั้ง แต่งไว้ ในบ้านที่ตนไปสู่
๒. ย่อมไม่กล่าวสรรเสริญ รูป กาย บุคคล แก่ตัวเขาเอง

๓. ย่อมไม่พูดให้เพื่อนแค้นกระดาก
๔. ย่อมไม่พูดเปรียบเปรยเคาะแคะสตรี กลางประชุม
๕. ย่อมไม่ก่อนแคะรูปกายบุคคล
๖. ย่อมไม่ทักถึงการร้ายโดยพลั้งโพลง ให้เขาตกใจ
๗. ย่อมไม่ทักถึงสิ่งอันน่าอายน่ากระดากโดยเปิดเผย
๘. ย่อมไม่เอาสิ่งที่น่าจะอายจะกระดากมาเล่าให้แขกฟัง
๙. ย่อมไม่เอาเรื่องที่เขาฟังซ่อนเร้นมากล่าวให้อับอายหรือเจ็บใจ
๑๐. ย่อมไม่กล่าวถึงการอัปมงคลในเวลามงคล

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมรู้จักเกรงใจคน

ภาคห้า ผู้ดี ย่อมเป็นผู้มีสง่า

กายจริยา คือ

๑. ย่อมมีกิริยาอันพึงผาของอาจ
๒. จะยืนนั่งย่อมอยู่ในลำดับ อันสมควร
๓. ย่อมไม่เป็นผู้สะทกสะท้านงเงินหยดๆหยิ่งๆ

วจีจริยา

๑. ย่อมพูดจาจะฉานขัดถ้อยความ ไม่อูบอิบอ้อมแอ้ม

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมมีความรู้จักรงามรู้จักดี
๒. ย่อมมีอักษณาสัยอันกว้างขวางเข้าไหนเข้าได้
๓. ย่อมมีอักษณาสัยเป็นนักเลง ใครจะพูดหรือเล่นอันใดก็เข้าใจและติดต่อ
๔. ย่อมมีความเข้าใจอ่องไวไหวพริบ รู้เท่าถึงการณ์
๕. ย่อมมีใจอันองอาจกล้าหาญ

ภาคหก ผู้ดี ย่อมปฏิบัติกรงานดี

กายจริยา คือ

๑. ย่อมทำการอยู่ในระเบียบแบบแผน
๒. ย่อมไม่ถ่วงเวลาให้ผู้อื่นคอย

๓. ย่อมไม่ละเลยที่จะตอบจดหมาย
๔. ย่อมไม่ทำการแต่ต่อหน้า

วจีจริยา คือ

๑. พูดสิ่งใดย่อมให้เป็นที่น่าเชื่อถือได้
๒. ย่อมไม่รับวาจาจากล่อง ๆ โดยมีได้เห็นว่า การจะเป็นได้หรือไม่

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมเป็นผู้รักษาความลับในเวลา
๒. ย่อมไม่เป็นผู้เกียจคร้าน
๓. ย่อมไม่เข้าใจว่า ผู้ใดทำอะไรด้วยตนไม่ได้
๔. ย่อมไม่เพลนิเพลนจนละเลยให้การเสีย
๕. ย่อมเป็นผู้รักษาความเป็นระเบียบ
๖. ย่อมเป็นผู้อยู่ในบังคับบัญชาเมื่ออยู่ในหน้าที่
๗. ย่อมมีมานะในการทำงานไม่ห่อหุ้มความยากลำบาก
๘. ย่อมเป็นผู้ทำอะไรทำจริง
๙. ย่อมไม่เป็นผู้คิดค้นในที่ผิด
๑๐. ย่อมปรารถนาความดี ต่อการงานที่ทำอยู่เสมอ

ภาคเจ็ด ผู้ดี ย่อมเป็นผู้ใจดี

กาย จริยา คือ

๑. เมื่อเห็นใครทำผิดพลาดอันน่าเก้อระดากย่อมชวนกลบเกลื่อน หรือทำไม่ทัน
๒. เมื่อเห็นสิ่งของของใครตก หรือจะเสื่อมเสียย่อมต้องหยิบยื่นให้หรือบอกให้รู้ตัว
๓. เมื่อเห็นเหตุร้าย หรืออันตรายจะมีแก่ผู้ใด ย่อมต้องรีบช่วย

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่เยาะเย้ยถากถางผู้กระทำความผิดพลาด
๒. ย่อมไม่ใช้วาจาอันขมขี้

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมไม่มีใจอันโหดเหี้ยมเกรี้ยวกราดแก่ผู้น้อย
๒. ย่อมเอาใจ โอบอ้อมอารีแก่คนอื่น

๓. ย่อมเอาใจช่วยคนเคราะห์ร้าย
๔. ย่อมไม่เป็นผู้ซ้ำเติมคนเสียที
๕. ย่อมไม่เป็นผู้อาฆาตจองเวร

ภาคแปด ผู้ดี ย่อมไม่เห็นแต่แก่ตัวอย่างเดียว

กายจริยา คือ

๑. ย่อมไม่พื้หากความสบายก่อนผู้ใหญ่ หรือ ผู้หญิง
๒. ย่อมไม่เลือกสนแย่งชิง ที่นั่งหรือที่คูอันใด
๓. ย่อมไม่เที่ยวแย่งผู้หนึ่ง มาจากผู้หนึ่ง ในเมื่อเขาสนทนากัน
๔. เป็นผู้ใหญ่ จะไปมาลุก นั่งย่อมนั่งไว้ช่อง ให้ผู้น้อยมีโอกาสบ้าง
๕. ในการเลี้ยงดูย่อมแผ่เผื่อ เชื่อเชิญแก่คนข้างเคียงก่อนตน
๖. ในที่บริโภคนิยมยับยั้ง ยืนส่งสิ่งของ แก่ผู้อื่นต่อ ๆ ไป ไม่มุ่งแต่กระทำกิจส่วนตน
๗. ย่อมไม่รวบรวมตะกอลาม สีกวาด ฉวยเอา ของที่เขาตั้งไว้เป็นกลาง จนเกินส่วน ที่ตนจะได้
๘. ย่อมไม่แสดง ความไม่เพียงพอใน สิ่งของที่เขาหยิบยกให้
๙. ย่อมไม่นิ่งนอนใจให้เขา ออกทรัพย์แทน ส่วนตนเสมอ เช่น ในการเลี้ยงดู หรือ ใช้ค่าเดินทางเป็นต้น
๑๐. ย่อม ไม่ลืมหืมที่จะส่งของ ซึ่งคนอื่น ได้ส่งเคราะห์ให้ตนยืม
๑๑. การให้สิ่งของหรือเลี้ยงดู ซึ่งเขา ได้กระทำแก่ตน ย่อมต้องตอบแทนเขา

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่ขอแยกผู้หนึ่งมาจากผู้ใด เพื่อจะพาไปพูดจาความลับกัน
๒. ย่อมไม่สนทนาแต่เรื่องตนถ้อยเดียว จนคนอื่น ไม่มีช่องจะสนทนาเรื่องอื่นได้
๓. ย่อมไม่นำฐานะตนเข้ากล่าวแทรกในเวลา ฐานะอื่นของเขาชุดมุน
๔. ย่อมไม่กล่าววาจาติเตียนของที่เขาหยิบยกให้ว่าไม่ดีหรือไม่พอ
๕. ย่อมไม่ได้ถามราคา ของที่เขาหยิบยกให้แก่ตน
๖. ย่อมไม่แสดงราคาของที่จะหยิบยกให้แก่ผู้ใดให้ปรากฏ
๗. ย่อม ไม่ใช้วาจา อัน โอ้อวดตน และลบหลู่ผู้อื่น

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมไม่มีใจมักได้ เทียวขอของเขารำไป
๒. ย่อมไม่ตั้งใจปรารถนาของรักเพื่อน
๓. ย่อมไม่พึงใจการหิบบิรม ข้าวของ ทอง เงิน ซึ่งกันและกันย่อมไม่หวังแต่จะพึงอาศัยผู้อื่น
๔. ย่อมไม่หวังแต่จะพึงอาศัยผู้อื่น
๕. ย่อมไม่เป็นผู้เกียจจนทอดการงานตนให้ผู้อื่น
๖. ย่อมรู้จักผู้อื่นที่ได้ทำแล้วแก่ตน
๗. ย่อมไม่มีใจริษยา

ภาคเก้า ผู้ดี ย่อมรักษาความสุจริตชื่อตรง

กายจริยา คือ

๑. ย่อมไม่ละลาบ ละส้างเข้าห้องเรียนแขกก่อนเจ้าของบ้านเขาเชิญ
๒. ย่อมไม่แกลลอดสอดสายโดยเพ่งเล็งเข้าไปตามห้องเรียนแขก
๓. ย่อมไม่เทียวฉวยโนนหิบบินของผู้อื่น คุณนเหลือเกิน ราวกับว่าจะค้นหาสิ่งใด
๔. ย่อมไม่เทียวขอหรือหิบบฉวยดูจดหมายของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีประสงค์จะให้ดู
๕. ย่อมไม่เทียวขอหิบบฉวยดูสมุดพก หรือ สมุดจดรายงานบัญชีของผู้อื่น ซึ่งตนไม่มีฐานะเกี่ยวข้องเป็นหน้าที่
๖. ย่อมไม่เทียวนั่งโต๊ะเขียนหนังสือของผู้อื่น
๗. ย่อมไม่เทียวเปิดดูหนังสือตามโต๊ะเขียนหนังสือของผู้อื่น
๘. ย่อมไม่แทรกเข้าห่มผู้อื่นซึ่งเขาไม่ได้เชิญ
๙. ย่อมไม่ลอบแอบฟังคนพูด
๑๐. ย่อมไม่ลอบแอบดูการลับ
๑๑. ถ้าเห็นเขาจะพูดความลับกัน ย่อมต้องหลบตาหรือลี้ตัว
๑๒. ถ้าจะเข้าห้องเรียนผู้ใด ย่อมต้องเคาะประตูหรือกล่าววาจาให้เขารู้ตัวก่อน

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่ชอกแซกโต้ถามธุระส่วนตัวหรือการในบ้านของเขาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องแก่ตน

๒. ย่อมไม่เที่ยวถามเขาว่า นั่นเขียนหนังสืออะไร
๓. ย่อมไม่เที่ยวถามถึงผลประโยชน์ที่เขาหาได้
๔. ย่อมไม่เอาการในบ้านของผู้ใด มาแสดงในที่แจ้ง
๕. ย่อมไม่เก็บเอาความลับของผู้หนึ่งมาเที่ยวพูดแก่ผู้อื่น
๖. ย่อมไม่กล่าวถึงความชั่วร้าย อันเป็นความลับเฉพาะบุคคลในที่แจ้ง
๗. ย่อมไม่พูดสับปลับกลับกลอกตลบตะแลง
๘. ย่อมไม่ใช้คำสบถติดปาก
๙. ย่อมไม่ใช้คำมูสา

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมไม่เป็นคนต่อหน้าอย่างหนึ่งลับหลังอย่างหนึ่ง
๒. ย่อมเป็นผู้รักษาความไว้วางใจของผู้อื่น
๓. ย่อมไม่แสวงประโยชน์ในทางที่ผิดธรรม
๔. ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในทางที่เที่ยงตรง

ภาคสิบ ผู้ดี ย่อมไม่ประพฤติชั่ว

กายจริยา คือ

๑. ย่อมไม่เปื้อนพาลที่ขวเกะกระระรัวและกระทำร้ายคน
๒. ย่อมไม่ขมเหงผู้อื่นกว่า
๓. ย่อมไม่ทำให้ผู้อื่น เดือดร้อน เจ็บอายเพื่อความสนุกยินดีของตน
๔. ย่อมไม่หาประโยชน์ด้วยอาการที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน
๕. ย่อมไม่เสพสุราจนถึงเมาและติด
๖. ย่อมไม่มั่วสุมกับสิ่งอันเลวทรามกัญชา ยาฝิ่น
๗. ย่อมไม่หมกมุ่นในการพนัน เพื่อจะปรารถนาทรัพย์
๘. ย่อมไม่ถือเอาเป็นของตน ในสิ่งที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้
๙. ย่อมไม่พึงใจในหญิงที่มีเจ้าของหวงแหน

วจีจริยา คือ

๑. ย่อมไม่เปื้อนพาลพอใจทะเลาะวิวาท
๒. ย่อมไม่พ้อใจนิทาว่าร้ายกันและกัน
๓. ย่อมไม่พ้อใจพูดส่อเสียดยุยง
๔. ย่อมไม่เป็นผู้สอพลอประจบประแจง
๕. ย่อมไม่แข่งชกให้ร้ายผู้อื่น

มโนจริยา คือ

๑. ย่อมไม่ปองร้ายผู้อื่น
๒. ย่อมไม่คิดทำลายผู้อื่นเพื่อประโยชน์ตน
๓. ย่อมมีความเหนียวรั้งใจตนเอง
๔. ย่อมเป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบ

จะเห็นได้ว่า สมบัติของผู้ดี หรือมรรยาทผู้ดี ก็คือความเป็นผู้มีบุคลิกภาพดีในสังคมไทยนั่นเอง หากพิจารณาจะเห็นได้ชัดเจนว่า สมบัติของผู้ดีก็คือขยายความของหลักเสขียวัตรนั่นเอง เพราะหลักการบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้า นั้น จะมีก็ต่อเมื่อมีกรณีเกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ มีผู้ใดคนหนึ่ง เป็นที่เสื่อมศรัทธาปสาทะของประชาชน จึงอาจเห็นว่ามีน้อยเพียง ๗๕ ข้อเท่านั้น แม้กระนั้นก็ทรงมีพระพุทธานุญาตไว้ว่า ให้สงฆ์เป็นใหญ่ประชุมกันตั้งข้อบัญญัติขึ้นใหม่ได้ โดยที่ไม่ขัดกับสิ่งที่ควรที่เคยกทรงบัญญัติไว้แล้ว อนึ่ง สังคมแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันบ้าง เรื่องความเชื่อและความประพฤติก และสังคมสงฆ์กับสังคมคฤหัสถ์ก็แตกต่างกันในเรื่องวิถีชีวิต แต่คุณธรรมจริยธรรมย่อมไม่แตกต่างกันมากนัก อาจผิดแผกเพียงหย่อนเฉพาะในส่วนพระวินัยเท่านั้น เพราะฉะนั้น จึงมีการปรับขยายเสขียวัตรให้เหมาะกับคฤหัสถ์ โดยมีข้อปลีกย่อยมากกว่า เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมไทย ทั้งนี้โดยไม่ผิดกับพระวินัยหมวดเสขียวัตร

๔.๒ การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร

เพื่อแสดงถึงการสังเคราะห์คือการนำหลักเสขียวัตรมาประยุกต์ใช้ในสังคมไทย มีทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ที่ได้ให้สัมภาษณ์ผู้วิจัยมาประมวลสรุปไว้ ดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายบรรพชิต

๑. พระธรรมสุธี (พีร์ สุชาติ) อธิบดีสงฆ์วัดมหาธาตุ ที่ปรึกษาเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร และสภานายกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กล่าวว่า ประเพณีในกรุงเทพฯหรือว่าเมืองหลวงนี้ จะแตกต่างกับประเพณีในชนบท อย่างทานข้าวก็ทานด้วยมือ บางทีก็ติดค้างบ้าง แต่ประเพณีในกรุงเทพฯ จะใช้ช้อนส่วนมากคนที่บวชเป็นชาวชนบท แล้วศึกษาเรื่องเสขียวัตรว่า ควรจะทำอะไรบ้าง เมื่อมาบวชเป็นพระ อย่างบ้านนอกอะไรง่าย ๆ ผ้าขาวม้าผืนเดียวใช้ได้ทุกอย่าง แคร่ร้อน โปกหั่วก็ได้ อานน้ำก็ใช้ได้ ปูนอนก็ได้ ห่อของอะไรก็ได้ ใช้ได้หลายอย่าง แต่การนุ่งห่มต้องให้เรียบร้อย เกี่ยวกับเรื่องกิริยาอาจอยู่บ้านนอกจะพูดอย่างไรก็ได้ ไม่ถือสาгин แต่ถ้าอยู่ในกรุงเทพฯนี้ไม่ได้ อย่างพระจะ

พูดกับ โยมก็ต้องแทนตัวว่าอาตมา “ไม่ใช่ข้า ไม่ใช่แกล” อย่างคนชนบท เพื่อให้หมู่คณะของ พระสงฆ์ปฏิบัติเหมือนกันหมด มีระเบียบเดียวกัน ส่วนฆราวาสนั้นทางเหนือก็พวกหนึ่ง ทางใต้ก็ พวกหนึ่ง ประเพณีแตกต่างกัน แต่เมื่อมาเป็นพระแล้วจะเป็นภาคไหนก็ตามเมื่อเป็นพระแล้วต้อง ปฏิบัติตามระเบียบนี้เหมือนกันหมด ต้องปรับตัวในสังคมเพื่อให้เรียบร้อย ดูแล้วเหมือนกันหมด สะอาดตา สีนี้นั้น สีนั่นตรงนั้น

อนึ่ง สิ่งหนึ่งต้องรู้ประเพณีที่ที่เราจะไปก่อนว่าเขาเป็นคนอย่างไร แล้วก็ พยายามปรับตัว คือต้องปรับตัวตามท้องถิ่น เราไปครั้งแรกเราก็สังเกตเขาก่อน ค่อย ๆ อ่อนตาม เขาไป เมื่อคุ้นเคยกันแล้วก็ปรับตัวเข้ากันง่ายขึ้น ซึ่งต้องใช้เวลา ต้องใช้ความอดทน บางสถานที่ อดอยากเรื่องอาหารการกิน บางสถานที่เราก็ไม่เคยไปสัมผัสกับเขาแล้วเราจะทำอะไร อันนี้ ต้องใช้ความอดทน

๒. พระราชปฏิญาณมุนี (บุญมา อาคมปญฺโญ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร^๔

กล่าวว่า เสขิยวัตรนั้นไม่ใช่เรื่องของความจำ แต่มันต้องทำลงไป ทำลงไป แบบไหน แบบมีสติ ถ้ามีสติเสขิยวัตรก็อยู่ แต่ถ้าไม่มีเสขิยวัตรก็ไม่อยู่ เอาเป็นว่าการศึกษาของเรา ในช่วงหลัง ๆ นี้ เราตีความหมายของการศึกษาเป็นเพียงการเขียนการจำ แต่ว่าการศึกษาใน พระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นอย่างนั้น การศึกษาในพระพุทธศาสนาทุกรูปแบบยกตัวอย่างเช่น เรื่อง ศิลป์ เสขิยวัตรอยู่ในประเภทศิลป์ ศิลป์แปลว่าอะไร ศิลป์เป็นเครื่องรักษาภาษาเอาไว้ให้เรียบร้อย เราจำกันได้ แต่จริง ๆ เราไม่ได้ทำ และศิลป์เกิดขึ้นได้เพราะอะไร (๑) สติสังวร คือว่ารักษาศิลป์ได้คือสติ (๒) ญาณสังวร รักษาศิลป์ได้ด้วยความรู้ ศิลป์แต่ละข้อมันหมายถึงอะไร ทำอย่างไร มีผลอย่างไร มันต้องมี ความรู้ มันถึงจะทำให้เกิดศิลป์ได้ ฉะนั้น บุคลิกภาพก็แปลว่า ความเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะที่ ก่อให้เกิดศรัทธา ให้เกิดความเลื่อมใสกับประชาชน ถ้าเราตัดบุคลิกภาพอยู่ในปมมานิภา ก็ถือว่า รูปปีปมานิภา กับธัมมปีปมานิภา มันแสดงออกไปทางบุคลิกลักษณะ บุคลิกลักษณะจะลุกจะนั่ง หรือทำอะไรก็ตาม ต้องมีสติมาก่อน ยกตัวอย่างเช่น เรื่องการนุ่งสบง การห่มจีวร การใช้ข้อมนี้ เขาเรียกกันว่ารูปปีปมานิภา การใช้บริการเราก็ต้องคำนึงถึงหลักเสขิยวัตรเหมือนกัน ประการ ต่อมา กิริยาอาการต่าง ๆ เช่นการนั่ง การเดิน เช่น ต้องไม่เดินแกว่งแขน ไม่นั่งในลักษณะที่ค้ำหัว

^๔สัมภาษณ์พระราชปฏิญาณมุนี (บุญมา อาคมปญฺโญ), วันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

ของผู้ใหญ่ ในลักษณะนี้เรียกว่าธัมมัมปมาณิกา เศขยวัตรเปรียบเหมือนหน้าที่ที่เราจะต้องศึกษา ศึกษาในนี้ต้องเป็นศึกษาที่ครบวงจร ศึกษา ทำได้ คิดเป็นนิสัย และก็ให้ผลเป็นที่ศรัทธา จุดสุดยอดของเศขยวัตรอยู่ตรงนี้

หลักการฝึกหัดแบบอย่างบุคลิกภาพ พระต้องทำให้โยมดู ยกตัวอย่างการทำให้ดู พระนั่งอยู่ในท่าสงบ โยมกะโศกกะเดก ก็ยังหยุด เพราะว่าพระทำให้ดู นอกจากสอนให้จำแล้ว ต้องทำให้ดู ทำให้ดูไม่พออยู่ให้เห็นอีก วิธีการสอนของพระเรามี ๓ อย่าง สอนให้ทำอย่างที่เราได้พูดอธิบายในห้องเรียน วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ชาวบ้านเขาใช้กัน คือสอนนักเรียนให้รู้ถึงข้อมูลอะไร เท่าไทร์ เป็นอะไร เท่านั้นเอง แต่ว่าทำให้ดู แต่เราทำไม่ได้ เช่นครูสอนนักเรียนว่าอย่าสูบบุหรี่ แต่ครูก็ยังสูบบุหรี่ อย่างนี้ถือว่าทำไม่ได้ หรืออย่างสอนให้โยมทำสมาธิ โยมกำหนดลมหายใจเข้าออกและทำสมาธิ เราก็สามารถแนะนำโยมได้ ทำให้ดูได้ด้วย คือการสอนนี้ไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องสอนด้วยคำพูดอย่างเดียว แต่ว่าสอนด้วยการทำให้ดู การทำให้ดูอย่างนี้มี ความหมายว่า เป็นการแสดงออกทางกิริยาอาการให้เขาดู การแสดงออกให้เขาดูถือว่าสอนด้วยการปฏิบัติให้ดู เราสอนให้โยมเดินจงกรม เข้าใจยาก แต่ถ้าเราเดินจงกรมให้โยมดูแล้วโยมจะทำตามได้ง่าย นี้เรียกว่าทำให้ดู ชั้นทำให้ดูนี้เป็นเรื่องสำคัญมาก เป็นเรื่องที่สำคัญตรงที่ว่า จะทำให้คนเข้าถึงจุดต่างได้อย่างรวดเร็ว และจะทำให้คนมีความมั่นใจ แล้วเขาเกิดความรู้สึกที่ว่า แม้กระทั่งพระอาจารย์ที่สอนเราก็ก็นำทำได้ เศขยวัตรนี้แหละคือตัวเสริมทั้งหมด เศขยวัตรก็คือมารยาทที่ดีของพระ ถ้าพระเราสนใจเราจะได้มารยาทที่ดี มารยาทที่ดีชนิดนี้ ไม่ใช่มารยาทของปุถุชน เป็นมารยาทของบอริชชน ปัจจุบันนี้โลกไม่รู้จักคำว่าพระอรหันต์ ดังนั้นเราควรที่จะยกเอาปฏิบัติหรือบุคลิกลักษณะของพระอรหันต์มาให้ประชาชนได้ดูกันมาก ๆ เขาจะรู้เองว่าพระอรหันต์หรือพระอริยเจ้าเป็นบุคคลสูงสุดขนาดไหน อย่างเรื่องนางสุกัททา ซึ่งเป็นธิดาคนโตของอนาถบิณฑิกเศรษฐี ซึ่งไปแต่งงานกับคนมีฐานะต่างเมือง แต่เขาไม่ได้นับถือพระพุทธศาสนา ไปนับถือพวกลัทธิเปลือย ปรากฏว่าทางบฝ่ายสามีตนเองไปเชิญพวกลัทธิเปลือยหรือพวกศาสนาเซน เข้ามารับประทานอาหารที่บ้านเป็นประจำ และบอกให้ภรรยาซึ่งเป็นชาวพุทธไปกราบไปไหว้ แต่นางสุกัททาก็ปฏิเสธสามีไม่ยอมไหว้ เมื่อสามีถามว่าสมณะของเธอดีอย่างไร นางสุกัททาก็ตอบว่าสมณะของตนมีบุคลิกลักษณะ ๓ ประการคือ กิริยาของท่านเรียบร้อย วาจาของท่านสุภาพ จิตใจของท่านก็ไม่ขุ่นมัว ๓ อย่างนี้คือบุคลิกลักษณะอันล้ำเลิศของสมณะในพระพุทธศาสนา จึงเห็นได้ว่าเบื้องต้นเศขยวัตรเป็นบุคลิกภาพที่แสดงออกมาทางกายวาจา ซึ่งคนไทยถือเป็นมารยาทหรือสมบัติของผู้ดี

๓. พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี)

กล่าวว่า บุคลิกภาพในการทำงานเพื่อพัฒนาสังคม สำคัญมากในการเลือกคนเข้ามาบวช พระพุทธศาสนาจึงมีบัญญัติว่า คนที่จะมาบวชจะต้องไม่มีอันตราย ๑๐ ประการ ห้ามมีอันตราย ๑๐ ประการ ฉะนั้นบุคลิกภาพจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ขาดเสียมิได้ เราจะทำงานพัฒนาสังคมย่อมหมายความว่าเราจะต้องไปปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในสังคม ถ้าบุคลิกภาพของเราไม่น่าเชื่อถือ บุคลิกภาพของเราไม่ดี เวลาที่เราจะสื่อสารกับสังคม ก็จะได้รับค่าน่าเชื่อถือน้อยลง หรือไม่ก็จะได้รับความร่วมมือจากสังคมน้อยลง ฉะนั้น การพัฒนาบุคลิกภาพจะละเอียดเสียไม่ได้ ในพระไตรปิฎกพระพุทธเจ้าจะตรัสไว้ชัดเจนว่า ผู้ที่จะเป็นผู้นำหรือครูอาจารย์จะต้องเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก ได้พูดถึงปฐิสสมบัติ และปฐิสวัติ คนที่ควรบวชและไม่ควรบวชเอาไว้ ลงลึกถึงคุณสมบัติบุคลิกภาพดีเอาไว้ และลงลึกถึงคนที่มีบุคลิกภาพไม่ดีเอาไว้ครบทั้งหมด สิ่งเหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นว่าบุคลิกภาพเป็นสิ่งสำคัญ และนอกจากนั้น บางครั้งพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมด้วยบุคลิกภาพ บางครั้งพระพุทธเจ้าไม่ได้ทรงเทศนา แต่ปรากฏตัวก่อให้เกิดความศรัทธาปสาทะนี้ก่อนการแสดงธรรมโดยบุคลิกภาพ ฉะนั้นการพัฒนาบุคลิกภาพจึงมีความสำคัญ ๓ ประการคือ

๑. เป็นที่ก่อศรัทธาปสาทะ
๒. ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือระหว่างผู้นำสังคมและผู้ที่จะไปพัฒนา
๓. เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาและเผยแพร่หรือแสดงธรรม

การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตร ควรนำไปประยุกต์ได้แต่ไม่ต้องนำไปทั้งหมด ต้องไม่ลืมว่าพระพุทธเจ้าเป็นเจ้าชาย ฉะนั้นทรงได้รับการศึกษาในราชสำนัก ระบบระเบียบที่พระองค์ทรงนำมาวางเป็นเสขียวัตร ถือว่าประยุกต์ออกมาจากราชสำนักของคนที่มีการศึกษาเป็นอย่างดี ฉะนั้นเราก็วางใจได้ว่าเสขียวัตรเป็นหลักสูตรได้แน่นอน ถ้าจะนำไปประยุกต์ใช้กับคฤหัสถ์ศรัทธาติโยมได้ และควรเป็นอย่างยิ่ง บทบาทสำคัญที่สุดก็คือ พัฒนาดนเองให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ มีความรู้ทางธรรมแม่นยำ พร้อม ๆ กับที่มีความรู้เท่าทันสภาวะโลกาภิวัตน์ พร้อมกันนั้นก็ครองตนให้มีศีลาจารวัตรตรงดงาม ก่อเกิดศรัทธาปสาทะแก่พุทธบริษัทจากญาติโยมแก่ชาวโลก นี่คือนโยบายภายใน ส่วนปัจจัยภายนอกก็คือ ต้องมีศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และสามารถทำงานร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ จึงบอกว่าการมีศักยภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็คือ ถ้าเราเอาแต่อ้างว่าเรามีธรรมะที่ดีที่สุดในพระพุทธศาสนา แต่ไม่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ก็ไม่มีผลอะไร ฉะนั้นเราจะต้องมีศักยภาพใน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา สามารถทำให้สังคมได้รับประโยชน์จากธรรมที่เรา
ที่เราเรียน และนำธรรมะนั้นไปใช้อย่างมีพลังพอสมควร

๔. พระรัชชัชย ถาวรธมโม^๕ ผู้อำนวยการ โรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กล่าวว่า เบื้องแรกเราต้องรู้ความหมายของเสขียวัตร เสขียวัตรใช้ทั่วไปเป็น
หลักปฏิบัติของภิกษุ สามเณร วัตร แปลว่า ทำเป็นประจำ เสขียวัตร ก็คือ สิ่งที่ปฏิบัติเป็นประจำ
ของภิกษุ สามเณร โดยเฉพาะเน้นไปที่เรื่องของมรรยาท พระเณร เวลาจะไปไหนก็ต้องมีเสขีย
วัตรติดไปด้วย เช่น เดินไปเข้าหมู่บ้าน เราก็จะไม่เอาผ้ามาพาดไหล่ แล้วก็เห็นรักแระ เวลาเข้าไป
ในบ้านก็จะไม่ไปนั่งขัดสมาธิต่อหน้าคน ไม่นั่งท้าวคาง เวลาฉันข้าวก็ไม่ให้ฉันเสียงดัง ถือว่าเป็น
เสขียวัตร ไม่ถึงกับผิดศีลโดยตรง แต่ผิดเสขียวัตร ไปพูดเสียงดัง ไปพูดในสิ่งที่ไม่เป็นธรรม ไม่
เป็นวินัย เช่น ไปพูดเรื่องหนึ่งเรื่องละคร ขณะที่ไปที่บ้าน แต่ถ้าไปพูดแนะนำเรื่องรักษาศีล นั้น
ถือเป็นเสขียวัตรของพระ ที่สำคัญที่สุดก็คือการพูดเราจะไม่พูดกระทบคนนั้นคนนี้ แต่เราควร
พูดธรรมะ การเดินบิณฑบาต ต้องสำรวจขังเง มองไปข้างหน้าที่ศอก นี่คือเสขียวัตรที่ละเอียด มี
อยู่ ๓๐ กว่าข้อ

เสขียวัตรของพระนี่เอง เป็นต้นแบบของมารยาทไทย ทางภาคอีสานเขา
เรียกว่า มารยาทผู้ดี ทางภาคกลางเรียกว่า มารยาทน้อย มารยาทงาม มันจะทำให้เรื่องมารยาทนี้ก็
ดูจากเสขียวัตร การปฏิบัติตัวว่า ผู้ใหญ่ควรพูดกับผู้น้อยอย่างไร การกราบ การไหว้ การ
แสดงออก เช่น กราบ ๓ ระดับ กราบ ๕ ระดับ แบบนี้ก็คือ การเอามาจากเสขียวัตรของพระ ของ
พระเขาเรียกว่า สามิจักรกรรม เวลาไปกราบ ไปเคารพพระผู้ใหญ่กว่า การทำวัตร แล้วพอสิ้นปีก็จะมี
การมาคุยกัน มาแนะนำกัน ว่าฉันบกพร่องไหม ช่วยบอกด้วย แล้วเรอบกพร่องไหม ช่วยเตือนฉัน
ด้วย ต่างคนต่างตักเตือนกัน โดยไม่โกรธ มันคือเสขียวัตรที่ต้องทำ การฉันข้าวเป็นเวลา เช่น
ตอนเช้าฉันถึงกี่โมง ความจริงทางวินัยก็คือ ฉันตั้งแต่เช้าสว่างแล้วไป จนถึงก่อนจะเที่ยง ทีนี้เมื่อ
มันเป็นเสขียวัตรของพระ พระก็ต้องกำหนดวันว่าฉัน ๗ โมงก็จะ ๗ โมงด้วยกัน ฉัน ๑๑ โมง ก็
๑๑ โมงด้วยกัน แบบนี้เรียกว่าเสขียวัตร แม้แต่การห่มผ้าก็เป็นเสขียวัตร ห่มผ้าเฉียงเวลาอยู่ในวัด
เวลาอยู่ข้างนอกก็จะคลุมไหล่ แต่ถ้าเรามาใช้ร่วมกับชีวิตประจำวันของชาวบ้าน พระเป็นชาววัด
หรือเรียกว่าบรรพชิต แต่พวกเราเรียกว่าคฤหัสถ์ หรือจะเรียกสมัยโบราณ ก็คือ ภิกษุ หรืออุบาสก
อุบาสิกา เวลาสอนลูกสอนหลาน เห็นไหมว่าพระเดินขังเง เดินไม่กระแทกเท้า ไม่กระที่บเท้า นี่ก็
เกิดจากเสขียวัตรเหมือนกัน เดินไม่ละวอกละแวก ต้องเดินคอยมองข้างหน้ามันมีหลักอยู่ในเสขีย

^๕สัมภาษณ์ พระรัชชัชย ถาวรธมโม, วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๕๗.

วัดรง่าย ๆ ถ้าพระไม่เจออุปาสิกาคือที่สุดเพราะว่า ถ้าเจอมันมีโอกาสนำให้ผิดศีลได้ มันจะทำให้จิตใจหม่นหมอง ถ้าผู้ชายมีเสขียวัตรก็จะไม่ล่วงเกินหญิง รักแบบทะนุถนอม ธรรมเนียมการไหว้ก็เกิดจากพระ ก็คือเวลาที่มีผู้ใหญ่มาในที่ประชุม ส่วนใหญ่จะลุกขึ้นยืน เพื่อต้อนรับ

๔.๒.๒ ทศนะของผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายคฤหัสถ์

๑. แม่ชีวัลลภา จันอยู่^๖

กล่าวว่า บุคลิกภาพของพระในความรู้สึกของแม่ชีเองนั้น ก็จะต้องเป็นพระที่อยู่ในแบบของพระพุทธเจ้า ไม่ว่าจะกิริยามารยาทในการห่มผ้าที่เห็นบางครั้งก็เห็นว่าไม่เรียบร้อย มองแล้วก็ไม่เหมาะกับสมณะสาธูปของท่าน เวลาท่านออกไปปรากฏกายที่ไหนเขาเรียกปกติว่าไปโปรดสัตว์ ถ้าเกิดว่าแต่งกายคือห่มเรียบร้อยจะดูดี เป็นที่น่าเคารพนับถือของคนทั่วไป อีกอย่างหนึ่งก็คือทางกาย เช่น การที่สืบทุหรีแล้วสูบตามที่สาธณะเช่นตามป้ายรถเมล์ ก็ไม่เหมาะสม ในการก้าวเดินก็เช่นกัน ถ้าท่านเดินเรียบร้อยถือยามโดยการสะพายไว้ที่ข้อศอกหรือถือไว้กับมือ จะดูงามกว่าสะพายไว้บนบ่า ในสายตาคุณต้นแบบจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ท่านทรงบวชมาถึงแม้ไม่นานแต่พระองค์ทรงมีกิริยาเรียบร้อย กิริยามารยาทของพระองค์น่าเคารพ นุ่งสบงเหมือนโจงกระเบนก็ไม่เหมาะ เช่นการกระโดดน้ำเล่น การพาสามเณรไปเที่ยวทะเล ซึ่งภาพที่มองเห็นไม่เหมาะ ไม่ควร บางครั้งไปสถานที่ท่องเที่ยว บางครั้งก็ถ่ายรูปก็อาจจะลืมว่าท่านเป็นพระอยู่ ไปถ่ายเล่นกับเด็ก ๆ โพร่สท่าทางต่าง ๆ ที่ไม่เหมาะสม ซึ่งรูปอาจจะออกไปแพร่หลายได้ เพราะสมัยนี้เทคโนโลยีทันสมัยมาก หรืออาจจะมีคนแอบถ่ายก็ได้ แล้วตอนนี้ศาสนาของเราก็อาจจะเสี่ยงต่อการเสียชื่อเสียง ถ้าเกิดว่าเป็นพระแล้วก็อยากจะให้เป็นต้นแบบที่ดีต่อชาวโลก ให้มีจิตสำนึกว่าเราเป็นพระอาจารย์ แล้วถ้าเราสอนเด็กว่าไม่ให้พวกเขาสูบบุหรี่ แต่ว่าพระอาจารย์ยังสูบบุหรี่แล้วเราจะไปสอนเด็กได้อย่างไร คือสอนเด็กเช่นไรแล้วเราไม่ทำก็อายตนเองในคำที่เราสอนไป ส่วนตัวเราเองนั้น จะไม่สะพายยาม แต่จะไว้ที่ข้อศอก มองแล้วงดงาม มองแล้วน่าเชื่อถือ มองแล้วเรียบร้อย กิริยาการเดินก็เช่นกัน จะไม่เดินเกะกะ การอบรมเด็กก็เช่นกัน เมื่อเราทำได้แล้วเราก็จะมาอบรมเด็กได้ อย่างเช่น การถอดรองเท้าหน้าห้องเรียน เมื่อเขาทำของต่ำได้จิตใจของเขาข่อมสูง

^๖สัมภาษณ์แม่ชีวัลลภา จันอยู่, วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

๒. ศาสตราจารย์พิเศษ จันงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต^๑

กล่าวว่า การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสขียวัตถ คือ ตามหลักของพระพุทธศาสนา พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เปิดให้คนทุกวรรณะเข้ามาหมดไม่ว่าจะเป็นวรรณะพราหมณ์ วรรณะกษัตริย์ วรรณะแพศ วรรณะสุทร ซึ่งกิริยามารยาท ภาษาที่ใช้แตกต่างกันไปหมด คราวนี้เมื่อมาอยู่ในสังฆมณฑลขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ก็ต้องพยายามสร้างทุกคนที่เข้ามาบวชให้มีบุคลิกภาพ กิริยามารยาทอะไรต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่อย่างนั้นเขาก็จะบอกว่า นี่พวกศูทรนี่ ! กิริยาเป็นเหมือนพวกชั้นต่ำอะไรทำนองนั้น คราวนี้เมื่อมาบวชในพระธรรมวินัยนี้ จึงจำเป็นต้องสอนเรื่องเสขียวัตถถึง ๗๕ ข้อ จาก ๒๒๗ ข้อ ก็ประมาณ ๑ ใน ๓ ของพระวินัยบัญญัติ เพราะฉะนั้นเรื่องเสขียวัตถเป็นเรื่องที่สำคัญ และทุกคนจะต้องศึกษา และไม่ใช่ศึกษาอย่างเดียว ต้องเอาไปประพฤติปฏิบัติด้วย เพราะหลักธรรมของพระพุทธเจ้า ธรรมย่อมีรักษาผู้ประพฤติธรรม ไม่ใช่รักษาผู้รู้ธรรม เราจะเห็นได้ว่า แม้แต่พวกมหาเปรียญสี่กษัตริย์ไปแล้ว บางทีก็กินเหล้ามาแล้วยังกว่าคนที่ไม่ได้บวชเรียนด้วยซ้ำไป พระพุทธเจ้าตรัสว่าธรรมย่อมีรักษาผู้ประพฤติธรรม ไม่ใช่รักษาผู้รู้ธรรม ถึงรู้เปรียญ ๘-๙ ประโยค แต่ถ้าไม่เอาธรรมไปรักษาประพฤติปฏิบัติก็ไม่ได้ประโยชน์อะไร คราวนี้คนที่มาบวชก็ดี ญาติโยมที่เคารพกราบไหว้ เขาไม่ได้กราบไหว้ในฐานะท่านเป็นลูกชาวไร่ชาวนา ลูกกรรมกร แต่เคารพในฐานะที่ท่านเป็นพระ มีศีลาจารวัตร แต่ถ้าเป็นพระที่เห็นแล้วไม่มีศีลาจารวัตรนั้น ไม่เกิดความเลื่อมใส

กระผมเดินไปตามถนนหนทาง ผมเห็นแล้วบางทีผมไม่ศรัทธาเลย ให้ไหว้ผมก็ไม่ไหว้ แม้แต่ผู้ที่ทำงานมหาจุฬาฯ ผมพักอยู่เรื่อย บางทีห่มคลุมขึ้นมา สะพายย่ามขึ้นมา แม้แต่พระที่เป็นเจ้าหน้าที่ก็ไม่ค่อยกล้าทัก ผมทักเลย เพราะว่าในหลักของพระธรรมวินัย เรามาจากข้างนอก เราต้องห่มคลุมมา แต่เมื่อมาเข้าสู่เขตวัด ต้องลดไหล่ทันทีเพื่อเคารพสถานที่ เข้าสู่สถานที่ต้องลดไหล่เลย ถ้ากางร่มก็ต้องลดร่ม คราวนี้ถ้าร้อน ก็หุบร่ม ลดเพียงแค่นี้แล้วเราก็กางต่อ เคารพสถานที่ เดี๋ยวนี้บางทีเราปล่อยปละละเลยมาก ก็เห็นว่าเป็นพวกเรียนปริยญาโท ปริยญาเอก ผมก็ถามอยู่วัดไหน เป็นมหาเปรียญหรือเปล่า คือผมถือว่าผมเป็นลูกมหาจุฬาฯ ถือว่าผมทำให้เป็นแบบฉบับมาตั้งแต่ต้น เพราะฉะนั้นก็ต้องให้พวกเราน้อง ๆ ทั้งหลายนี้ รักษาปฏิบัติตาม และเมื่อลาสิกขาแล้วผมไปตั้งสมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาฯ ตั้งกติกาเลยว่า การประชุมสมาคมไม่ว่าจะเป็นในวัดหรือนอกวัด ห้ามนำของมีนเมาเข้าไปดื่ม หรืออะไรทั้งสิ้น เขาบอกไม่ขัดหลักมนุษยธรรมหรือบอกว่า ผมไม่เกี่ยวเรื่องมนุษยธรรม แต่ว่าคุณจะต้องปฏิบัติตามกติกานี้ได้ไหม ถ้าคุณปฏิบัติไม่ได้ก็ไม่ต้องมาเป็นสมาชิกก็แก่นั่นเอง แต่ถ้าเป็นสมาชิกก็ต้องปฏิบัติตามกติกานี้ แล้วก็ตั้งมา ๓๐ กว่า

^๑ สัมภาษณ์ศาสตราจารย์พิเศษ จันงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต, วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖.

ปี เดียวนี้รุ่นน้อง ๆ ทั้งหลายเขาก็ยังปฏิบัติอยู่ สมาคมศิษย์เก่ามหาจุฬาฯ อธิการบดีองค์ ที่แล้ว ท่านเจ้าคุณพระราชรัตน โมลี (นคร เขมปาณี) บอกว่าเป็นสมาคมศิษย์วัดแห่งแรกในประเทศไทย ที่มีกติกาไม่ให้ดื่มของมึนเมาในการประชุมไม่ว่าจะในวัดหรือนอกวัดก็ตาม ถึงกับมอบรางวัล สายสร้อยทองคำและพระเลี่ยมทองให้แก่ผม ผมถือว่าท่านยกย่องคนที่ควรยกย่อง ตามหลัก นิคุณุณเห นิคุณุหารหิ ถ้าประพฤติไม่ดีก็ต้องข่มคนที่ควรข่ม เพื่อให้เป็นเอกภาพเดียวกัน

ดังนั้นเสขียวัดนี้ คือต้องการให้ทุกคนที่มาจากรวณะต่าง ๆ กิริยามารยาท มันแตกต่างกันไปหมด พุคจาแตกต่างกันไป เห็นแล้วบางทีมันไม่น่าเลื่อมใส คราวนี้ก็ต้องการทำ ให้คนเห็นแล้วเกิดการเลื่อมใส ก็จะต้องสอนเรื่องเสขียวัด ไม่ใช่เพียงแค่ให้รู้ ต้องเอามาปฏิบัติ ด้วย ในการพูด แม้แต่การครองผ้า ไม่ห่มรุงรัง เห็นแล้วไม่เกิดศรัทธาเลย คือเรามาอยู่ร่วมกัน เรา ต้องมีศีลที่เสมอกัน อย่างเสขียวัดเป็นการอบรมบ่มนิสัย เราจะเห็นอย่างตอนพระพุทธเจ้า สวาก ชุคหนึ่งที่มีพระอนานนท์ พระอนุรุทธ ที่มาบวชพร้อมกับอุบาลี ซึ่งเป็นช่างตัดผม ก็มาบวชเวลาจะ บวชเจ้าชายทั้ง ๕ บอกให้อุบาลีบวชก่อน ให้คนรับใช้บวชก่อน เพื่อว่าเมื่ออุบาลีบวชก่อน ๕ องค์ที่เป็นเจ้าบวชทีหลัง ก็ต้องไหว้ผู้บวชก่อน จะได้ลคทสิมมานะ เดียวถ้าทั้ง ๕ องค์บวชก่อน แล้วอุบาลีบวชทีหลัง อุบาลีก็ต้องไหว้ก่อน ก็มีความรู้สึกว่าคุณน้องเรา คนใช้ตน ก็ต้องการที่จะข่มสิมมานะของตน จะได้ลคมานะ เพราะฉะนั้นเรื่องเสขียวัด จึงเป็น ๑ ใน ๓ ของพระวินัย ของพระทั้ง ๒๒๗ ข้อ พระพุทธเจ้าทรงถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เพราะว่าอาบัตินี้เป็นของผู้บวช เท่านั้น แต่ถ้าเป็นเรื่องกิริยามารยาทต่าง ๆ ในสังคัม เราจะเข้าไปในสังคัมที่ไหน เราต้องรู้จัก ระเบียบของสังคัมที่นั่น ซึ่งหลักเสขียวัดสามารถนำไปปรับใช้ได้เป็นอย่างดี

๓. รศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร^๔

ร.ศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ได้บันทึกการให้สัมภาษณ์เรื่อง การพัฒนาบุคลิกภาพ ตามหลักเสขียวัด ตามประเด็นคำถาม ๕ ข้อ ดังนี้

คำถามข้อที่ ๑ หลักการพัฒนาบุคลิกภาพ ควรมีหลักอย่างไร ?

คำตอบข้อที่ ๑ คนสามัญหรือปุถุชนทั่วไปย่อมมีอกุศลมูลคือ มิโลภะ โทสะ และโมหะ อยู่ใน สันดานของตน มากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่กรรมที่ตนสร้างมา ดังนั้นเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของ ปุถุชนทุกคน เขาจะต้องนำหลักอกุศลมูล คือ อโลภะ หรือทานมัย อโทสะ หรือเมตตาธรรม และอโมหะ หรือวิฆามาประกอบการดำเนินชีวิต

^๔สัมภาษณ์ ร.ศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร, วันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

คำถามข้อที่ ๒ การพัฒนาบุคลิกภาพในการปรับใช้กับบุคคลทั่วไป มีประโยชน์อย่างไร ?

คำตอบข้อที่ ๒ มีประโยชน์ดังต่อไปนี้

๑. ทำให้เกิดมีกัลยาณมิตร คือ กัลยาณมิตรตา
๒. ทำให้เกิดความสุขในสังคม ซึ่งเรียกว่า สมาคมสุขตา
๓. ทำให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างไม่มีเวร เรียกว่า อเวรชีวิตตา
๔. ทำให้มีความสามัคคีกันในโลก เรียกว่า โลกสามัคคีภาวตา

คำถามข้อที่ ๓ สามารถนำหลักเสขยัตถ์ ไปพัฒนาบุคลิกภาพได้อย่างไร ?

คำตอบข้อที่ ๓ คำว่าเสขยัตถ์ หมายถึง ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกอบรมหรือหมายถึงหลักที่ควรศึกษา ท่าน ป.อ.ปยุตโต ได้กล่าวไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ พ.ศ.๒๕๓๕ ข้อ ๓๓๒ ว่า ฐานะ ๑๕ ข้อ เป็นข้อปฏิบัติของพระเสขะคือผู้เรียน ซึ่งมีดังต่อไปนี้

การปฏิบัติตนให้บริสุทธิ์ถึงจิตแท้ ให้หลุดพ้น เป็นการกระทำที่ไม่มีโลก โกรธ หลง เข้ามาผูกพันอยู่ในจิต การปฏิบัติตนให้อยู่ในศีล ให้ได้ละเอียดขึ้นไปตามระดับ โดยสังวรอยู่ใน ฐานะ ๑๕ ดังนี้

๑. สังวรศีล ประพฤติตนให้รู้และเข้าใจสิ่งดีชั่ว ในสาป บุญ คุณ โทษ ให้บริสุทธิ์ด้วยศีล ให้รู้ว่ามีศีลเป็นปกติอยู่ในตน รู้ทัน หลุดพ้นจากความโกรธ โลก หลงทั้งหลายทั้งปวง

๒. สාරวมอินทรีย์ ระวังตนให้รู้ตัวทั่วพร้อมทั้ง ๖ ทวารนอก ๖ ทวารใน ที่จะเกิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากการกระทำนั้น ๆ

๓. โภชนมัตตัญญุตารู้จักประมาณตน รู้ตนให้พร้อม พอเหมาะ พอควรที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่จะมีจะเกิดขึ้น ในอาหาร การกิน การใช้จ่าย

๔. ชาคริยานุโยคะ พิจารณาควบคุมรู้อยู่ในการกระทำที่พึงประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในการสังวรศีล สාරวมอินทรีย์ โภชนมัตตัญญุตาทัง ๓ ข้อให้ถูกต้อง

๕. ศรัทธา เชื่อมั่นในหลักธรรมคำสอน ปฏิบัติตน รู้ตน เชื่อมั่นในตนว่าปฏิบัติอยู่ในทางที่ถูกต้องดีงาม มีผลเกิดแล้ว เห็นผลแล้ว พากเพียรตั้งใจประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลยิ่งขึ้น

๖. หิริ มีความละอายแก่ใจตนเอง เมื่อรู้ว่าตนได้กระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นทางกาย วาจา ใจ ในทางใดทางหนึ่งก็ดี ที่ไม่ถูกไม่ควรแล้ว รู้สึกผิดละอายตนเอง และจะไม่ทำสิ่งที่ผิดนี้ให้เกิดขึ้นอีก

๗. โอตตปปะ เกรงกลัวต่อบาปกรรมที่ตนได้กระทำสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร ไม่ดีไม่งาม ที่เกิดขึ้นนั้น ๆ ระหว่าง ควบคุมตนไม่ให้เกิดอีก

๘. พาหุสัจจะ เห็นอยู่รู้อยู่เข้าใจอยู่ ในผลของการปฏิบัติที่ถูกตรงบริสุทธิ์แท้ พุคจริง ทำจริง มีความซื่อสัตย์ ตั้งใจทำจริง ใหย่ง ๆ ขึ้นอีก

๙. วิริยะ พากเพียร ประพฤติปฏิบัติ กระทำตนให้ดีให้ได้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

๑๐. สติ ควบคุมให้รู้ตัวทั่วพร้อม พิจารณารู้อยู่เป็นอยู่ในการกระทำทวารทั้ง ๖ ทวาร นอก ๖ ทวารใน

๑๑. ปัญญา รู้แจ้งชัดในทุกอย่างที่เกิด ที่มี ที่ถูก ที่ควร ได้ยิ่ง ๆ ขึ้น ปล่อยจิต วางจิต ทำจิตให้สงบเกิดญาณทั้ง ๔ ในตนแล้ว

๑๒. ปฐมฌาน เข้าสู่ความสงบระงับ จิตสงบ พันนิเวรณ ๕ ใจปลอดโปร่งคิดอยู่ในอารมณ์เดียว (วิตก) มีวิจาร์ อ่านอยู่ในอารมณ์นั้น จิตเบิกบานเป็นหนึ่ง เป็นอิสระ

๑๓. ทุติยฌาน ระงับวิตกวิจาร์ มีปีติสุข จิตคิดอ่านอะไร วางวิตก วิจาร์ จิตเบิกบาน เสวยปีติสุขอยู่

๑๔. ตติยฌาน ระงับปีติ หมดความรู้สึกปีติ มีสติสัมปชัญญะ ควบคุมตนเอง รู้ตนเอง ชัด ขณะจิตสงบ เสวยสุขอยู่

๑๕. จตุตถฌาน ระงับสุขเป็นอุเบกขา วางเฉย สุข จิตผ่องใส สงบ บริสุทธิ์ เป็นเอกัคคตาจิต จิตเป็นหนึ่ง ที่ประกอบด้วยมรรคมงคล ๘ ถูกต้อง

คำถามข้อที่ ๔ กระบวนการพัฒนาตามหลักเสขियัตถ์ ควรเป็นอย่างไร

คำตอบข้อที่ ๔ เสขบุคคลหรือบุคคลผู้ศึกษหลักเสขियัตถ์ ควรปฏิบัติตามหลักเสขियัตถ์ตามที่ได้ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และควรดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามหลักเสขियัตถ์ตามอุปนิสัยของตน ๆ

คำถามข้อที่ ๕ แนวทาในการพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักพระพุทธศาสนา ควรเป็นอย่างไร

คำตอบข้อที่ ๕ คนเราเกิดมาข่อมมีกิเลส คือ โลภะ, โทสะ และโมหะ ติดตัวมาทุกคน ดังนั้นในการพัฒนาบุคลิกภาพของตน ทุกคนจะต้องยึดหลักธรรมที่จะขจัดโลภะ, โทสะ และโมหะออกไปจากชีวิตของตนได้นั้นก็คือ

๑) ผู้มีโลภะ ซึ่งเป็นอกุศลมูล จะต้องใช้หลักธรรมคือ ทาน หรือการบริจาค มาใช้เพื่อขจัดโลภะให้หมดสิ้นไป

๒) ผู้มีโทสะ คือความโกรธ จะต้องใช้หลักธรรม คือ เมตตา หรือความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุขมาใช้ในชีวิตของตนเพื่อขจัดโทสะให้หมดไป

๓) ผู้มีโมหะ คือความหลง ความไม่รู้ หรือความเขลาจะต้องใช้หลักธรรม คือ วิชา คือ ความรู้แจ้ง ความรู้วิเศษมาจัดโมหะของตน ความรู้ดังกล่าวนี้ท่านเรียกว่า วิปัสสนาญาณ คือ ความพิจารณาเห็นนาม, รูปอยู่ในไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ฯลฯ

๔.ผศ.ดร. เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์^๕

กล่าวว่า เด็กควรจะได้รับกรอบบุคลิกภาพจากครอบครัวก่อน พื้นฐานพ่อแม่เป็นอย่างไร สิ่งแวดล้อมตรงนั้นเป็นอย่างไร ก็จะมีผลหมด ถ้ามาจากครอบครัวที่มีการศึกษา หรือในสิ่งแวดล้อมที่ดี บุคลิกภาพของเด็กก็จะหล่อหลอมมาจากคำสอนหรือคำแนะนำของพ่อแม่ได้ดีได้ถูกต้อง แต่ถ้ามาจากครอบครัวที่หาเข้ากินคำ พ่อก็มีปัญหา แม่ก็มีปัญหา เด็กบางทีก็อาจจะไม่มีโอกาสได้รับการเรียนรู้อย่างไร ตามมีตามเกิด มีหน้าที่ยังได้รับแบบอย่างที่ไม่ดีจากสื่อต่าง ๆ ที่เข้ามาหาเขา เปลี่ยนแบบไป ลองผิดลองถูกกับการคบเพื่อน ประกอบกับเมื่อเขาโตเป็นวัยรุ่น จิตวิทยาวัยรุ่น อยากมีเพื่อน อยากเป็นฮีโร่ โดยที่ไม่มีการแนะนำ เขาก็จะไปอีกแบบหนึ่ง และอาจกลายเป็นปัญหาของสังคม เช่น ไปติ๊กน็อก ไปจุดน้องไปทำร้ายน้องตัวเล็ก ๆ โดยที่ไม่รู้สึกเลยว่าเด็กเล็กเป็นเด็กที่อ่อนแอ จริง ๆ แล้วเป็นเรื่องที่ว่าเขาขาดการอบรมเลี้ยงดูที่ดี แบบอย่างไม่ถูกต้อง พ่อแม่ไม่มีเวลาสอน ความรู้พ่อแม่ก็ไม่ดี สิ่งแวดล้อมก็ไม่ดี อยู่ในสลัม ช้างบ้านก็กินเหล้าเมายา ครอบครัวมีผลต่อการเลี้ยงดู มีผลต่อบุคลิกภาพเมื่อเขาโตมา ซึ่งเราก็สังเกตได้ว่า คนที่มีปัญหาสังคมผิดไปจากเกณฑ์ปกติ ลองไปเช็คประวัติดูก็จะเจอ หรือดูจากตาที่ได้ การแกว่งแขนแกว่งมือ ขยับตัว ทางจิตเวชก็จะแปลออกมาได้ พอค้น ไปลึก ๆ ก็พบว่ามีปัญหาตั้งแต่เด็ก ปัญหาตั้งแต่เด็กก็จะกลายเป็นปมบุคลิกภาพเมื่อโตขึ้น เหมือนทฤษฎีของฟรอยด์

เด็กที่มานี้ก็ไม่ได้เก่ง สมมุติว่าเรารับเด็กมาสักร้อยคน เราไม่สามารถจะคุมเด็กร้อยคนให้อยู่ในระบอบของเราได้เพราะว่าผู้ที่ไม่ยอมทำตามระบอบก็คือคนที่มาจากครอบครัวที่กล่ามาแล้วข้างต้น ถ้ามาจากครอบครัวที่เรียบร้อย เราก็ดู ถ้าดูเหมือนง่ายสอนง่ายเข้าใจง่าย เป็นเรื่องธรรมชาติ เพราะพื้นฐานเขามาดีแล้ว ทีนี้เราก็อยากให้อีกกลุ่มหนึ่งพัฒนาด้วยก็ต้องเอาใจใส่เพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ อาจจะเรียกมาคุย สร้างความสนิทสนม ไม่ให้เขากลัวเรา แต่ให้เขายอมรับเรา ว่าเราเป็นที่พึ่งเป็นที่ศรัทธา มีอะไรเราก็ค่อยแนะนำกันไป ก็จะเป็นบุญของเด็กที่ได้พระมาช่วยมาดูแล เพราะว่าถ้าเขาออกแล้ว จบไปแล้ว เขานึกถึงพระอาจารย์ตลอดเวลาเหมือนเป็นที่พึ่งทางใจ ทดแทนสิ่งที่เขาขาด ทีนี้เราก็ต้องอดทนกับเด็กพวกนี้ หรืออาจจะหาเวลาเรียกมาที่โต๊ะ มาช่วยจัดกระดาษชี มาช่วยทำอะไรต่าง ๆ แล้วหาโอกาสคุยไปซักถามไป ใ้รางวัลบ้าง รางวัลนี้คือขนม คำชม

^๕สัมภาษณ์ ผศ.ดร.เสริมศิริ อัครพุฒิพันธ์, วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗.

การพัฒนาที่เป็นประโยชน์ทั้งนั้น ทั้งตัวเองและสังคม สังคมในที่นี้ก็เริ่มตั้งแต่ครอบครัว และกว้างไปเรื่อย ๆ อย่างตัวเอง ถ้าพัฒนาดีแล้ว เป็นบุคลิกภาพที่เป็นที่ยอมรับของคน เขาก็สบายใจ เมื่อไปไหนก็เป็นที่ยอมรับ ตัวเขาเองเมื่อได้รับการยอมรับก็เป็นที่น่าภาคภูมิใจ เป็นแรงที่อยากจะทำความดี แต่ถ้ามาจากครอบครัวที่มีปัญหาที่กล่าวไว้ตอนแรก แม้ตัวเขาจะพัฒนาอย่างไร ช่วงที่เขาขังพิงพาครอบครัวอยู่ เขาก็ยังอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ครอบครัวลดทอนความอยาก พัฒนาหรือจะเป็นตัวที่ทำให้มีปัญหาในด้านพัฒนาการ ตรงนี้ก็เป็นสิ่งที่เราช่วยไม่ได้ แต่เราก็ต้องให้กำลังใจเด็ก

พฤติกรรมของเด็ก เมื่อเดินเข้ามาคนไหนที่อยู่ใต้วงพระพุทธรูปศาสนา เราจะเห็นแววเลยเมื่อเดินเข้ามา แต่ถ้าเด็กคนไหนที่เก ๆ เราก็จะเห็นแววของเขา เช่น ทางกาย วาจา ใจ การแต่งกายก็บ่งบอกว่าเด็กคนนี้เป็นอย่างไร แววตา สีหน้า ท่าทาง เราจึงต้องใช้วิธีสังเกต เพราะบางทีสอบถามเขาก็จะไม่บอกเรา การเข้าไปหาเข้าไปไม่ใช่เข้าไปถามเขาว่ามีอะไรเขาคงจะไม่บอก เราต้องแสดงอาการเป็นห่วง ต้องมีจิตวิทยาการแนะแนว หลักสูตรจิตวิทยาการให้การปรึกษา

เราเป็นนักจิตวิทยาแผนกจิตเวช เราเข้าใจความแตกต่าง เราไม่ได้คาดหวังว่า พระจะต้องอยู่ในศีลในวินัย หรือว่าเรียบร้อยออกมา แต่เรายอมรับว่าในพระวินัยปิฎกก็เหมือนที่ ท่านว่าสามารถที่จะหล่อหลอมพระให้มีจริยวัตรให้อยู่ในระเบียบเดียวกัน เพื่อไม่ให้มีปัญหา ส่วนจะมีอะไรนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่ใช่เรื่องของส่วนรวม ตัวแปรมันต่างกัน พระที่มาบวชหรือเป็น ขี้ยามบวช หรือที่เณรบวชตั้งแต่เล็กแล้วเป็นนมหามันต่างกัน แต่คนทั่วไปก็มองไม่ออก เราไม่มองไปถึงสถาบัน เราจะมองว่าเป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล แม้คนมีความรู้อื่น ๆ แต่ไม่มีความรู้ พระพุทธศาสนา แต่พอวิเคราะห์ไปแล้วก็ความมีทิว การเลี้ยงดูเล็ก ๆ ก็มีมีส่วนส่งเสริมทำให้เขา มองคนอื่น เป็นตัวที่ทำให้เราควบคุมไม่ได้ มันเปลี่ยนแปลงผันแปรไปตลอดเวลา

สรุปความจากทัศนะของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ โดยผู้วิจัยตั้งประเด็นบทสัมภาษณ์ไว้แล้วก็คือว่า บุคลิกภาพเป็นมรรยาที่ฝังงมในสังคมไทย ซึ่งควร จะมีการฝึกสอนแต่เด็ก ๆ เสด็จวัตรเป็นหลักคำสอนทางพระวินัยที่สามารถนำมาปรับใช้กับ คฤหัสถ์ได้ โดยเฉพาะการแสดงกิริยาเช่นการนุ่งห่ม หรืออริยาบถต่าง ๆ เช่นการยืน เดิน นั่ง นอน และการแสดงตนให้ปรากฏในที่สาธารณะเป็นต้น แม้การแสดงออกทางวาจาก็เช่นเดียวกัน ทุกคนให้เห็นถึงกาลเทศะของแต่ละสังคมหรือชุมชน ผู้ปฏิบัติตามหลักเสด็จวัตรก็เท่ากับได้ปฏิบัติ ตามหลักกรรมหมวดสัปปริสธรรม คือธรรมของสัตบุรุษหรือคนดี ได้แก่รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ ประมาณ รู้กาล รู้ประชุมชน รู้บุคคล

๔.๓ ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

ในหนังสือ “มรรยาทงาม” ของผกาวิ อุตตโมทย์ ซึ่งรวบรวมจากบทความในนิตยสาร “วิทยาสาร” มารวมพิมพ์ เป็นตัวอย่างอันดีที่มรรยาทไทยมีความสอดคล้องกับเสขียวัตร เพียงแต่ปรับเสริมขยายความออกมาเป็นเรื่อง ๆ โดยสมมติชื่อตัวละครออกมาแสดงนำ เพื่อให้เข้าใจง่าย โดยปรารภว่า

ผู้ตั้งบทบัญญัติแห่งมรรยาทงามคือใคร เราไม่รู้ได้แน่ชัด เรารู้ว่าเมื่อเราพอจะรู้ความพ่อแม่ก็สอนให้ไหว้เมื่อคนให้ของ ให้กราบผู้ใหญ่เมื่อพบปะกัน ฝรั่งสอนลูกให้จับมือหรือเช็กแฮนด์ เมื่อพบคนอื่น และโบกมือลาเมื่อจากกัน แยกใช้วิชาลาม ญี่ปุ่นโค้งอย่างต่ำ แม้กระทั่งเอสกิโมก็ทักกันด้วยการยื่นหน้าเข้าไปเอาจมูกกูดกันและกัน ไม่ว่าจะแสดงออกด้วยวิธีใด สิ่งเหล่านี้เรียกว่ามรรยาททั้งสิ้น ถ้าเราถูกสั่งสอนให้ไหว้กราบผู้ใหญ่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วเรากลับไปยืนค้ำ ก็ได้ชื่อว่า กระด้างกระเดื่องไม่อ่อนน้อมกลายเป็นคนมรรยาททรามไป

มรรยาทที่เราแสดงออก ทำให้ผู้พบปะเข้าใจว่า เราเป็นคนประเภทใด คำพังเพยที่ว่า “สำเนียงส่อภาษา กริยาส่อสกุล” จึงเป็นความจริง^{๑๐}

ในหนังสือนี้ เมื่อตรวจดูจากสารบัญสามารถจัดหมวดหมู่ได้ว่าเป็นเรื่องการแต่งกาย อิริยาบถต่าง ๆ การสนทนา การรับประทานอาหาร และการแสดงออกในที่สาธารณะ รวมทั้งสิ้น ๕๘ เรื่อง ซึ่งจะขอยกตัวอย่างมาแสดง ดังนี้

๑. อิริยาบถต่าง ๆ ที่ถูกต้อง

มรรยาทงาม สมกุลบุตรกุลธิดาไทย ไม่ได้หมายความว่าแสดงอิริยาบถได้ถูกต้องเท่านั้น แต่รวมความกว้างไปถึงการตกแต่งร่างกาย เช่น เสื้อผ้า หน้าตา ทรงผม และความเป็นระเบียบสมส่วนของอาการทุกชิ้น ไม่ให้มากเกินไปหรือน้อยไป แต่ให้อยู่ในเกณฑ์พอดี

อิริยาบถที่สำคัญต่าง ๆ ที่มีตรจะติดตามอ่านได้ในต่อไปนี้จะรวมถึงการยืนและเดิน การนั่ง การคลาน การแสดงความเคารพ การเข้าพบผู้ใหญ่ การส่งและรับของ ตลอดจนการเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ที่เรียบร้อยงดงามและถูกต้อง เพื่อจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างดี และเป็นตัวอย่างแก่ผู้ที่ยังไม่รู้คนอื่น ๆ ได้ช่วยต่อไป

^{๑๐}ผกาวิ อุตตโมทย์, มรรยาทงาม, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๑-๓.

ชายต้องมีอิริยาบถไม่ฝืน แต่ตัวตรงองอาจเสมอ แม้ในยามเดินหรือนั่งและยืน เมื่อถึงเวลาอันสมควรต้องนอนบ้น้อมก็ทำได้ ทำกรรมคาถาที่ทุกคนเห็นว่าเป็นท่าที่สบายที่สุด ยังหมายความว่า ต้องสุภาพด้วย ไม่หัวร่อต่อกระซิกเป็นเด็ก ๆ อยู่เรื่อย ไม่หลุกหลิกหันหน้าหันหลัง หรือเหลียวซ้ายแลขวา ซึ่งเป็นกิริยาที่ไม่ดี ใครเห็นก็จะต้องติ ส่วนความกระดากอายนั้น ถ้ามีอยู่ในนิสัยใครนับว่าเป็นของดีอยู่บ้าง แต่ต้องไม่แสดงความอายออกมาเมื่ออยู่ในอิริยาบถกรรมคาถา ความอายหมายความว่า กว้าง ๆ ว่า อายในการแต่งตัวไม่สุภาพเรียบร้อยต่อหน้าธารกำนัล และอายในการประพฤติผิด

อย่าเข้าใจว่า ใครที่มีมรรยาทงาม จะต้องเป็นคนเชิงช้า สงบเสถียร ไม่พูดคุยกุญแจเปล่า ! ไม่จำเป็นสักนิด ผู้ที่มีมรรยาทงาม หมายความว่าถึงผู้ไม่หลุกหลิกหลุกหลอนต่างหาก

สุจิตราเป็นนักเรียนคนหนึ่ง ที่คณะครูอาจารย์ต่างพากันชมเชยในมรรยาทงามของเธอ แม้แต่เวลาขึ้นก็น่าดู

ทำไมหรือ ? การยืนของสุจิตราอยู่ในลักษณะสุภาพ มองดูคล้ายกับว่ายืนอย่างสบาย แต่ขาชิด ตัวตรง แขนทอกลงตามสบาย บางทีก็ยื่นเอียงตัวนิดหน่อยพองาม แต่ทว่าสง่า เธอไม่เคยหันหน้าหันหลังหรือแกว่งแขนไปมา เมื่อเวลาจะพูดอะไรก็ไม่ไปจับใจคิดใบหน้าของผู้ที่เธอจะพูดด้วยจนเกินไป ไม่เคยใช้นิ้วมือออกท่าทางประกอบคำพูด ไม่เคยหัวร่อเสียงดังลั่น และไม่เคยเคี้ยวหมากฝรั่งหยับ ๆ ไม่ว่าในโรงเรียนหรือที่อื่นใด

เมื่อเวลาสุจิตรามายืนต่อหน้าครู หรือผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสกว่าเธอ เธอยืนตรงขาชิด ปลายเท้าห่างกันเล็กน้อย มือทั้งสองแนบข้างหรือไม่ก็น้อมตัว ส่วนบนตั้งแต่เอวขึ้นไปเล็กน้อย มือประสานกันในท่าสุภาพไว้ข้างหน้า

ลองประสานมือดูสิว่ามีตรจะทำได้หรือไม่ ?

กว่ามือซ้อนกัน จะใช้มือไหนทับมือไหนก็ได้ตามแต่นัด หรืออีกแบบหนึ่ง จะใช้วิธีหงายมือทั้งสองแล้วสอดนิ้วมือเข้าร่องนิ้วมือของอีกมือหนึ่ง คล้ายกับ “सान” นิ้วมือทั้งสองเข้าด้วยกัน

ถ้ามิตรได้ฝึกหัดยืนแบบสุภาพต่อหน้าผู้ใหญ่จนทำได้ดีแล้ว จะเห็นว่ามิประโยชน์มาก อิริยาบถหนึ่ง เพราะใช้ได้ตลอด จนกระทั่งถึงการยืนเฉพาะหน้าที่ประทับ และควรค้อมตัวลงต่ำมากเข้า ถ้าท่านผู้นั้นมีอาวุโสมาก ผู้มีอาวุโสหน่อยหน่อย มิตรก็โค้งตัวลงพอสมควร ไม่ต้องให้ต่ำจนเกินไปก็แลดูงามสมควรดีแล้ว

สำหรับชาย มือประสานกันก็ใช้ได้ดี หรือจะยื่นทำตัวตรง มือทั้งสองขนานกับลำตัว และรวมปลายนิ้วมือชิดชายเสือนอก หรือจรดส่วนหนึ่งของกางเกงที่สวมอยู่ เท้าทั้งสองชิด ปลายเท้าเปิดเล็กน้อย

ใคร ๆ พวกกันสนใจวิบูลย์ ที่รับหน้าที่เดินนำเสด็จของค้ออุปการะของโรงเรียน และตามเสด็จด้วย วิบูลย์ไม่ได้เป็นหัวหน้าชั้นก็จริง แต่อาจารย์ใหญ่เลือกเขา เพราะเป็นนักเรียนเก่าแก่ที่สุดของโรงเรียน และเป็นผู้ที่ใคร ๆ ไว้วางใจเรื่องความเรียบร้อย และการมีมรรยาทน่าชม

“เธอจะต้องฝึกหัดไว้บ้าง” อาจารย์ใหญ่บอกกับวิบูลย์เช่นนี้ “และต่อไปจะได้เกิดผลดีสำหรับตัวเธอเอง วันนี้เธอเดินนำและตามาเสด็จพระบรมวงศานุวงศ์ แต่วันหน้าเธออาจต้องเดินนำและตามเสด็จองค์พระมหากษัตริย์ หรือพระมเหสี เธอจะได้ทำได้งามถูกต้อง ไม่เสียที่ที่ ได้รับการฝึกหัดมาจากโรงเรียนของเรา”

“เธอจะต้องเดินนำเสด็จฯ ในหน้าที่มัจจุเทศก์ เพื่อจะได้ทอดพระเนตรอาคารใหม่ ๆ ของโรงเรียน และภาพยนตร์ที่ระจัดฉายถวายในห้องโถงใหญ่ของโรงเรียน” อาจารย์กล่าวต่อไป

ชั้นแรก อาจารย์ให้วิบูลย์ลองเดินหน้า ระยะห่างพอสมควร เพื่อจะได้ฟังคำรับสั่งพอได้ยิน เดินด้านซ้ายของพระองค์ท่าน

“ถ้าเป็นการเสด็จพระราชดำเนินและมีลาดพระบาท (พรม) ฟู เธอจะต้องไม่เหยียบลาดพระบาทเลยเป็นอันขาด ต้องเดินอยู่แต่ข้างนอกเท่านั้น”

ต่อมา วิบูลย์เรียนรู้จักการเดินเอียงตัวน้อย ๆ มาทางองค์ประธานของโรงเรียน เพื่อจะได้สังเกตเห็นทันที หากพระองค์ท่านต้องพระประสงค์จะประทับยืนก็จะได้หยุดทันท่วงที

“ก้มนิดหน่อย ค้อมส่วนบนลงเล็กน้อย” อาจารย์สั่ง “มือทั้งสองประสานกัน อย่างนั้น ยกมือขึ้นเหนือแนวเข็มขัดเล็กน้อยยังประสานกันอยู่”

เอาละ.....เมื่อพระองค์ท่านเสด็จถึงที่ประทับ ที่ทางโรงเรียนจัดไว้ด้วยเชิญให้ประทับ เธอจะเดินผ่านไป แล้วจึงหันมาถวายคำนับทางที่ประทับ เท่ากับเธอกราบทูลว่า ถึงที่ประทับแล้ว เมื่อเธอจะถอยออกไป ถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง และก่อนที่เธอจะไปนั่งที่ของเธอ ต้องถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง”

๒. มรรยาทการแต่งกาย

การที่มีคำกล่าวว่า “ไถ่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง” นั้น ไม่ได้หมายความว่า จะต้องแต่งด้วยเสื้อผ้าอาภรณ์ที่มีราคาล้นเหลือ ทำมาจากร้านแพง ๆ หรือสวมรองเท้าแบบใหม่เอี่ยม จึงจะเรียกว่างาม แท้จริงการแต่งกายให้เหมาะสมตามกาลเทศะต่างหาก จะทำให้ทุกคนยกย่อง และเรียกเราว่า แต่งตัวงาม เหมาะทุกโอกาส

ความสะดวกเป็นข้อแรกในเรื่องแต่งกาย ตั้งแต่เส้นผมถึงเล็บมือเล็บเท้า ต้องได้รับความเอาใจใส่โดยสม่ำเสมอ เลือกแบบเสื้อผ้าให้เหมาะตัว ตัดเย็บให้ได้รูปอย่างรุ่มร่ามและไม่นิยมแบบที่นำอยู่ได้สมัยเดียว พอหมดสมัยก็ต้องแขวนทิ้งไว้ในตู้ ควรเลือกเสื้อผ้าที่แบบเรียบ ๆ อยู่ในความนิยมได้นาน ถ้าประดิษฐ์ปกคอได้ กลัดอาภรณ์เก๋ ๆ แกะไขตรงนั้นตรงนี้เสียบ้าง ก็กลายเป็นเสื้อผ้าที่แลดูแปลกตาไปได้ จึงจะเรียกว่าเข้าใจแต่งตัวให้แลดูงามทุกสมัย

หญิงที่คิดต้องรู้จักซ่อมแซมสิ่งของ ๆ คน ซึ่งนับรวมอยู่ในจำพวกเสื้อผ้าด้วย ใครเล่าจะสวยได้ ถ้าเสื้อที่สวมกระดุมหลุด? ตะเข็บปริ? ขาดแล้วยังไม่ได้ชุน? เอาเข็มกลัดติดไว้ก่อนก็ใช้ได้? เราก็เคยเห็นกันอยู่เสมอ และบางทีเคยทำเอง ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่เต็มอกว่า มันเป็นนิสัยของคน “สะเพร่า” เอาแต่เร็วเข้าว่า

ไม่ใช่แต่เพียงเสื้อผ้าภายนอกเท่านั้นแต่มิตรต้องดูแลเสื้อผ้าชั้นในให้งามสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ เสื้อชั้นในที่สวมกับเสื้อเนื้อผ้าบาง ควรจะให้มิดชิดรับกันกับเสื้อชั้นนอก เช่น ถ้าเสื้อนอกสีขาว ก็ไม่ควรสวมเสื้อชั้นในสีดำหรือสีชมพู เพราะแลดูตัดกันอย่างน่าเกลียด ไม่สุภาพ ถ้าเสื้อนอกเนื้อผ้าบางมาก เสื้อในควรเป็นชนิดตัวยาว หรือมีฉะนั้นก็สวมเสื้อชั้นในติดกับกระโปรงในที่เรียกว่า “เปตติโก๊ต”(Petticoat) ทับเสียอีกชั้นหนึ่ง ควรมิกระจกยาวตลอดตัวคอยดูแลตรวจตราเสมอ ก่อนออกข้างนอก มิให้กระโปรงตัวในยาวกว่ากระโปรงตัวนอก นี่เป็นสิ่งที่เราก็เห็นกันจนแทบชินตา เด็กสาวสวยแต่งตัวทันสมัยคนหนึ่ง เดินข้ามถนนไปอย่างภาคภูมิใจ เธอสวมกระโปรงติดกันทั้งชั้น สีชมพูสดกลีบดอกกุหลาบ ทุกคนพากันมองเธอ...แต่...พีโซ! เธอนั้นหารู้ไม่ว่าชายกระโปรงชั้นในในลอนติคลูกไม้สีดำ ได้แลบแพลมลงมาตั้งเกือบถึง

อย่าเอาอย่าง การแต่ตัวจากดาราทาพยนตร์ หรือนางแบบ ตามหนังสือแฟชั่นแบบเสื้อ และอย่าเอาอย่างไปเสียมคจากเพื่อนที่เขาสวมแบบนั้นแล้วสวย เพราะถ้าเราไปตัดมาสวมเอง อาจพบว่า ใส่ไม่สวยเลยและไม่เหมือนเขาใส่ ต้องพิจารณารูปทรงของเราว่าเป็นอย่างไร ถ้าไม่คล้ายคลึงกับเขาก็อย่าลองสวมเสื้อแบบเขา เช่นนางแบบเป็นคนผอม ระวัง คอยาว สีเสื้อปักตั้งแบบคอจีนได้งาม แต่เราเป็นคนอ้วน เตี้ย หน้ากลม และคอสั้น ถ้าใส่แบบของเขาเข้า ก็เลยดู

เหมือนกับไม่มีคอ มีแต่ลูกกาง เพราะเสื้อแบบนี้ยังทำให้คอสั้น หรือถ้าเพื่อนเขาห่วงกระโปรง แคบได้สวย กระฉับกระเฉงดี ก็ไม่ต้องเอาอย่างเขา ถ้ามิตรเป็นคนท้วมและตะโพกใหญ่ เพราะห่วง กระโปรงแคบ ๆ คับ ๆ ยิ่งจะทำให้แลดูตะโพกใหญ่ ท้องพลุ้ย ไม่เจริญตาเลย

รู้จักเลือกสีของเสื้อผ้าให้เหมาะกับผิว หลุยไทยโดยมากผิวคล้ำ ไม่ควรเลือกผ้าสี ฤๅจืดจางตา เว้นไว้แต่คนผิวขาว ซึ่งโชคดีใส่ได้ทุกสี คนสูงใหญ่ไม่ควรสวมเสื้อผ้าสีสด ๆ หรือที่เป็นริ้วยาวใหญ่ คนอ้วนเตี้ยควรคืดสีอ่อนมาก ๆ และผ้าริ้วตามขวาง คนผอมบางไม่ควรใส่ เสื้อที่เข้ารูปทรง แต่ควรเลือกชนิดที่บานและติกระบายได้ตามความพอใจ ให้รูปร่างแลดูอ้วน ท้วนขึ้น ส่วนคนอ้วนอยู่แล้ว ต้องเลือกแบบเรียบๆ คอธรรมดา ไม่มีลูกไม้ โบว์ หรือระบายคิด รุ่มร่ามเลย

ผ้าในตลาดเมืองไทย ก้างเต็มไปด้วยผ้าที่มีทุกเนื้อ ทุกดอก และทุกสี อย่าหลงเชื่อ คนขายตลอดเวลา แน่ละ เขาจะต้องบอกว่า “ผิวอย่างคุณใส่สีนี้สวยแน่ ชื่อชิ้นนี้ดีกว่า สวยกว่า โนนอีก ฯลฯ” เขาอยากขายสินค้าของเขา เขาก็โฆษณาชวนเชื่อ แต่ถ้าเราเชื่อแต่ปากเขา ไม่เชื่อ ตัวเรา เราก็มักซื้อของผิดพลาดประสงค์เรื่อยไป และเบื่อง่ายกว่าที่เราเลือกซื้อเอง

ประเทศไทยมีอากาศร้อน ผ้าชนิดปนขนสัตว์จึงไม่ควรซื้อมาใช้ เพราะจะใส่ไม่สบาย คันและร้อน เสื้อกลางวันควรเป็นผ้าทนน้าหนสบู่ เพราะต้องซักทุกวัน ชนิดดอกดวงโลด โผน เบื่อ ง่าย และสะดวกตาเกินไป ทำให้จำได้ง่าย ชนิดที่เป็นแพรมันวาว ๆ ควรใช้แต่ตอนเย็นและ กลางคืน ชิฟองควรเก็บไว้ใช้งานบ่ายและค่ำ กลางวันร้อนอบอ้าว ควรเลือกผ้าฝ้ายเนื้อเย็น ๆ สบาย ๆ เท่านั้นค่ะ

อย่าประเดสวมิใส่เครื่องอาภรณ์มากเกินไป จะกลายเป็นคน “เห่อ” ไม่แลดูงาม ถ้าจะ สวมสร้อยทอง ก็ไม่ควรสวมแหวนไข่มุก ถ้ากัลดเข็มกัลดไข่มุก ก็ไม่ต้องสวมสายสร้อยด้วย อาภรณ์สัก ๒ ชิ้นก็พอถม อย่าสวมใส่มากกว่านี้ เพราะบอกรสนิยมต่ำ ไม่ใช่ของดี

เวลาไปงานศพ ซึ่งเป็นงานโศกเศร้า ควรงดเว้นแบบเสื้อที่โลดโผนเกินไป ดอกลูกไม้ ปักลูกปัก ปักดอก ผ้าบาง ๆ

๓. แต่งกายตามกาลเทศะ

การพยายามทำตัวให้แลดูสะอาดเรียบร้อยอยู่เสมอ เป็นสิ่งทำให้เกิดความเลื่อมใส นับ ถือ ไม่ว่าท่านจะอยู่ในบ้านหรือออกไปข้างนอก ถ้าผมเผ้าหน้าตาไม่อยู่ในลักษณะของคนทีเพ่ง ตื่นนอนใหม่ ๆ และเสื้อผ้าไม่ยับยู่ยี่ แต่มีระเบียบอยู่เสมอ ความนับถือในตัวของท่านเอง จะแจ่ม

ชัดออกมาตรงนี้เอง ก่อนที่ท่านจะให้คนอื่นรู้สึกนับถือในตัวของท่าน ท่านต้องนับถือตัวเองเสียก่อนจึงจะใช้ได้

ไม่ว่าท่านจะแต่งกายในชุดนอนหรืออยู่กับบ้าน ความรู้สึกที่ว่า รูปร่างของท่านไม่เป็นที่พิเศษในสายตาคนอื่นนั้นทำให้เกิดความสุข การพยายามทำตัวให้เรียบร้อยอยู่เสมอ ไม่ใช่ของที่ต้องซื้อหา แต่ท่านต้องพยายามด้วยตนเองจึงจะสำเร็จ ลองนึกถึงแม่บ้านที่มุงโสร่งหรือซิ่นเก่า ๆ หรือพ่อบ้านที่มีผ้าขาวม้าเป็น “ชุดอยู่กับบ้าน” ว่าจะนำคุณเพียงไหน ทักกับคนที่ไม่ยอมแตะสิ่งเหล่านี้เลย เพราะกางเกงแพรก็ดีหรือโสร่งก็ดี ไม่เชิดชูบุคลิกของคนขึ้นมาได้เลย ไม่มีผู้ใดที่แลดูสวยเมื่อสวมสิ่งใดสิ่งหนึ่งดังกล่าว

สมมติว่ามีเพื่อนเชิญเราไปรับประทานอาหาร น้ำชา หรือข้าวกลางวัน ข้าวเย็น ฟังดนตรี ดูละคร หรือภาพยนตร์ สิ่งแรกที่ท่านจะต้องคิดถึงก็คือ ผู้ที่เชิญท่าน เพื่อเป็นการแสดงความนับถือคน ๆ นั้น ลองคิดดูสิว่า เขาเป็นคนจำพวกไหน ถ้าเขาเป็นคนเบีน้อยหย่อน้อยสักหน่อย และจะแต่งกายอย่างธรรมดาที่สุด ท่านก็ไม่ควรเลือกเอาเสื้อชุดดีเยี่ยม หรือประดับประดาด้วยเพชรพลอย ให้เลยเกินหน้าของเขาไป เสื้อตัวไหนก็ได้ที่ไม่สะดุดตาเกินไป หรือชุดที่สวมแล้วสบายที่สุด จะเหมาะสมกว่า อย่าได้พยายามทำตัวเป็น “ดารา” ในงานที่มีผู้เชิญเลย ยกให้ผู้เชิญเป็นคนแต่งกายได้ดีเลิศจะนำดีกว่า ทั้งนี้ไม่หมายถึงงานราตรีสโมสรหรือการไปเที่ยวกันเอง ซึ่งท่านจะแต่งให้เลิศลอยสักเพียงใดก็ได้ โดยที่ไม่ทำให้ผู้อื่นรู้สึกด้วยประการทั้งมวล

ตรงข้าม ถ้าเพื่อนหรือผู้ที่เชิญท่านไปในงานเลี้ยงอาหารค่ำ เป็นผู้มีเกียรติ และมีฐานะดี เรื่องเครื่องแต่งกายของเขานั้นไม่ต้องกล่าวถึง วางดงามพิสดารอยู่เสมอเพียงใด ท่านก็ต้องให้เกียรติแก่เขาโดยไม่ทำตัวซอมซ่อไปในงานนั้น ผู้ที่เชิญท่านจะไม่รู้สึกอึดอัดแม้แต่นิดเดียว ถ้าท่านแต่งกายสวยเป็นพิเศษในงานคืนนั้น เพราะเขาเอง (และใคร) ก็รู้ว่าเขามีเงินที่จะซื้อของอย่างนั้นที่ท่านสวมอยู่เหมือนกัน จึงไม่เป็นการเสียน้ำใจของทั้งสองฝ่าย

ถ้าท่านไม่ทราบว่าเป็นคนใดของท่าน มีฐานะดีหรือไม่ การแต่งกายอาจทำให้เขาลำบากอยู่บ้าง ก็อาจโทรศัพท์หรือเปรยขึ้นว่า “งานกันเองนะ ไม่ต้องแต่งตัวสวยสักนิดเดียว” หรือ “เสื้อสวยสำหรับผู้ชายครับ” เท่านั้นเอง ผู้หญิงก็จะทราบทันทีว่า ถ้าไปกับคนใส่เสื้อสวยล้าลองอย่างนั้นแล้ว เธอเองก็ไม่อาจสวมชุดใหม่ไทย หรืออะไรที่งามวิจิตรนักก็ได้

แฟชั่นการแต่งกายของสตรี และบุรุษเปลี่ยนแปลงไปตามสมัย ฉะนั้นการพลิกดูแบบเสื้อบ้างเท่าที่โอกาสจะอำนวย และมีสักชุดหรือสองชุดดี ๆ ที่ “ออกแขก” ได้ ก็เป็นการเพียงพอแล้ว หญิงที่ฉลาดอาจตัดเสื้อแบบเรียบ ๆ ที่ไม่ล้ำสมัยง่ายสักสองชุด กัดดอกไม้สักช่อหนึ่งที่หน้าอก

ซ้ายหรือขวา การเพิ่มเติมอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ทำให้เสียดี ๆ ที่พอเหมาะตัวเพียงสองสามชุด ไม่เป็นที่น่าสังเกตว่าเรากำลังสวมชุดเก่าไปในงานอีกแห่งหนึ่งอีกแล้ว

เสื้อดำชุดไวท์ทุกซ์อาจมีโอกาสนำใช้ได้เพียงน้อยครั้ง แต่ในงานประชุมเพลิงที่มีญาติมิตรของผู้ตายมาหน้าหลายตา ก็น่าที่จะทำตัวให้เป็นที่น่าดู โดยไม่สักแต่เอาเสื้อเก่า ๆ ที่ล้าสมัยแล้ว ไปข้อมคำ หรือร้ายไปกว่านั้น คือรื้อเอาเสื้อสมัยเก่าที่สุด ที่มีแบบน่าขันสำหรับสมัยนี้ ผ่าก็เก่าจนแลเห็น หรือเกือบจะพรุณแล้ว มาใส่ เสื้อชุดดำไม่ควรเป็นแบบที่เลิกลอยแต่ประการใด เพราะการไวท์ทุกซ์ไม่ใช่การประกวดแบบเสื้อ ผ้าธรรมดาเลียน ๆ ไม่ต้องมีลวดลาย และไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นผ้าลูกไม้ ดัดแบบเรียบ ๆ มีแขนยาวครึ่งแขน หรือสั้น แต่ไม่ใช่ไว้แขนเสื้อเสียทีเดียว คอก็ควรจะต้องปกคลุม ไม่ต้องประดับเพชรพลอยวูบวาบในงานนี้ และถ้ารักจะใส่แหวนสักวง หรือต่างหูสักคู่ท่านก็ต้องเลือกเอาไข่มุก หรือเพชรหรือหินอื่นที่ไม่มีสี การแต่งตัวแล้วสวมแหวนมรกต หรือทับทิม เป็นของที่ไม่เข้ากันเลย ผู้ที่แต่งกายเครื่องทุกซ์ในงานประชุมเพลิง ควรระลึกถึงการสวมถุงเท้าในลอน (สตรี) สีดำเพื่อความเรียบร้อยด้วย ถ้ามีและถ้าโอกาสจะอำนวย

ครูที่ปราศอนศิษย์ให้ “ตัดเล็บเสีย ล้างมือให้สะอาด เสื้อต้องขาวและเรียบ รองเท้าต้องขัด ผมหวีให้เรียบร้อย” จะทำประโยชน์อะไรได้ ถ้าเสื้อผ้าของครูเองกระด้างกระด่างยับยู่ยี่ ผมยุ่งมือสกปรก และรองเท้าไม่ได้ถูกขัดเสียดเลย

๔. นั่ง - ลุก - เดิน - ยืน

ตั้งแต่มิตรเป็นเด็กเล็ก ๆ มาทีเดียว คุณแม่ชอบสอนให้นั่งสวย ๆ คือ พับเพียบเรียบร้อย เมื่อนั่งพื้น เมื่อโตขึ้น เราก็อธิบายว่า เวลานั้นเก้าอี้ก็ต้องนั่งให้สวยเหมือนกัน มิฉะนั้น คนอื่นเห็นก็รู้สึกรู้ว่า เราไม่ใช่เรียบร้อย ไม่สวย ถ้านั่งพับก็ยกขาขึ้นไขว้ห้าง หรือพอเมื่อยก็เอาขาสอดไว้บนเก้าอี้ นั่งทับขาตัวเองแทนเก้าอี้ อะไรอย่างนี้เป็นต้น

ทำอย่างไรจึงจะนั่ง-ลุก-เดิน-และยืน ในห้องงามไม่มีที่ติ ?

นี่ไม่ใช่เรื่องง่ายดังที่คิดดกณะคะ เพราะมิตรจะต้องใช้ความพยายามหัดตัวเอง ฝึกฝนเสียตั้งแต่เนิ่น ๆ ยิ่งเร็วได้ทำไรก็ยิ่งดี เมื่อได้พยายามจนกระทั่งกลายเป็นนิสัยแล้ว ก็จะทนทำสิ่งที่แลดูไม่สวย ไม่ถูกต้องต่อไปอีกไม่ได้

ดูตัวอย่างสตรีชั้นนำบางของท่านของโลก สุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งของประเทศต่าง ๆ ท่านเหล่านี้ได้รับการอบรมฝึกฝนมาแล้วทั้งนั้น หากใครเกิดขึ้นในสันดานก็มิได้

เวลานั่งแน่นๆ เราต้องดูก่อนว่าเก้าอี้ที่นั่งประอะเป็นฝุ่นละอองหรือไม่ ไม่ใช่หย่อนตัวได้ก็นั่งลงไป เมื่อเห็นว่าสะอาดดีแล้วนั่งตัวตรง ขาทั้งสองไขว้ไปทางเดียวกัน น่องทั้งสองชิดหรือถ้านั่งต่อหน้าผู้ใหญ่ว่าจะเปลี่ยนเป็นขาทั้งคู่ชิดกันตรงเียง มือสองข้างประสานกันอยู่บนตัก ก้มตัวนิด ๆ เวลาตอบหรือสนทนา ตามปกติให้นั่งตัวตรง ไหล่ไม่งุ้ม หลังไม่โก่งเป็นอันขาด

เวลานั่งบนพื้นในท่าพับเพียบ ถ้าชอบเท้าแขนก็ทำได้ แต่ในเมื่อมีแขกหรือ หรืออยู่ต่อหน้าผู้ใหญ่ ควรเอามือประสานกันบนตัก ตัวตรงเวลาพูด ก้มตัวนิดหน่อยก็ได้ เพื่อให้แลดูสุภาพ การลุกจากที่นั่ง ถ้าลุกจากเก้าอี้ ก็เอาขาทั้งสองรวมกันไว้ข้างหน้าเก้าอี้ ยืดตัวตรงทันที อย่าเอามือยันเก้าอี้ที่ตรงไหนด้วย เพราะจะแลดูไม่สวย ถ้าลุกจากพื้นควรคลานถอยให้ห่างจากที่นั่งเล็กน้อย ใช้มือข้างหนึ่งทำพื้นยันกายค่อย ๆ ลุกขึ้น ถ้ามีผู้อาวุโสยังคงนั่งอยู่บนพื้นหรือบนเก้าอี้ ต้องค่อย ๆ ก้มอย่างต่ำออกไปให้พ้นระยะ จึงยืดตัวตรงได้

คนที่เดินหลังงอแงเป็นกุ่มก้าง ๆ ที่วัยยังหนุ่มสาวแลดูเหมือนคนอมโรค หญิงที่มีรูปร่างสูงควรภูมิใจในความสูงของตน ไม่ใช่พยายามทำให้แลดูเตี้ยด้วยการก้มตัวเดิน จนกลายเป็นคนเดินหลังโก่งโดยนิสัย

แขนแกว่งแต่พองาม ไม่ใช่แกว่งราวกับทหารเดินสวนสนาม เวลาเดินไม่ควรลงฝีเท้าหนัก ถ้าเป็นบนเรือนวิ่งต้องเดินอย่างเบาที่สุด กุลสตรีไทยเราไม่นิยมคนฝีเท้าหนัก เพราะคนโบราณถือกันว่า “เงินทองวิ่งหนีหมด ตกใจเสียวฝีเท้า!”

หน้าตรง มองไปข้างหน้า คางชิดแต่พองาม หลังตรง ยืดบา และก้าวไม่ต้องเร่งร้อน บางคนนิยมเอาหนังสือทูนไว้บนศีรษะ เพื่อหัดให้ตัวเองรู้สึกว่าเป็นตัวตรง และเดินชิดหน้าพอสมควร ถ้านั่งถือตัก ก็ต้องลองใหม่อีกที

สตรีสาวที่สามารถยืนได้โดยไม่หลุกหลิก ไม่มีการหัวร่อต่อกระซิกตลอดเวลา ไม่บิดผ้าเช็ดหน้า ดึงเสื้อ ที่นั่งผมเล่น นับว่าวางตัวได้งามน่าชมเชย ยืนนำตรงเมื่ออยู่คนเดียว และต่อหน้าผู้อื่น ให้กลายเป็นนิสัย และก้มตัวแต่เพียงเวลาสนทนากับผู้มีอาวุโส

ลองฝึกดูวันละน้อย ๆ แต่ใจว่ามีตาทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่วางตัวได้งดงามเป็นที่ต้องตาต้องใจของผู้ที่ได้พบเห็นโดยทั่วหน้ากันนะคะ

๔. ควรและไม่ควร...เวลาบริโภค

มรรยาทที่โต๊ะอาหาร เป็นเรื่องสำคัญมาก ซึ่งจะพูดได้นานแสนนานราวไม่รู้จบ ผู้รักมรรยาทต้องรู้จักสิ่งที่พึงกระทำและไม่พึงกระทำที่โต๊ะอาหาร ซึ่งจะได้จัดไว้ง่าย ๆ เป็นข้อ ๆ ต่อไปนี้

อย่า

- ชิมชาหรือกาแฟ หรือเครื่องดื่มร้อน ๆ ด้วยช้อนชา ยกถ้วยขึ้นซึ่งโดยตรงเลย
- บริโภคอาหาร ที่ท่านไม่แน่ใจว่า มันร้อนจัดหรือไม่ จนกว่าจะได้ลองดูแต่น้อยก่อน เคยเห็นคนที่ผลิผลามป้อนของร้อน ๆ เข้าปากตัวเอง แล้วทำท่ายังกับว่า จะคายออกมาใหม่ ว่าน่าเกลียดเพียงใดไหม ?
- เป่าอาหารให้หายร้อน
- เอาช้อนกลางเข้าปากเป็นอันขาด ดักจากช้อนกลางมาใส่จานหรือช้อนของท่าน แล้วบริโภคจากช้อนของท่านเอง
- แทะ กระจกหุ้มหรือใก้อย่างเปิดเผย พร้อมกับส่งเสียงดัง แสดงความอ่อยออก รสชาติ ถ้าจะหยิบขึ้นมาแตะ ควรใช้กระดาษเช็ดมือหยิบ
- เลียมือ แม้ว่าอาหารที่ยังติดมืออยู่ จะมีรสอร่อยเพียงใด ก็โปรดอย่าทำ ถ้าอาหารนั้นเหนียวติดมือ ท่านอาจเช็ดด้วยกระดาษเช็ดมือ หรือล้างมือเสียเมื่อได้โอกาส
- เลียริมฝีปาก ไม่ว่าในขณะบริโภค หรือทุก ๆ ขณะ ริมฝีปากควรสะอาด และค่อนข้างแห้ง ไม่ใช่มันเคลือบด้วยน้ำลาย
- ปล่อยให้เศษอาหาร ติดอยู่ตามมุมปาก หรือตามไรฟัน ไม่มีผู้ใดอยากบอกท่าน แต่ถ้าท่านรู้ว่าว่ามีเศษอาหารติดฟัน ก็ควรจัดการเสีย ถ้าไม่แน่ใจ...ขอตัวไปห้องน้ำเพื่อสำรวจให้เรียบร้อย
- จับช้อนส้อม เหมือนจับดินสอปากกา อย่าทำเหมือนจับด้ามเสียมพรวนดิน ของอย่างนี้ต้องฝึกหัดด้วยการดูแลแบบที่ดี
- เอาข้อศอกขึ้นมาวางบนโต๊ะ อย่าเท้ากาง เวลาพูดหรือฟัง
- อาสา “แบ่ง” อาหารในงานของท่านให้คนอื่นข้างเคียง เช่น “แหม ให้แยะจัง ถ้าจะรับประทานไม่หมด หนูช่วยหน่อยสิ” หรือ “คุณตักของดิฉันไปก็ได้ค่ะ ดิฉันยังไม่ทันได้แตะต้องสักคิดเดียว” หรือ “เอาของผมสิครับ ผมอิมพอดิติเดียว”

จง

- รักษาสภาพความน่าดู ของจานชม ที่ท่านใช้รับประทาน เชื้อข้าวลงมาจากขอบจาน ถ้าจะหยุดรับประทาน ก็ตะล่อมเศษอาหารไว้รวมกันอย่างประณีต แล้วรวบซ้อนล้อมเข้าด้วยกัน ซ้อนอยู่ขวา ล้อมอยู่ซ้าย เรียงกัน ไม่ใช่ไขว้กัน
- รับประทานให้หมด (แต่ไม่ใช่ถึงขนาดข้าวเม็ดสุดท้ายไม่มีเหลือ) เป็นการเอนขอฝีมือผู้ปรุงโดยทางอ้อม สิ่งใดที่ท่านไม่ชอบบริโภคก็อย่าร้อง “อึ” หรือ “ไม่ถูกโรคกับฉัน” ฯลฯ เพียงแต่ทิ้งไว้ในจาน และไม่ต้องวิพากษ์วิจารณ์แต่อย่างใดเลย
- หยิบขนมปังด้วยมือ (ถ้าบริโภคอาหารฝรั่ง) ไม่ใช่ล้อมจิ้มเป็นอันขาด ไม่จิ้มขนมปังลงไปในชา กาแฟ หรือน้ำเกรวี่ที่เหลือนบนจาน แล้วเอาเข้าปาก ไม่เอามือเข้าปากเป็นอันขาด แต่ใช้ช้อนตัก อย่ายัดเอามือคูด วางช้อนบนจานรองด้วย เมื่ออยากคุยระหว่างนั้น
- พูดแต่สิ่งที้งดงามน่าสดชื่น ระหว่างรับประทานอาหาร วาจาหยาบทุกคำ ให้เป็นอันงดใช้ในระหว่างนี้
- พุ่หลีกเลี่ยงคำวิจารณ์ผู้อื่น เช่น “ตายจริง ! คุณรับประทานแดงโม้จิ้มเกลือ มีกลิ่นไต้แยรี ?”
- พูดว่า “ขอบคุณ” สำหรับสิ่งที่มีผู้อื่นให้.

๕. มรรยาทที่ช่วยบุคลิกภาพของเรา

มรรยาทงามอันหนึ่งของสุภาพบุรุษ คือการลุกขึ้นยืนให้เกียรติแก่สตรีที่ย่างเข้ามาในห้อง หลังจากเธอได้นั่งลงแล้วนั้นแหละเขาจึงจะนั่งลง

สมมติว่า นายวินัยกำลังนั่งอยู่ก่อนและมีผู้พานายสมศักดิ์มาให้รู้จัก ก็เป็นมรรยาทงาม ถ้านายวินัยจะลุกขึ้นยืนแสดงการต้อนรับด้วยความเต็มอกเต็มใจ ในกรณีนี้ยกเว้นได้เหมือนกัน ถ้านายวินัยมีอายุมากกว่านายสมศักดิ์หลายปี เรียกว่าเป็นผู้ใหญ่กับเด็ก อย่างนี้นายวินัยจะไม่ลุกขึ้นก็ได้ หรือถ้าทั้งสองคนอายุไล่เลี่ยกัน ก็อาจไม่ต้องลุกขึ้นก็ได้ แต่ผู้อายุน้อยกว่าควรลุกให้ผู้อาวุโสเสมอ

ที่นี้ ถ้าเป็นสตรีสองคน ถูกแนะนำให้รู้จักกัน ผู้ที่นั่งอยู่อาจลุกขึ้นยืนก็ได้ หรือไม่ลุกก็ได้ ทว่าถ้าสตรีผู้เข้ามาที่หลังมีอาวุโสกว่า หรือเป็นผู้มีเกียรติสูง ยศสูงกว่า ด้วยประการใดประการหนึ่ง ผู้นั่งอยู่ก็พึงลุกขึ้นต้อนรับ

สตรีทุกคน มีความพอใจที่มีผู้ให้เกียรติตน โดยการลุกขึ้นยืนให้ และพอใจที่ได้มีโอกาสพูดว่า “เชิญนั่งลงเถิดค่ะ” หรือ “นั่งเถอะหนู”

มารดาที่ดีสอนให้บุตรธิดาทำความเคารพผู้ใหญ่ ฝรั่งสอนให้ลูกลุกขึ้น เมื่อผู้ใหญ่เข้ามาในห้อง และมีให้ยื่นมือไปขอ “เช็กแฮนด์” กับผู้ใหญ่ก่อน นอกจากผู้ใหญ่ส่งมือมาให้ก่อนจึงจะได้

เรื่องการจับมือแสดงการทักทายตามธรรมเนียมตะวันตก เป็นเรื่องน่ารู้ไม่น้อย ตามปกติฝ่ายชายไม่ยื่นมือของตนไปให้หญิงก่อน แต่รอให้หญิงยื่นมือมาให้ตน ไม่เป็นการบิบบังคับใด ๆ ทั้งสิ้น ถ้าหญิงจะไม่ยื่นมือไป การยื่นมือให้ผู้อื่นหนึ่งนั้นเป็นการแสดงความพอใจและเต็มใจ ที่ได้รู้จักกับผู้นั้นอย่างแท้จริง

หญิงกับหญิง อาจ “เช็กแฮนด์” กันเองได้ หรือไม่ตามแต่สมัครใจ แต่ถ้าฝ่ายหนึ่งมีความลังเลใจว่า จะยื่นมือกับเธออีกผู้หนึ่งดีหรือไม่ดีละก็ เธอคนแรกก็มักจะไม่ใช่ผู้ยื่นมือไปก่อน !

ถ้าใครส่งมือมาให้ท่านจับ แล้วท่านไม่จับ แต่หัดมือหนีด้วยเหตุใดก็ตาม ถือว่าเป็นของหยาบคาย ร้ายกาจมาก เพราะท่านทำให้เขาเก้อ และโกรธ ในความไม่รู้ไม่จริงของท่าน

ถ้าบุตรธิดาเล็ก ๆ ของท่านมีเพื่อน ท่านก็ควรหาโอกาสให้เขาได้เชื้อเชิญเพื่อนมาเที่ยวที่บ้านของท่านบ้าง เมื่อเขาพามาแล้ว ท่านก็ต้องให้เขาแนะนำเพื่อน ๆ ของเขาให้ท่านรู้จัก เป็นรายตัว การกระทำดังนี้ หากได้ฝึกฝนกันมาแต่เยาว์วัยแล้ว ก็จะเกิดขึ้นเป็นนิสัย และเด็กจะารู้สึกกระดากอาย ที่ต้องพาเพื่อนไปหาบิดามารดา และเป็นของดีที่บิดามารดาจะได้ศึกษาอุปนิสัยลักษณะของเพื่อน ๆ เหล่านั้น เพื่อประโยชน์ของบุตรธิดาของท่านเอง

“ไม้อ่อนดัดง่าย ไม่แก่ดัดยาก” ฉันทิ เด็กที่มีวัยน้อยก็สอนได้ง่ายและเร็วกว่าเด็กโต ฉันทิ ท่านก็คงเคยเห็นเด็กที่ไหวสวย น้อมตัวต่ำ ก้มศีรษะ แต่น่าเสียดายที่ประเพณีการไหวอันงามอ่อนน้อมน่ารักของไทย ไม่ใคร่ปรากฏในกลุ่มเยาวชน เพราะส่วนมากสักแต่ไหวขอไปที บางคนยกมือขึ้นมาถึงจมูกพอดี บางคนไม่ก้มศีรษะเลยจนนิดเดียว และบางคนพนมมือตั้งฉากเก๋าสีบองศากับใบหน้า เด็กที่ไหวสวยกับเด็กไหวไม่สวย ได้รับความอบรมจากครอบครัวที่เอาใจใส่และไม่ยึดต่อมรรยาทของบุตรหลานโดยโจ่งแจ้ง

มารยาทงามของเด็กวัยเยาว์ เปรียบได้กับอารมณ์อันล้ำค่าที่จะติดตัวเป็นสมบัติของเขาไปจนถึงเวลาที่เขาทำงานการ และแม้แต่เข้าสู่สมาคมต่าง ๆ

เจ้าของบ้านที่ดีทุกคนต้องเป็นผู้แนะนำแขกให้รู้จักกันได้อย่างดีด้วย การกระทำดังกล่าวไม่ใช่ของง่าย แต่ทุกอย่างต้องฝึกหัดและนี่ก็เป็นอย่างหนึ่งที่ท่านต้องฝึกหัดกับตัวเองบ้าง และบ่อยครั้ง จนรู้สึกว่าจะมีความเชื่อมั่นในตนเองดีแล้ว ท่านจะเห็นผลเอง เมื่อเวลาของการแนะนำจริงมาถึง

จึงสรุปความได้ว่า ตามหลักเสขียวัตรนั้น มีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ซึ่งถือว่าเมื่อแสดงออกให้ปรากฏแล้ว จะเป็นเครื่องสื่อถึงคุณธรรม มรรยาทดีคือผลพวงของบุคลิกที่ดี ซึ่งมีกรอบตามหลักเสขียวัตร

มรรยาทของผู้ดีหรือมรรยาทงามแม้จะแยกแยะจำแนกประเด็นปลีกย่อยออกไปมากเพียงไร เมื่อสงเคราะห์แล้วก็อยู่ในขอบเขตของการแต่งกายหรือเครื่องนุ่งห่ม อิริยาบถ หรือท่าทางต่าง ๆ ของบุคคลในการเคลื่อนไหว การรับประทานอาหาร การพูด และการฟัง ตลอดจนการแสดงตนในที่สาธารณะ ผู้ที่รู้จักวางตนให้เหมาะสมตามหลักเสขียวัตร ก็เท่ากับประพฤติตามหลักสัปปริสธรรมคือความเป็นคนดีได้แก่ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล ผู้ปฏิบัติตามสัปปริสธรรมทั้ง ๗ นี้ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้มีบุคลิกภาพดี เป็นที่น่าประทับใจแก่ผู้พบเห็น โดยทั่วไป

บทที่ ๕

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ความแตกต่างระหว่างบุคคลนอกจากในเรื่องความสามารถแล้ว ยังมีในเรื่องอื่นอีกที่น่าสนใจมากแม้จะวัดได้ลำบากก็คือ อุปนิสัย (Character) และบุคลิกภาพ (Personality) อุปนิสัยนั้นส่งผลถึงความประพฤติหรือชั่ว ถูกหรือผิด หรือเป็นไปตามมาตรฐานที่สังคมวางไว้มากน้อยเพียงไร ส่วนบุคลิกภาพหมายถึงพฤติกรรมซึ่งแม้จะไม่จำเป็นต้องดีหรือไม่ดี ผิดหรือถูก แต่อาจเป็นที่พอใจหรือไม่พอใจของผู้อื่น หรือมีผลต่อความคิดเห็นที่สังคมมีอยู่ต่อเราได้ เวลาเพื่อนของเราไปสมัครงานและอ้างชื่อเราเป็นผู้รับรอง ผู้รับยอมได้ถามเราเกี่ยวกับความสามารถ ความชำนาญและบุคลิกภาพของผู้สมัคร เราอาจบรรยายบุคลิกภาพของเพื่อนเราได้สารพัดอย่าง เช่นเป็นคนขยันขันแข็ง อดทน รั้งแรง ไว้ใจได้ มีการสมาคมดี คุณสมบัติเหล่านี้แสดงว่าบุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างไร บางคนแสดงพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจ บางคนแสดงพฤติกรรมชวนให้โกรธ บางคนแสดงพฤติกรรมแข็งแรง บางคนก็เงื่องหงอย บุคลิกภาพจึงไม่ได้หมายถึงตัวพฤติกรรมต่าง ๆ แต่หมายถึง คุณลักษณะของพฤติกรรมเหล่านั้น แม้พฤติกรรมก็เพียงเล็กน้อยก็อาจแสดงให้ทราบบุคลิกภาพได้จากแบบฉบับ การแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้น ดังนั้นบุคลิกภาพจึงหมายถึง คุณลักษณะส่วนรวมของพฤติกรรมของบุคคล และนับว่าสำคัญเป็นอันมากทั้งในกิจการงาน ชีวิตภายในบ้าน และชีวิตในสังคมทั่วไป บุคลิกภาพย่อมแบ่งออกได้เป็นชนิดย่อยมากมาย เช่นความยินดีรั้งแรง ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความฉลาด ความสุภาพอ่อนโยน เป็นต้น ซึ่งมีอยู่ในบุคคลมากน้อยผิดกัน คุณลักษณะเช่นนี้อาจแบ่งออกได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ

๑. คุณลักษณะทางกาย หมายถึงรูปร่าง รวมทั้งหมด น้ำหนัก รูปทรง ความสูง หน้าตาสิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องแสดงให้ทราบประสิทธิภาพของบุคคลแข็งแรงทางกาย แต่ยังมีผลถึงความเจ็บแสบและผ่อนคลายด้วยหัวใจด้วยการที่อวัยวะรับสัมผัสและอวัยวะแสดงปฏิกิริยาทำได้ดีและรวดเร็ว ก็ย่อมถือเป็นบุคลิกภาพที่สำคัญอย่างหนึ่งของคนเรา

๒. คุณลักษณะทางใจ เช่นเชาวน์ ความจำ จินตนาการ ความใส่ใจ การตัดสินใจ ความคิดด้วยเหตุผล ความสนใจ ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเกี่ยวกับความคิด ซึ่งเกี่ยวพันกับสมองทั้งสิ้น

๓. ความสามารถ รวมถึงความสามารถกระทำสิ่งใดได้แล้วบ้าง และที่สามารถจะเรียนรู้ฝึกฝนใหม่ได้ด้วย เช่นสามารถหรือชำนาญมากน้อยเพียงไรในวิชาคณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ ศิลปะ กีฬา อาชีพ ฯลฯ

๔. อุปนิสัย หมายถึงความประพฤติหรือศีลธรรมจรรยาที่บุคคลมีอยู่ เช่น ความซื่อสัตย์ ความเชื่อถือได้ ความสุภาพ ความอ่อนโยน ความเคารพกฎหมาย ความไม่เห็นแก่ตัว ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นพฤติกรรมที่สอดคล้องกับระเบียบประเพณีทางศีลธรรมจรรยาศาสนา และมาตรฐานของการกระทำที่สังคมเห็นว่าเหมาะสมแล้ววางไว้เป็นหลักสำหรับปฏิบัติ

๕. การสมาคม คือท่าทีและพฤติกรรมที่บุคคลแสดงต่อผู้อื่น จะเป็นต่อรูปร่าง ถ้อยคำ กริยาท่าทาง ความประพฤติ และท่าทีของผู้อื่นก็ตาม เช่นชอบคบหาสมาคมหรือเก็บตัว มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นเป็นอย่างดีหรือไม่แยแแสเอาใจใส่กับผู้อื่น ชอบอวดตัวคุยเชิงหรือสงบเสงี่ยม มีไหวพริบดีติดต่อกับคนอื่น ๆ ได้ดี หรือว่าโง่เขลาชอบเป็นเด่นหรือยอมจำนนผู้อื่น ดังนี้เป็นตัวอย่าง

๖. อาเวศหรือใจคอ ได้แก่ความรู้สึกแห่งจิตที่ก่อให้เกิดอาการกระทำต่าง ๆ เช่น ตื่นเต้นตกใจง่ายหรือว่าเฉย ๆ ใจร้อนหรือใจเย็น กล้าหาญหรือขลาด ร่าเริงหรือหดหู่ จิตใจคิดถึงแต่ทางที่ไม่ดีไม่งามเสมอหรือเปล่า

๗. กำลังใจ คือความสามารถที่จะควบคุมหรือบังคับพฤติกรรมต่าง ๆ ที่กระทำไปโดยเจตนาได้ เช่นเป็นคนกระฉับกระเฉงว่องไวหรือเฉื่อยชาเชื่องช้า ใจแข็งหรือใจอ่อน มีความตั้งใจมั่นดีเลวเพียงไร มีความบากบั่นอดทนเพียงไรที่จะต่อต้านกับความลำบาก ความขาดแคลน ความเบื่อหน่าย ความตั้งใจที่จะยึดมั่นในความมุ่งหมายจัดอุปสรรค ละทิ้งนิสัย สิทธิหรือความปรารถนาบางอย่าง หรือว่าเป็นคนสงบเงียบไม่ชอบรุกราน ยอมจำนนต่ออุปสรรคต่าง ๆ และปล่อยตัวให้ตกเป็นทาสของนิสัยและอาการกระทำตามสัญชาตญาณต่าง ๆ คนที่มีกำลังใจแข็งย่อมจะสามารถดำเนินการและควบคุมการกระทำของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นอันดี แต่คนที่มีความตั้งใจอ่อนก็ไม่สามารถจะควบคุมการกระทำต่าง ๆ ที่เกิดในชีวิตได้

บุคลิกภาพจึงมีความสำคัญต่อการสมาคมมากแต่บางครั้งอาจแสดง

บุคลิกภาพออกมาเมื่ออยู่โดยลำพัง เช่น โกรธ เกลียดข้าวของ หรือตั้งหน้าตั้งตาทำงาน หรือระบายความรู้สึกออกมาโดยเต็มที่ เช่นในการร้องเพลง เป็นต้น การที่จะบอกว่าคุณนั้นมีบุคลิกภาพอย่างนั้นอย่างนี้ เช่นเป็นคนใจเย็นร่าเริง ฯลฯ อาศัยจากการพบเห็นคนนั้นเป็นเช่นนั้น หรือทำอย่างนั้น และมีเหตุผลเชื่อได้ว่าเขายังคงมีหรือรักษามบุคลิกภาพเช่นนั้นไว้ในการแสดงพฤติกรรมเสมอไป

ในบรรดาชนิดย่อยของบุคลิกภาพ ปรากฏว่ามีอยู่หลายอย่างที่มีลักษณะตรงข้ามกัน เช่น ใจดี-โหดร้าย รื่นเริง-หดหู่ ฯลฯ ทั้งนี้อาจทำให้เข้าใจผิดไปว่าคุณลักษณะส่วนตัวชนิดหนึ่งก็มีแต่ดีมาก หรือเลวมากเท่านั้น อันที่จริงยังมีคุณลักษณะอื่น ๆ อีกที่เรียงหลั่นกันลงไปเป็นลำดับ และคนโดยมากมีคุณลักษณะอยู่ตรงกลาง ๆ แม้เราจะวัดคุณลักษณะนี้ไม่ได้ แต่ก็มีวิธีแปลความหมายคุณลักษณะที่เรากล่าวถึงอย่างหนึ่ง คือ เอาลักษณะตรงข้ามกันนั้นเป็นจุดปลายทั้งสองของเส้นตรงและพิจารณาว่าบุคคลมีคุณลักษณะอยู่ตรงที่ใดบนเส้นตรงนั้น ก็ทราบได้ว่าบุคคลนั้นมีคุณลักษณะอย่างนั้นมากน้อยเพียงไร

การเสริมสร้างและปรับปรุงบุคลิกภาพ ปัญหาเรื่องนี้นับว่าสำคัญ เช่น จะสร้างเสริมคุณลักษณะที่ดีตั้งความมีอาเวรร่วมและเปิดเผยได้อย่างไร และจะกำจัดความตึงเครียดและความน้อยใจโกรธง่ายได้อย่างไร แต่ทั้งนี้ย่อมต้องระงับการแสดงบุคลิกภาพให้ถูกต้องแก่กาลเทศะได้ เช่น ความเปิดเผยแม้จะดีในบางโอกาส แต่บางโอกาสก็ไม่ดี อาจทำให้คนอื่นโกรธเคืองไม่พอใจได้ ทำนองเดียวกันคุณลักษณะบางอย่างถ้ามีมากเกินไปหรือน้อยไปก็ไม่สมควร เช่น คนอยากเด่นเป็นแต่ผู้นำ จะเข้าพวกเข้าฝูงกับเขาไม่ได้ หรือคนที่คอยแต่จะยอมจำนน ตามเขาเรื่อยไปและป้องกันสิทธิของตน ก็ยอมไม่เป็นที่นิยม เท่าที่ทราบสาเหตุปรากฏว่านิสิตมหาวิทยาลัยที่ชอบเด่นเป็นเพราะเมื่อยังเด็กมีเสรีภาพมาก และเชื่อมั่นในความสามารถของตนมากกว่าจะคอยแต่ให้คนมาเหยียบย่ำ

การสร้างเสริมบุคลิกภาพ มีหลักการสำคัญดังต่อไปนี้คือ การฝึกฝนจะต้องมุ่งหมายให้เกิดบุคลิกภาพอันจะนำไปใช้ประโยชน์ได้กว้างขวาง จากผลของการทดลองเรื่อง การถ่ายทอดของการกระทำ ปรากฏว่าการกระทำที่ได้ฝึกฝนไว้แล้ว จะถ่ายทอดไปยังสถานการณ์ใหม่ได้ง่ายก็เมื่อสถานการณ์เก่ากับสถานการณ์ใหม่มีส่วนคล้ายคลึงกัน และบุคคลไม่เข้าใจความหมายของการกระทำนั้น ทั้งนี้ย่อมหมายความว่าบุคลิกภาพเป็นไปโดยส่วนรวม จะมาแยกฝึกฝนทีละอย่างหาได้ไม่ จะใช้วิชาหรือกฎเกณฑ์แต่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งเท่านั้นไม่พอ แม้แต่วิชาอย่างหนึ่งก็อาจก่อให้เกิดผลมากน้อยได้ เช่นคณิตศาสตร์อาจส่งเสริมให้เด็กบางคนจำไปอย่างไร้ความหมายและไม่ชอบเรียน หรืออาจเป็นวิชาที่ทำให้เด็กสนใจมาก และเกิดความเข้าใจมากวิชาเรียน วิธีคิดด้วยเหตุผล วิธีคิดคำนึง มีสมาธิ บังคับอาเวรและตนเองได้ ดังนี้เพียงแต่ชื่อและลักษณะของวิชาจึงไม่ได้บอกไว้ว่าจะก่อให้เกิดผลอย่างไรบ้าง ต้องอาศัยความสามารถของผู้เรียนและวิธีสอนของครูด้วย เวลาบุคลิกภาพเจริญขึ้นนั้นย่อมเป็นไปหลายด้านหลายอย่าง โดยอาศัยความรู้ ความสนใจ ประสบการณ์และนิสัยต่าง ๆ เป็นเครื่องช่วย

แม้การสร้างบุคลิกภาพ จะค่อยเป็นค่อยไปโดยรวมนิสัยที่คิด รู้สึกและการกระทำต่าง ๆ เข้าด้วยกัน แต่ก็ทำให้เห็นว่าเพียงแต่เอาสิ่งเหล่านั้นมารวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนเท่านั้นไม่ สิ่งที่

นำมารวมเป็นบุคลิกภาพนั้นจะต้องต่อเนื่องเกี่ยวพันกันและรวมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่างที่เราเรียกว่า “ตนเอง” (Self) ซึ่งหมายถึงตัวบุคคลอันประกอบขึ้นด้วยหลายสิ่งหลายอย่าง ประสานกันคือ ความคิด ความรู้สึก ความปรารถนา และความมุ่งหมาย สิ่งเหล่านี้รวมกันทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมซึ่งส่วนมากเป็นไปโดยสม่ำเสมอคงเส้นคงวา เวลาเราโกรธ เจ็บหรือตกใจ และแสดงพฤติกรรมผิดไปจากปกติ เราก็รีบพูดกันว่าเรากระทำผิดไปจากธรรมดา เพราะไม่ใช่ “ตนเอง” เหมือนเวลาปกติ และเพื่อนที่เคยรู้จักกับเราก็มักยอมเห็นพ้องด้วยว่าเราประพฤติผิดไปจากธรรมดา บุคลิกภาพนี้อาจเปลี่ยนแปลงได้บ้าง ส่วนมากค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงโดยฉับพลันนอกจากนี้บุคลิกภาพยังอาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสถานการณ์ดังกล่าวมาแล้ว เช่น ในกรณีหนึ่งดีใจ แต่ในอีกกรณีหนึ่งเศร้าใจ เป็นต้น

ในทางพระพุทธศาสนา พิจารณาเฉพาะในแง่ของพระวินัย พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติเป็นสิกขาบทไว้ถึง ๒๕ ข้อ เรียกว่าเสขียวัตร เป็นเครื่องฝึกอบรมกายและวาจา โดยถือว่ากายและวาจาเป็นพฤติกรรมคือการแสดงออกของจิตใจ ความเป็นผู้มีจิตใจดี การกระทำและการเจรจาที่ย่อมดี ตามไปด้วย

เสขียวัตร ๒๕ สิกขาบท (ข้อ) ท่านจัดออกเป็น ๗ หมวด ได้แก่ปริมณฑลวรรค หมวดว่าด้วยการนุ่งห่มเรียบร้อย มี ๑๐ สิกขาบท อุชชฌิกวรรค หมวดว่าด้วยการหัวเราะ มี ๑๐ สิกขาบท -ขมวดกวรรค หมวดว่าด้วยการเท้าสะเอว มี ๑๐ สิกขาบท สักกัจจวรรค หมวดว่าด้วยความเอื้อเฟื้อ มี ๑๐ สิกขาบท กพพวรรค หมวดว่าด้วยคำขำ มี ๑๐ สิกขาบทสุรัสสุร หมวดว่าด้วยการฉันทังชุด ๆ มี ๑๐ สิกขาบท ปาทุกวรรค หมวดว่าด้วยรองเท้า มี ๑๕ สิกขาบท เมื่อสงเคราะห์จัดลงเป็น ๔ หมวด คือ หมวดสารูป เกี่ยวกับการนุ่งห่มและการเคลื่อนไหวอิริยาบถ หมวดว่าด้วยการฉันหรือรับประทานอาหาร หมวดการแสดงธรรม หรือพูดจาสนทนา และหมวดว่าด้วยการขับถ่ายของเสียในที่สาธารณะ

เมื่อเทียบกับการวางตัวให้เหมาะสมในสังคมไทย ถือเป็นเรื่องของมรรยาทผู้ดี กล่าวคือควรมีมรรยาทดี เสขียวัตรนั้นสามารถปรับนำมาใช้ในสังคมไทยได้ เพราะเมืองไทยประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ผู้สอนธรรมเป็นพระสงฆ์ ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามธรรมวินัย โดยเฉพาะพระวินัยย่อมมีผลต่อการอบรมบ่มนิสัยศิษย์และญาติโยมทั้งหลายด้วย ทำให้สังคมไทยถูกหล่อหลอมกิริยามรรยาทตามหลักเสขียวัตรโดยปริยาย ดังจะเห็นได้จากหนังสือคู่มือครูในการสอนจรรยาแก่เด็กนักเรียน ชื่อว่า “มรรยาทของผู้ดี” ซึ่งแต่งโดยเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว. เปีย มาลากุล) อดีตเสนาบดีกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ ในปัจจุบัน) ซึ่งได้แบ่งมรรยาทของผู้ดีไว้ ๑๐ ภาค แต่ละภาคแจกแจงเป็น ๑ จริยา คือ กายจริยา วจีจริยา และมโนจริยา คือ ขยายมรรยาทเพิ่มจากกายและวาจาเป็นทางจิตใจด้วย

อนึ่ง ผกาวดี อุตตโมทย์ ก็ได้เขียนบทความเรื่อง “มรรยาทงาม” ลงใน “วิทยาสาร” เพื่อสอนเด็กและเยาวชน ต่อมาได้มีการจัดพิมพ์ออกเผยแพร่เป็นรูปเล่ม ซึ่งก็เป็นเรื่องของมรรยาทผู้ดี ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า เสด็จวัตรในพระวินัยคือคั่นเค้าหรือรากเหง้าของบุคลิกภาพหรือมรรยาทของผู้ดีในสังคมไทยโดยแท้

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พระวินัยบัญญัติ หรือสิกขาบทของภิกษุสงฆ์ แม้จะลึกลับซับซ้อนของภิกษุสงฆ์ แต่ก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะเสด็จวัตร ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติที่พระสงฆ์ต้องวางตัวให้เหมาะสมต่อหน้าชาวบ้าน อันเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาปสาทะ เป็นเรื่องที่พระสงฆ์และโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ควรจะได้ส่งเสริมให้มีการอบรมเผยแพร่สู่ประชาชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนอย่างกว้างขวาง เพราะเชื่อว่ามรรยาทงามสังคมก็คือบุคลิกภาพที่แสดงเป็นพฤติกรรมออกมาของบุคคลนั่นเอง ผู้สำเนียงกล่าวในกิริยาอาการถือว่ามีอาจารย์ คือความประพฤติอันงาม นานี้เมื่อไรศรัทธา นานี้เมื่อไรศรัทธา สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ การสำรวมในเสด็จวัตรก็เท่ากับได้แสดงว่าเป็นผู้มีสัจธรรม คือรู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ประชุมชน และรู้บุคคล แม้แต่หน่วยงานอื่น ๆ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และกรมการศาสนา เป็นต้น ควรจักเป็นแกนนำในระหว่างสถาบันการศึกษาและจัดส่งเสริมองค์ความรู้ด้าน เสด็จวัตรให้แพร่หลายต่อไป

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

เนื่องจากระยะเวลาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลิกภาพตามหลักเสด็จวัตร” มีข้อจำกัดหลายอย่างหลายประการ ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยวิทยานิพนธ์นี้จึงยังไม่ครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ดังนั้น ควรจะมีการศึกษาวิจัยในหัวข้อต่อไปนี้

๑. การศึกษาเสด็จวัตรในฐานะรากฐานของมรรยาทสังคมไทย
๒. การศึกษาพระวินัยในฐานะจรรยาของการอยู่ร่วมกันในสังคมไทย
๓. การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องมรรยาทสังคมระหว่างแนวคิดตะวันตกกับพระพุทธศาสนา
๔. อิทธิพลของเสด็จวัตรต่อบุคลิกภาพในสังคมไทย
๕. อภิสมาจารกับมรรยาทสังคมไทย : กรณีศึกษาในคัมภีร์พระวินัยปิฎก

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดง. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ

กฤษณา ศักดิ์ศรี. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, ๒๕๓๐.

กลุ่มสถาบันราชภัฏภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาคน.

กรุงเทพมหานคร : บริษัทคอมฟอร์ม จำกัด, ๒๕๔๒.

ก่องแก้ว เจริญอักษร. การพัฒนาบุคลิกภาพตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งชาติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

กันยา สุวรรณแสง. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : บริษัทรวมสาส์น จำกัด, ๒๕๔๐.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ ญาณ. การพัฒนาสตรีในทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทส่องสยาม จำกัด, ๒๕๓๕.

ชัยมงคล. มงคลชีวิต ๓๘ ประการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสรว้อยทอง, ๒๕๔๒.

โชติ จินตแสวง. ๓๘ มงคล. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ถวิล ชาราโรจน์ และศรัณย์ ดำริสุข. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ,

๒๕๔๑.

ทองใบ หงษ์เวียงจันทร์. พระธรรมบท. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ม.ป.ป.

ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์,

๒๕๓๘.

ธนู แก้วโอกาส. ศาสนาโลก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๒.

ธรรมรักษา. พระไตรปิฎก ฉบับสุภายิต. กรุงเทพมหานคร : รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.

ธรรมสภา. มงคลชีวิต ๓๘ ประการ สำหรับนักเรียน. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา และ

สถาบันบัณฑิตธรรม, ๒๕๔๕.

นพมาศ ชีรเวทิน. **ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

นวลละออ สุภาพล. **ทฤษฎีบุคลิกภาพ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประมวลศิลป์, ๒๕๔๑.

ประสาน ต่างใจ. **จิตกับจักรวาล ๒**. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, ๒๕๔๑.

ปิ่น มุกข์นิตย์. **มงคลชีวิตเล่ม ๑-๓**. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๒๗.

ผ่องพรรณ ปิ่นทรานนท์ และประพัฒน์ โพธิ์กลางคอน. **จิตวิทยาและพุทธศาสตร์**. เชียงใหม่ :

ภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏ

เชียงใหม่, ไม่ปรากฏ พ.ศ. ที่พิมพ์.

พระธรรมธีรราชหมานูณี (โชดก ญาณสิทฺธิ). **มงคล ๓๘ ประการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬา

ลจกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒

_____ . **การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๑.

_____ . **พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์

มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

พระมหาวิระ ถาวโร. **มงคล ๓๘ และอุทุมพริกสูตร**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอล โล่การพิมพ์

(๑๕๘๘) จำกัด.

พระศรีวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตานฺโณ). **จิตวิทยาในพระอภิธรรม**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราช

วิทยาลัย, ๒๕๒๘.

พระสัมชัมโชติกะ ชัมมาจริยะ. **ปรมัตตโชติกะ ปริเภทที่ ๑-๒-๓**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

ทิพย์วิสุทธิการพิมพ์, ๒๕๔๐.

พริ้มเพรา ผลเจริญสุข. **กายวิภาคศาสตร์และสรีรวิทยาของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท

โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๒.

มนต์ ทองซัช. **๔ ศาสนาสำคัญของโลกปัจจุบัน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,

๒๕๓๐.

ยศ สันตสมบัติ. **ฟรอยด์ และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์: จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม.**

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

_____. **มนุษย์กับวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๔๐.

โยธิน ศันสนยุทธ. **จิตวิทยา.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, ๒๕๓๓.

ระวี ภาวิไล. **อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, ๒๕๓๘.

ลักขณา สรวิวัฒน์. **สุขวิทยาจิตและการปรับตัว.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์,
๒๕๔๕.

เลียงเชียง. **ธรรมวิภาคและคิปปปฏิบัติ ฉบับมาตรฐาน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง,
๒๕๓๕.

_____. **อนุพุทธประวัติ ๘๐ องค์ ฉบับมาตรฐาน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เลียงเชียง
๒๕๓๖.

วศิน อินทสระ. **สาระสำคัญแห่งมงคล ๓๘.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร,
๒๕๒๓.

วิรัช ธีรพันธุ์เมธี. **ประวัติพุทธบริษัท.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิติน, ๒๕๓๐.

ศรีเรือน แก้วกังวาล. **จิตวิทยานุคลิกภาพ.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน, ๒๕๓๕.

_____. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย (เล่ม๑).** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

สมเด็จพระมหาธีรราชวงศ์ (พิมพ์ ธรรมโร). **มงคลยถาชีวิต ฉบับสมบูรณ์.** กรุงเทพมหานคร :
ธรรมสภา, ๒๕๓๘.

สมภพ ชีวรัฐพัฒน์. **มงคลธรรมกับคุณภาพชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : นานาสังพิมพ์, ๒๕๔๒.

สถาบันวิจิตรศิลป์. **ไสยศาสตร์ครองเมือง.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๓.

สถิต วงศ์สุวรรณค์. **การพัฒนาบุคลิกภาพ.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรพิทยา, ๒๕๔๐.

สุจิตรา ธรรัตน์. **ปรัชญาเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาปรัชญาและศาสนา และคณะวิชา
มนุษยศาสตร์และภาควิชาสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรีมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์,
๒๕๔๐.

สุธีราภรณ์ บริสุทธิ์. **มงคลชีวิต ๓๘ (ฉบับเยาวชน).** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์
การพิมพ์, ม.ป.ป.

สุจินต์ บริหารวนเขตต์. **ปรมัตถธรรมสังเขป จิตสังเขปและภาคผนวก**. กรุงเทพมหานคร :

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา, ๒๕๓๖.

สุโท เจริญสุข. **จิตวิทยานำสนใจ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๓.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธสาวก พุทธสาวิกา**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๔๔.

_____. **พระสูตรสำคัญจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร : บ.พีเอ ลิฟวิ้ง จำกัด, ๒๕๓๗.

แสง จันทร์งาม. **พุทธศาสนวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๓๕.

แสงสุรีย์ สำอางค์กุล. **จิตวิทยาบุคลิกภาพ เล่ม ๑**. เชียงใหม่ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

_____. **จิตวิทยาบุคลิกภาพ เล่ม ๒**. เชียงใหม่ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๕.

สอ เสถบุตร. **New Model English-Thai Dictionary. Vol. 2**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๘.

อบ ไชยวสุ. **สะกดให้ถูกตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานหอสมุดกลาง, ๒๕๒๒.

๒) วิทยานิพนธ์

ขวัญเรือน แสงจัน. “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและความตั้งใจทางกายภาพกับสถานภาพทางสังคม”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. ศิลปศาสตร์ (จิตวิทยาสังคม)** : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ณัฐพร ลัทธยาพร. “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและความตั้งใจทางกายภาพกับสถานภาพทางสังคม”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. ศิลปศาสตร์ (จิตวิทยาสังคม)** : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๓๔.

ดวงหทัย เลาหเกษมวงศ์. “บุคลิกภาพของผู้ใหญ่วัย ๒๐-๒๘ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก)**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๘.

ธรรมรัฐ วัฒนาเศรษฐ. “ศึกษาและเปรียบเทียบ ๑๕ ลักษณะของเสขียวัตรพระวินัยบาลี กับเสขียวัตรของนิกายต่าง ๆ เพื่อตอบคำถามภายใต้สมมุติฐานที่ว่าเสขียวัตรเป็นลักษณะที่เล็กน้อย”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก).

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล ๒๕๔๗.

ธิตยา จันทพลาบูรณ์. “ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพและพฤติกรรมการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. วิทยาศาสตร์ (บริหารการศึกษา) : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

พระพิรุณ วุฑฒิชุมโม (ตะเนาวั). การพัฒนาบุคลิกภาพในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

มนัสนันท์ หัตถศักดิ์. “การศึกษามโนทัศน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตามแบบวัดบุคลิกภาพของไมเยอร์บริกซ์ (MBTI)”. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

รวีวรรณ กิตติวงษ์วันช., “บุคลิกภาพของวัยรุ่นไทยอายุ ๑๕-๑๙ ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. วิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก) : มหาวิทยาลัยมหิดล, บัณฑิตวิทยาลัย. ๒๕๔๗”

สุภาพรรณ ตันติภาสวสิน, “บุคลิกภาพของคนไทยวัยสูงอายุ อายุ ๕๕ ปีขึ้นไป ในกรุงเทพมหานคร” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. วิทยาศาสตร์ (จิตวิทยาคลินิก) : มหาวิทยาลัยมหิดล, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

๓) ภาษาอังกฤษ

2. Secondary sources:

(1) Books.

Longman.Dictionary of Contemporary English.England : Clays Ltd, 1995.

Collins.Collins Student’s Dictionary.London :Willam Collins Son & Co Ltd,1995.

Davidoff, Linda L. “Personalty” Introduction to Psychology. New Youk :

Meksaw – Hill Book Company, 1987.



ภาคผนวก

๑. หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
๒. รายนามผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
๓. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
๔. หนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อใช้ในการวิจัย

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ : พระอภินันท์ อภินนุโท (เศรษฐกิจ)
- ปีเกิด : ๔ มีนาคม ๒๕๒๗
- สถานที่เกิด : อำเภอคีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย
- อุปสมบท : ๑๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๕
- การศึกษา : จบประถมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดมูจลินทาราม
: จบมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดมูจลินทาราม
: จบประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุโขทัย)
: จบประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสุโขทัย
: จบนักศึกษารัฐบาลบริหารการศึกษาดินแดน (รศ.๕) ดิถยศ ว่าที่ร้อยตรี (จ.พิษณุโลก)
: จบปริญญาตรี ศษ.บ. (การวัดและประเมินผลทางการศึกษา) มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช
: จบนักธรรมชั้นเอก (น.ธ.เอก) สำนักเรียนวัดปลายนา อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ประสบการณ์การทำงาน

- : เป็นเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : เป็นเจ้าหน้าที่นักจัดการงานทั่วไป โรงเรียนพุทธศาสนาวินเสาร์ มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาโรงเรียนวัดสวนส้ม จังหวัดสมุทรปราการ
พ.ศ.๒๕๕๐-ปัจจุบัน
- : เป็นครูสอนพิเศษ โรงเรียนพุทธศาสนาวินอาทิตย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุฯ กทม. พ.ศ.๒๕๕๐ – ปัจจุบัน
- : ครูสอนพิเศษ โรงเรียนพุทธศาสนาวินเสาร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
สาขาโรงเรียนวัดสวนส้ม จังหวัดสมุทรปราการ พ.ศ.๒๕๕๐ – ปัจจุบัน
- สังกัด วัดพระยาทำทรวินาร (คณะหอสมุดสมเด็จพระเจ้า) ซอยพระยาทำ ถนนอรุณอมรินทร์
แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๑๐๗๐๐

